cijena 20 d

broj 49

ORBITA

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

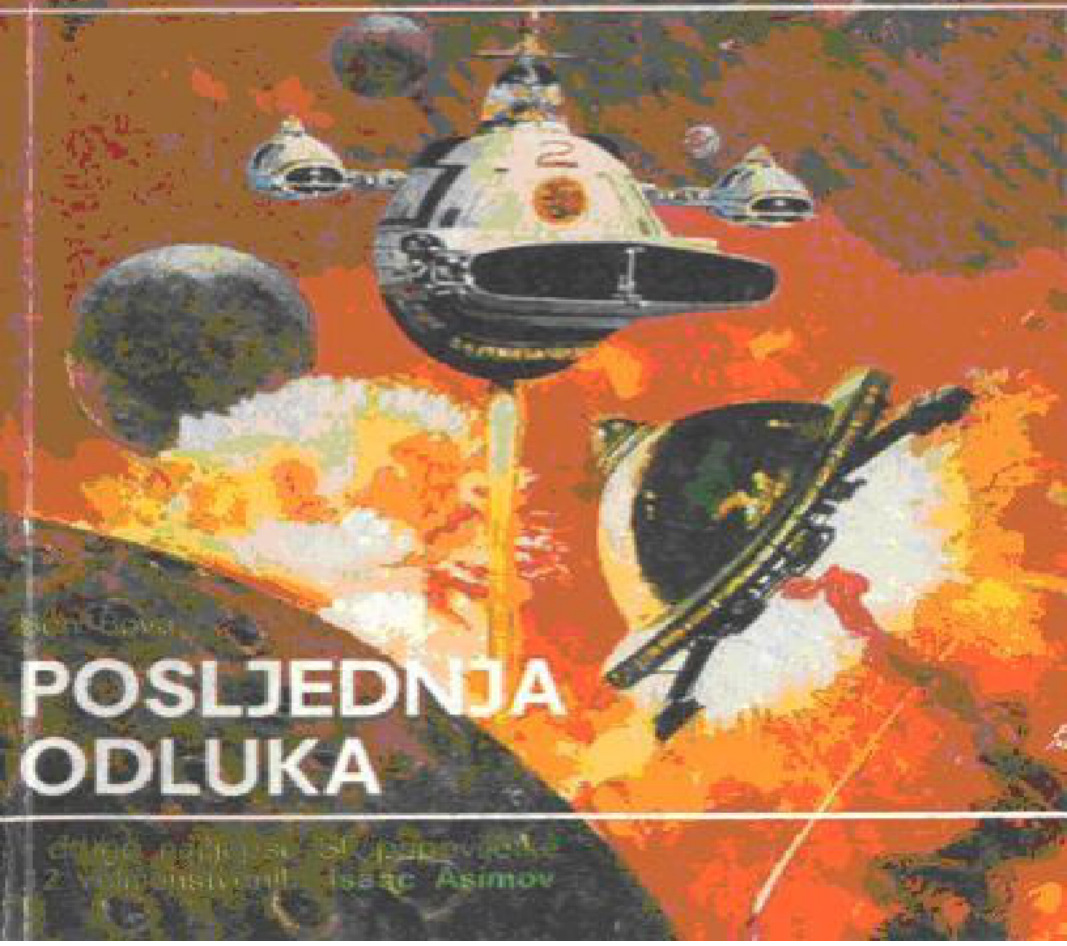

Ben Bova

POSLJEDNJA ODLUKA

drugo poglavlje SF-pripovijesti
2 001 znanstvenih Isaac Asimov

SADRŽAJ:

Ben Bova:
POSLJEDNJA ODLUKA

Arthur C. Clarke:
IZLAZAK SATURNA

Zoran Maoduš:
BORBA ZA OPSTANAK

Eric Frank Russell:
OSTAVŠTINA

A. E. Van Vogt:
ZAČARANO SELO

Howard Rodman:
NA MJESEC - DVAPUT

Ognjen Nikolić:
KORISNE ŽRTVE

Ray Bradbury:
DOKONI ŠETAČ

Ferdinando Maddalena:
LEPTIR

Dimitrije Jovanović:
MIELITA

Isaac Asimov:
AL' IM JE BILO LIJEPO

SCAN i OCR: Sekundica
Ispravka: Elite
Prelom: MasterYoda

Riječ urednika

Dragi čitatelju,

najprije da Vam kažem nešto povjerljivo u vezi i onim »izazovom« (da ne kažem: natječajem) iz pretprošlog broja SIRIUSA: propisno ste se obrukali! Od nekoliko stotina Vaših odgovora lu kojima je trebalo da od šesnaest priča u tome broju prepoznate onu koju je pisao petnaestogodišnji autor) — samo su TRI ispravna! ANDREJ JAKOBČlČ iz Novog Mesta, LASLO PISAR iz Novog Sada i MIKLOŠ PORKOLAB iz Sombora jedini su pogodili da je priču POVRATAK (Hazaiéres) napisao petnaestogodišnjak, učenik iz Doroslova Robert Hász. Zanimljivo je da je više od trećine Vaših odgovora bilo za priču PRINC SLADOLED. 14 posto za priču FURGON, 11 posto za LJUBlŠU M, gotovo 10 posto za PREKRŠAJ, a više od dva posto Vaših glasova dobila je priča DOKTOR DIAGORAS koju je napisao višestruki petnaestgodišnjak. slavni Stanislaw Lem! Nadalje: samo tri priče iz tog broja SIRIUSA niste »osumnjičili« da ih je pisao dječak (Senka u noći, Telepatija, Multipli efekt), začudo: sve tri od domaćih autora — neprofesionalaca.

Razumije se, ono o tome kako ste se obrukali bila je samo mala neslana šala: poenta je, zapravo, u tome što je taj »izazov« pokazao kako o vrijednosti priče ne odlučuje ni ime, ni dob, ni podrijetlo autora, nego isključivo kvaliteta onoga što je napisano. A ja osobno cvatem od oduševljenja: u popratnom pismu uz priču Robert Hász me upozorio koliko mu je godina, no meni se priča učinila zrelom i odlučio sam da je objavim — unatoč tome što je upravo tada bila u jeku polemika na stranicama SIRIUSA o tome je li trebalo objaviti priču LJUBAV NA MEMFISU ili nije, s obzirom na dob autorice. »Vox populi« dao mi je za pravo, a urednik kojemu čitatelji — makar i ovakvim neizravnim glasanjem — daju podršku, osjeća se više nego ponosno. Hvala Vam, dragi čitatelju'

● *Kad je već riječ o natječaju, evo novoga izazova, da ne kažem natječaja. Dobio sam bezbroj pisama na temu DVANAEST VELIČANSTVENIH, serije Zorana Živkovića, sva odreda u obliku nesuzdržanih pohvala. Ovako: dosad su u toj seriji objavljeni prikazi i priče autora Clarkea, Sturgeona, Simaka Herberta, Lema, LeGuin, Asimova — a u narednim brojevima su na redu Blish, Bradbury, braća Strugacki. Pohl i — šećer dolazi na kraju — naš Zvonimir Furtinger. Izazov (i natječaj) je ovakav: pošaljite što prije, a najkasnije do 15. IX, popis još 12 SF pisaca o kojima biste željeli čitati u SIRIUSU, u novoj Živkovićevoj seriji u idućoj godini. I da Vam prišapnem: nagrade će u ovom novom izazovu biti mnogo bogatije nego u prošlom, jer je i tema izazova daleko dalekosežnija. Dakle, nemojte prespavati ljeto nego razmišljajte i pišite SIRIUSU — ovaj put bez ikakva kupona. Dakako, nagrade će dobiti oni koji u svom izboru nove dvanaestorice »malo manje veličanstvenih« budu najbliži izboru većine glasača!*

● *Jedna tajna, tiho na uho: veliki su izgledi da serija Zorana Živkovića ugleda svjetlo dana početkom iduće godine u posebnoj knjizi pod naslovom SAVREMENICI BUDUĆNOSTI, no o tome — kao i o popustu koji ćete u prodajnoj cijeni te knjige uživati Vi kao čitatelj SIRIUSA — sve podrobno u idućem SIRIUSU.*

● *Pišete mi: »Zašto ništa ne pišete o starim, gotovo zaboravljenim, a ipak značajnim autorima znanstvene fantastike? To su, na primjer: Abraham Merritt, Ray Cummings, Howard Phillips Lovecraft, John W. Campbell jr, Ralph Mitre Farley (poznaitiji kao Roger Sherman), Catherine Lucille Moore...)« — Evo odgovora: razmišljamo na istoj valnoj dužini, bit će i njihovih priča... a u 1982 godini možda —*

o njima — i serija slična ovoj »12 (+12) veličanstvenih«.

● *Samo što se prošli, 48. SIRIUS pojavio na kioscima (kao obično: sa zakašnjenjem u najvećem dijelu Jugoslavije, no o tome — po deseti put — idući put, jer sam sad zbog toga već na rubu živaca pa bih mogao postati prost i podleći zakonu o vrijeđanju javnoga morala), nekoliko čitatelja mi je telefoniralo protestirajući protiv »kičaste naslovne stranice«. Dan-dva zatim počela su stizati prva pisma s pohvalama na račun cijelog 48. SIRIUSA, a naročito naslovne priče SINDROM VITEŠTVA. Nadam se da će nesporazum između te dvije vrstećitatelja biti otklonjen do idućeg broja.*

● *Idući broj, jubilarni peaeseti. Odmah na početku: nikakve proslave, sve u znaku stabilizacije... Najvećom proslavom smatram Vašu podršku, dragi čitatelju, kojom ste omogućili da čak ni u ovim »gustim« poslovnim uvjetima ne moram predlagati povišenje cijene SIRIUSA. Uostalom, jubilaran je bio i prošli 48. SIRIUS: četiri godine izlaženja — i nikome ništa.*

● *I da se — opet — malo hvalim; ne ja, nego naš SIRIUS: u Ljubljani, u organizaciji ŠOLT, sekcije za spekulativnu umjetnost (i njezina predsjednika Matjaža Šinkovca). priređena je ovih dana, u reprezentativnom Klubu poslanika, mala svečanost. Našem proslavljenom redatelju Veljku Bulajiću dodijeljena je nagrada za njegov film ČOVJEK KOGA TREBA UBITI kao najbolji evropski SF film, a našem SIRIUSU diploma kao najboljem SF časopisu u Evropi. Oba priznanja dodijeljena su na 5. EUROCONU, sastanku evropskih stvaralaca s područja SF koji je održan u talijanskom gradiću Stresa. Razumije se, diploma u znak toga priznanjia sad resi prostorije uredništva SIRIUSA.*

● *Priče (i vicevi): o svemu — u idućem broju.*

Dotad Vaš
Borivoj Jurković

Ben Bova: *Posljednja odluka*

The Last Decision

Preveo Nikola Popović

Vladar Stotinu svjetova stajao je u dvorani za konferencije visok, siv, stroga lica. Iako je bilo još oko četrdeset muškaraca i žena u dvorani, Vladar je znao da je sam.

— Dakle, je li to stvarno točno? — pitao je oštrim glasom, o novosti koju je saznao. — Zemljino Sunce će eksplodirati?

Znanstvenici su došli iz svih krajeva velikog Imperija da potvrde svoja zapažanja i otkrića pred Vladarom. Nelagodno su se meškoljili u svojim umjetnički izrađenim stolicama pod njegovim prodornim pogledom. Nekoliko njih, najstarijih i najpovjerljivijih, bili su na imperijalnom planetu, samo ih je jedan ocean dijelio od Vladara u ovoj prostoriji. Većina ih je dovedena u imperijalni solarni sistem sa svojih planeta i bili su smješteni na tri druga planeta imperijalnog sistema.

Holografska projekcija činila ih je realnim kao što je bio i sam Vladar. Postojao je samo neprimjetan pomak u vremenu pri njihovim odgovorima. Malo kašnjenje bilo je samo znak njihova ranga u znanstvenoj hijerarhiji i čak je i sjedenje u konferencijskoj dvorani bilo organizirano na isti način. Što je netko bio dalje od Vladara, to je bio na nižoj ljestvici u znanstvenoj hijerarhiji.

Neke se stvari jednostavno ne mogu pokoriti, mislio je Vladar, kada je jedan od ljudi u trećem redu fotelja, okrugla lica, bucmast i ćelav, ustao.

— Vrijeme je još vrhovni gospodar. Daljine su pokorene, ali nije vrijeme. Nije smrt.

— Preciznije rečeno, gospodaru, Sunce neće eksplodirati. Neće postati NOVA. Masa mu je preniska za to. Ali erupcija do koje će doći, bit će dovoljno opasna, pa će pogoditi Zemljinu atmosferu i zagrijati je do bijelog usijanja. Uništit će život na površini Zemlje. Dakako i oceani će biti drastično uništeni. Prehrambeni lanac u oceanima bit će potpuno prekinut.

»Onda zbogom, Zemljo«, pomisli Vladar, no glasno je zapitao:

— Energetski sateliti i zaštita koju smo predvidjeli za Zemlju, zar to nije dovoljno?

Znanstvenici su stajali nijemi i čekali da prođe vremenski pomak među njima.

Vladar je jače stisnuo bijelu odjeću oko svog čelično čvrstog tijela. Bio je stariji od većine na ovoj konferenciji koji su bili navikli da sjede i drže predavanja studentima, a on je bio navikao da stoji pred mnoštvom i da naređuje.

— Zaštita — nastavi ćelavi znanstvenik — neće biti dovoljna. Ništa ne možemo učiniti. Za više od trista do petsto godina Sunce će eksplodirati i uništiti sav život na Zemlji i na unutrašnjim planetima tog sistema. Podaci su potpuni i vjerodostojni.

Vladar ljubazno nagne glavu prema čovjeku, gestom koja je značila i »hvala« i »sjednite«. Znanstvenici su sjedili i čekali na Vladarev znak da progovore.

— Podaci su tu. — Ispitivač utkan u molekule njegove moždane kore povezivao je Vladarev um s kompleksom kontinentalnog kompjutora koji je predstavljao Imperijalnu memoriju.

U djeliću sekunde pregledao je jednadžbu i nije našao grešku. I dok je jedna pola njegova mozga provjeravala jednadžbu, druga je predočila Zemlju u nuklearnoj agoniji kako eksplodira u golemi plamen.

Sunce se nakon toga smirilo i dobrodušno se opet nasmiješilo pocrnjeloj, spaljenoj, zadimljenoj stijeni što se zvala Zemlja.

Neki mlađi čovjek ustane, sasvim ostraga, u posljednjem redu fotelja. Vladar se sjetio da je taj već tražio dopuštenje da govori. Sada su obojica čekala da fotoni premoste razdaljinu među njima. Prema njegovu položaju u dvorini i razdaljini među njima, to je morao biti neki početnik ili vrlo mlad istraživač.

— Gospodaru — reče on napokon, dok mu je lice oblila rumen od nelagodna samopouzdanja, ili možda od žara uvjerenja — podaci mogu biti točni, nedvosmisleni. Ali nije istina da moramo prihvatiti tu katastrofu prekriženih ruku.

Vladar tek što je zaustio da kaže »Objasnite to!«, ali mladić nije oklijevao, niti čekao Vladarev znak da nastavi. Nije dopustio mogućnost da ga ušutkaju prije no što završi.

— Zemljino Sunce eksplodirat će ako ga ne spriječimo. Jedan moj kolega, zapravo kolegica, vjeruje da imamo sredstava i mogućnosti da spriječimo eksploziju. Želio bih da iznesem njezine ideje o tom predmetu. Ona nije mogla prisustvovati konferenciji. — Lice mladog znanstvenika postalo je namrgođeno i ljutito. — Njezin zahtjev da prisustvuje odbacio je Koordinacioni komitet.

Vladar se nasmiješio u sebi kad su mladićeve riječi doprle do ostalih znanstvenika. Vidio je kako se nevjerica i indignacija šire

među sudionicima. Sijedi čovjek u prvom redu, koji je odabrao članove Koordinacionog komiteta, ukočio se od pritajene ljutnje.

Čak se i princ Javas, Vladarev posljednji živi sin, trže iz sanjarenja u fotelji pored Vladareve i prvi put vidljivo se zainteresira za temu konferencije.

— Možete iznijeti prijedlog vaše kolegice — reče Vladar. Eto zato postoji Vladar, reče u sebi pogledajući svog najmlađeg sina, tražeći neko razumijevanje na njegovu ljepuškastom licu. Treba biti velikodušan pred licem tako velike katastrofe.

Mladić uze malu kocku veličine nokta iz džepa na rukavu i stavi je u otvor kompjutora na naslonu fotelje. U prednjim redovima znanstvenici su zažamorili.

Vladar je stajao uspravan i vitak čekajući da informacija stigne do njega. Kad stiže, on vidje u svom unutrašnjem svijetu misli, mladu tamnokosu djevojku, koja bi mogla djelovati zavodnički, kad ne bi bila tako ozbiljno zabrinuta oko svog predmeta. Govorila je nastojeći da joj glas ne oda unutrašnje uzbuđenje i strast, ali je doslovce drhtala od uzbuđenja. Jednadžbe se pojaviše, prikazi, grafikoni, liste materijala i troškovi, ali je njezino izrazito tamnooko lice sve to još jače isticalo.

Iza nje Vladar je vidio maglovitu sliku velike svemirske flote brodova kako prenose megatone opreme prema Zemlji i nemirnom Suncu i na tisuće i tisuće tehničkih specijalista iz svih dijelova Stotitnu svjetova.

I tada kada su izblijedjele jednadžbe i slika zvjezdanih beskraje počela je da se gubi, čak i djevojčino lice izblijedi, Vladar vidje Zemlju zelenu i spašenu, osjetio je miris trave i čuo pjev ptica, vidio kako Sunce nježno sja po lancima mekih brežuljaka i vrhova obraslih starom šumom.

Zatvorio je oči. »Otišla si predaleko, ženo«, pomisli. Ali otkuda je ona mogla znati da je njegov najstariji sin poginuo upravo u ovakvim planinama na Zemlji, ubijen baš od Zemljana, prije toliko godina?

* * *

Sjeo je. Vladar Stotinu svjetova malo je vremena provodio na nogama. Malo-pomalo taština je bila prevladana. Sjedio je u energetskoj fotelji koja ga je meko obuhvaćala. Bila je ta fotelja pokretna i gotovo živa, djelom kao osobno vozilo, dijelom kao mehanički monitor, te kao komunikacijski sistem koji ga je mogao povezati s bilo kojim dijelom njegova Imperija.

Njegov sin, princ Javas, stajao je pokraj mramorne balustrade što je okruživala visoku terasu na kojoj ga je primio otac. Na sebi je imao sivu uniformu komandanta zračne flote, iako nije nikada prihvatio komandu na nekom brodu. Njegova žena, princeza Rihana, stajala je pokraj njega.

Bili su skladan par, fizički. Zlato i vatra. Princ je imao očevo dugoljasto lice i vitak stas, zlatnu kosu i oči koje su se krijesile kao zvjezdice. Rihana je bila vatrena, lijepa i bezobzirna kao tigrica. Kosa joj je bila kaskada istopljena bakra rasuta po plećima, po odjeći što se presijavala metalno.

— Bio je to uzaludan put — reče Javas svome ocu s uobičajenim sarkastičnim osmijehom. — Zemlja je... — slegnuo je ramenima — ništa do Zemlja. Nije se nimalo izmijenila.

— Deset izgubljenih godina — dometne Rihana.

Vladar zamišljeno pogleda preko terase na omiljeni pejzaž šume koju njegovi inženjeri nikako nisu uspijevali dočarati s onim pravim zelenilom zemaljske šume.

— Nije to sasvim izgubljeno vrijeme, kćeri moja — reče.

Ti si ostarjela samo osamnaest mjeseci...

— Mi deset godina kasnimo za događajima u Imperiju — odvrati ona vatreno. Izraz njezina lica odavao je sumnju da ih je Vladar namjerno poslao daleko na Zemlju kako bi ih držao što dalje od vladarske palače.

— Vrlo lako možeš to nadoknaditi — reče Vladar ne obraćajući pažnju na njezin bijes. — U međuvremenu, zadržala si mladenački izgled.

— I uvijek ću ga zadržati! Ti si onaj koji neće da se pomlađuje, a ne ja.

— Tako će i Javas kad postane Vladar.

— Zar doista? — Njezine oči poprimiše lukav izgled.

— Hoće, hoće — reče Vladar s teretom Stotinu svjetova na plećima.

Rihana okrene glavu.

— Pa ako i bude tako, ja to neću. Ne vidim nikakva razloga za starenje kad i najobičniji čovjek živi vjekovima.

— Tvoj će muž starjeti.

Na to mu ništa nije odgovorila.

A dok on bude stario — pomisli Vladar — ti ćeš naći mlađe ljubavnike. Ali ti si to već i učinila, zar ne?... Okrenuo se sinu koji je još stajao pokraj balustrade.

— Kyle Arman je mrtav — vikne Javas.

Na trenutak Vladar nije shvatio.

— MRTAV? pitao je dok mu je glas zvučao kao u stara čovjeka.

Javas potvrdi.

— Umro je pri spavanju. Srčani napad.

— Bio je prijatelj ove kuće — reče Vladar.

— On je ubio moga brata — primijeti Javas.

Očima je potražio oči svoga sina i oštro ga pogledao. Poslije mučne, duge šutnje slegne ramenima i okrene glavu.

— No bez obzira na to — nastavi Rihana — mi smo pregledali situaciju na Zemlji kao što ste od nas zahtijevali.

Naredio, pomisli Vladar, a ne zahtijevao.

— Narod je tamo vrlo primitivan. Jedva da ima neki grad na cijelom planetu! Sve visoko drveće i golemi oceani.

— Znam. Bio sam tamo. Javas dometne:

— Ma Zemlji ima svega nekoliko milijuna ljudi. Mogu se evakuirati vrlo lako i premjestiti na nekoliko naših graničnih planeta. Napokon oni su tako primitivni.

— Ti primitivci osnovica su naše vrste. Oni su izvor originalnog genetskog materijala po kome naši znanstvenici stalno mjere ostali dio čovječanstva na cijelom području Stotinu svjetova.

— Pa dobro — Rihana upade — naći ćemo im neki drugi primitivni svijet gdje će moći živjeti.

— Ili spasiti njihovo Sunce od eksplozije.

Javas se nasmijao:

— Valjda ne razmišljaš ozbiljno o tome?

— Razmišljam o tome... možda ne baš jako ozbiljno.

— To ništa ne mijenja na stvari.— reče Rihana. — Plan za spašavanje Zemlje od Sunca... pa bit će potrebno za to stotine godina. Ti ćeš biti odavno mrtav prije no što će se nešto moći učiniti za spašavanje. Budući vladar može odbaciti cijeli plan već na početku svoje vladavine.

Vladar okrene stolicu kako bi mogao bolje vidjeti sina, ali Javas je skrenuo pogled i zurio prema tamnoj šumi.

— Znam to — promrmlja Vladar više sebi nego njoj. — Znam to vrlo dobro.

* * *

Vladar nije mogao spavati. Ležao je na širokom, ugodnom, plutajućem jednomolekularnom ležaju razapetom na mekoj vodi. Uvijek mu je prije spavanja, kad san nije htio na oči, pomogla neka žena da se oslobodi nesanice. Ali u posljednje vrijeme nisu pomagali ni ljubavni zagrljaji.

Tijelo se umara ali um odbija san. Da li to donose godine sa sobom?

Ležao je sam u sobi, svod nad krevetom bio je depolariziran, tako da je mogao vidjeti noćno nebo svoga Imperija.

Nije to mirno, blijedo nebo Zemlje, sa srebrnim Mjesecom koji se smiješi odozgo na tebe, pomislio je sjetno. Ovo je bilo pravo imperijalno nebo, išarano velikim plavim zvijezdama sjajnim kao safiri. Nije bilo mjeseca na ovom nebu, nije bio ni potreban. Na imperijalnom planetu nikad nije ni bilo pravog mraka.

A ipak je zemaljsko nebo bilo mnogo prijateljskije. Tamo si mogao

odabrati prijatelja u noći: dva Medvjeda, Lava, Blizance, Lovca ili Krilatog konja.

Eto već razmišljam o Zemlji u prošlom vremenu. Poput Kyla. Poput svoga sina.

Pomislio je na toplo Zemljino Sunce. Kako je moglo postati izdajnikom? Kako može... početi da umire? Svojim duhovnim okom lebdio je iznad Sunca, kupao se u njegovu žarkom sjaju, promatrao nemirnu, uzavrelu površinu.

Zaronio je dublje u uskomešanu plazmu, vidio je iskrenje i strujanje na daljinama nekoliko puta većim od promjera Zemlje, osluškivao udaranje bila Sunčeve energije, gromoglasno urlanje njegove snage, zasljepljujuće svjetlo, preplavljujuću nemilosrdnu, sveobuhvatnu užarenost, kako pulsira, urla, otkucava...

Počeo se gušiti i hvatati zrak a udaranje srca ostavljalo je odjek vlastita bila u vlastitim ušima. Okupan znojem, pokušao je sjesti. Krevet se pokorio njegovim željama i podupro ga nježno.

— Slušaj me — naredio je kompjutoru. Glas mu se prelomio.

— Gospodaru? — odvrati mekani ženski glas u njegovu umu.

Prisilio se na odmaranje. Naporom volje uklonio je umor iz tijela. Nestade suhoće iz grla. Disanje mu se primirilo. Udaranje bila postalo je tiše.

— Dovedi mi onu djevojku znanstvenika koja je na konferenciji izvijestila o eksploziji Sunca, prije deset godina. Ona nije bila na konferenciji, izvještaj je podnio njezin kolega.

Kompjutoru je bilo potrebno više od jedne sekunde da odgovori.

— Gospodaru, bila su četiri takva izvještaja od žena znanstvenika na toj konferenciji.

— Ali ova je jedina iznijela plan o spašavanju Zemlje i njena Sunca.

* * *

U njegovo tijelo bili su sada uključeni medicinski monitori. Iako su imperijalni medicinski znanstvenici tvrdili da je to nemoguće, Vladar je osjećao mikroskopski mali predmet ugrađen u srce, zapravo u stijenku srčane komore, u aortu, duž koronarne arterije. Imperijalni psihotehničari nazivali su to psihosomatskom reakcijom. Ali budući da je njegov mozak bio povezan s kompjutorom koji je obrađivao sve informacije na planetu, on je znao što pokazuju monitori još prije no što su to vidjeli liječnici.

Smanjili su gravitaciju u prostorijama u kojima je boravio i radio u jednom dijelu palače na jednu trećinu od normalne i zabranili su mu da napušta ovaj dio palače, osim u rijetkim prilikama kad je trebalo da se pojavi u velikoj skupštinskoj dvorani ili na nekom drugom javnom mjestu. To mu je bilo potrebno zbog toga jer se u manjoj gravitaciji osjećao bolje i ona mu je omogućavala da ostane na

nogama bez pomoći energetske fotelje. Tih je dana hodao polaganije, mirnije, kroz zelenu šumu na Zemlji. Šetao je kroz putanju kao u nekom parku, diveći se visokim brezama i javorima, slušajući pjev ptica i žamor malih šumskih životinja, slušajući, jednom riječi, pjesmu života. Udisao je miris borova i trave, svježeg, čistog zraka. Osjećao je toplinu Sunca na licu i najmanji povjetarac. Na trenutak je pomislio kako će lišće drveća u jesen pocrvenjeti i dobiti zlatne preljeve. Ali, odmahnuo je glavom.

Ne. Ima dosta jeseni u mom životu. Radije bih proljeće.

U sobama pored glavnog hodnika kroz koji je prolazio, četa tehničara radila je na holografskim snimkama i sistemu koji je dočaravao šumu, dok je druga grupa medicinskih tehničara proučavala podatke što su ih slali ugrađeni aparati u Vladarevu tijelu.

Dva čovjeka, akademik Bomeer, šef Imperijalne akademije znanosti, te vrhovni komandant Fain, šef ujedinjenog štaba Imperijalnih vojnih snaga, pridružiše se Vladaru na šetnji kroz šumu. Oni su bili prijatelji i savjetnici, vrlo bliski Vladaru, tako da su stanovali u istoj palači kad su mu dolazili u posjet.

Bomeer je izgledao vrlo mladoliko, gotovo u prvoj mladosti, u stiliziranoj odjeći zelene i žućkastosmeđe boje. Bio je vitak, s gotovo asketskim licem koje je okruživala nemirna smeđa kosa.

Komandant Fain bio je čeličnosiv, četvrtasta lica, slika i prilika vojnog rukovodioca. Crno-srebrna uniforma dobro je pristajala njegovu snažnom tijelu kao druga koža. Sive su mu oči stalno bile nemirne.

Vladar ih je pozdravio i dopustio Bomeeru da se malo divi ljepotama šume. Znanstvenik je svakom drvetu znao pravi naziv, a isto i svakoj ptici i šumskoj životinjici.

Napokon ga Vladar zapita za mladu ženu koja je stigla na Imperijalni planet prošlog mjeseca.

— Raspravio sam s njom detaljno o njezinu planu — reče Bomeer vrlo ozbiljna lica. — Moram reći da se ona potpuno posvetila svojoj ideji, energična je, gotovo briljantna. Ali vrlo je naivna i sangvinična kad je riječ o njezinoj ideji.

— Da li bi se njezin plan mogao realizirati? — pitao je Vladar.

— Mislite, da li bi uspio? — odvrati znanstvenik začuđeno. On je bio na vrhu hijerarhije u znanosti već cijelo stoljeće. Tijelo mu je bilo nekoliko puta pomlađivano, Vladar je to dobro znao. Ali mozak nije mogao biti pomlađen.

— Gospodaru, ne možemo utvrditi da li bi djelovao! Takvu operaciju još nikada nismo realizirali, pa nemamo vjerodostojnih pokazatelja. Matematički, ona je izvediva, ali to je, ipak, samo teorija. A troškovi! A vrijeme koje bi bilo potrebno za tu operaciju! Nevjerojatan broj tehničkih stručnjaka! Da čovjek dobije vrtoglavicu!

Vladar je zastao u hodu. Pedeset metara dalje iza holografskog ekrana, desetak medicinskih tehničara odjednom se nagnulo nad ekrane s podacima.

Ali, Vladar se zaustavio samo da ponovi Bomeeru pitanje.

— Da li bi njezin plan mogao imati pozitivne rezultate?

Bommer prijeđe rukom po mladenačkoj kosi, pogleda komandanta Faina, kao da od njega traži podršku, ali kako je nije dobio, pogleda Vladara.

— Ja... ovaj... nema odgovora na to pitanje. Statistički promatrano šanse su beskrajno male.

— Statistika! — Vladar odmahne glavom rogoboreći. — To je utočište za podlace i sociotehničare. Ima li nečega znanstveno neostvarljivog u tom prijedlogu?

— Nnne... teoretski je izvedivo, gospodaru — reče Bommer polagano. — Ali u svijetu realnosti... to je... golem projekt. Troškovi! Bila bi potrebna polovica flote komandanta Faina da prenese opremu i materijal.

Fain je uhvatio priliku da i on progovori.

— A imperijalna flota je i sada prerijetko raspoređena po prostoru i nedovoljna za sigurnost Imperija.

— Ta mi smo sada u miru, komandante — reče Vladar.

— Kako dugo ćemo biti, gospodaru? Svjetovi na našim granicama sve su nemirniji. A nepoznati izvan granica naših galaksija...

— Mnogo su slabiji od nas. Pregledao sam sve izvještaje povjerljive prirode o tome, komandante.

— Važan faktor u tim izvještajima jest da su stranci sve jači.

Kimnuvši glavom, Vladar nastavi šetnju. Znanstvenik 1 komandant su ga slijedili raspravljajući o svojim stajalištima.

Napokon su stigli do kraja hodnika gdje im je holografska snimka pokazala zalazak Zemljina Sunca iza oceana pretvarajući nemirnu vodu u blistavi sjaj srebra, s primjesama bakarna crvenila.

— I kakav je vaš prijedlog? — zapitao je umorno. Čak i pri jednoj trećini gravitacije osjećao je kako su mu noge otežale a leđa ga bole.

Bomeer je prvi progovorio. Glas mu je bio tvrd i siguran.

— Naivni san o spašavanju Zemljina Sunca osuđen je na propast. Plan se mora odbaciti.

Fain odmah dobaci:

— Flota može odvojiti dovoljno brodova za evakuaciju Zemljana kad god naredite, gospodaru.

— Preseliti ih na neki nenaseljeni planet? — upita Vladar.

— Ili ih raseliti po planetima na našoj granici. Zemljani su i sami nalik na graničare, oni su svojom voljom ostali na vrlo primitivnoj razini, i vrlo će se brzo snaći na tim planetima i složiti s tamošnjim narodima. Oni bi čak mogli pomoći da se smire neki nemirni narodi

na našim granicama.

Vladar pogleda Faina i skoro da se nasmijao.

— Ili bi mogli pokrenuti te narode u pravu pobunu. Oni su vrlo nemirna duha, to valjda znate.

— Mi možemo savladati svaku pobunu.

— Jeste li sigurni? — upitao je ironično Vladar. — Vi možete ubijati ljude, dakako. Možete sravniti gradove sa zemljom, a i uništiti cijele planete. Ali, da li je to onda kraj? Ili će se narodi na susjednim planetima uplašiti i okrenuti protiv nas?

Fain je stajao kao kip. Jedva je pomakao usne kada je zapitao:

— Gospodaru, mogu li govoriti sasvim otvoreno? !

— Svakako, komandante.

I kao vojnik, on je u stavu mirno podnio svom vrhovnom komandantu vrlo neugodan izvještaj.

— Glavni razlog nemira među našim svjetovima na granici Imperija jest nedostatak čvrstine u ophođenju s njima. Po mom mišljenju, potrobna je čvrsta ruka. Susjedni svjetovi poštovat će svoga Vladara samo onda, i ponavljam samo onda, ako on djeluje odlučno. Narod cijeni snagu, a ne slabost i mekušce.

Vladar ispruži ruku i stavi je na komandantovo rame. Fain je bio čvrst kao čelik ispod svoje uniforme.

— Vi ste položili zakletvu da ćete braniti ovaj Imperij — reče Vladar. — I ako je potrebno i umrijeti za nju.

— I zaštititi i obraniti vas, gospodaru. — Komandant je stajao uspravnije i čvršće nego drveće oko njega.

— Ali ovaj Imperij, dragi moj komandante, nešto je mnogo više od same krvi i čelika. On je više i od jednog čovjeka.

— To je Ideja — završio je Vladar.

Fain ga je gledao čvrsto u oči ali bez pravog razumijevanja. Bomeer je stajao po strani vrlo nesiguran u sebe nakon ovih riječi.

Vladar se nestrpljivo okrene prema hologramima i poviče.

— Mapu!

Odjednom nestade sa scene šuma i sada su se našli u ograničenom prostoru. Zvijezde su sjale iznad, oko i ispod njih. Blijedo svijelo u spiralu svijene galaksije gubilo se u nedostižnoj daljini.

Bomeeru klecnuše koljena. Čak je i komandantova samodisciplina bila uzdrmana.

Vladar se smiješio. On je bio navikao da hoda poput boga po beskrajnim prostorima.

— Evo to vam je naš Imperij, gospodo — počeo je kao da drži predavanje u tami. Šačica zvijezda, razbacanih na daljine za koje su nam potrebne godine i godine da ih prevalimo. Sve su naseljene ljudskim bićima koja potječu od Zemljana i njihovih potomaka.

Čulo se kako Bomeer teško diše. Fainova se silueta ocrtavala

prema svjetlu Mliječnog puta, ali ruke je držao ispružene kao da njima održava ravnotežu.

— Kakve veze drže ove svjetove zajedno i što ih pokreće? Tko čuva njihovo prastaro nasljeđe, štiti njihovo teško stečeno znanje, umjetnost i znanost?

— Imperij, moja gospodo — nastavi Vladar. — Mi smo mozak tih stotina svjetova, njihovo sjećanje, mjerilo po kojem mogu ocjenjivati svoja dostignuća. Mi smo im prijatelji, učitelji, pomagači.

Vladar u golemom prostoru potraži malenu zlatnu točkicu koja je predstavljala Zemljino Sunce.

— Ali ako stotine svjetova zaključe da im ovaj Imperij više nije prijatelj, ako osjete da je njihov učitelj postao nasilnik... što će se dogoditi ljudskoj vrsti? Raspast će se u stotine djelića i sva civilizacija koju smo gradili, njegovali i štitili sva ova stoljeća bit će razorena.

Bomeer je prošaputao riječi koje su zaplovile prostorom.

— Oni nikada ne bi...

— Da, oni se nikada neće okrenuti protiv Imperija jer znaju da mogu mnogo više dobiti ako su s nama, nego ako budu protiv nas, ili ako nas napuste.

— A svjetovi na granicama Imperija? — zapita Fain.

— Svjetovi na našim granicama vrlo su nemirni, kao što su sve zajednice u graničnim područjima. Ako upotrebimo vojnu silu da ih natjeramo na pokornost i slomimo njihovu volju, onda će drugi svjetovi početi razmišljati što im je bolje.

— Ali nikada se ne mogu ponadati da se mogu oduprijeti Imperiju!

Vladar pucne prstima i odjednom su se našli opet u šumi pri zalasku sunca.

— Da, nikada se ne mogu nadati da će pobijediti Imperij — nastavi Vladar ispravljajući ga. — Ali, mogao bi uništiti Imperij kad i sebe. Sve sam to provjerio kompjutorom. Pobuna širokih razmjera moguća je ako većina svjetova zaključi da je Imperij ugrozio njihovu slobodu.

— Ali pobunjenici ne mogu nikada pobijediti — reče komandant. — I ja sam proučavao te mogućnosti.

— Građanski rat — reče Vladar. — Tko je ikada pobijedio u građanskom ratu? Kada se jednom počnemo međusobno ubijati, što mislite što će učiniti strani svjetovi, dragi moj Fainu?

Dva su savjetnika umukla. U simuliranoj šumi pojavile su se duboke sjene sumraka. Tri čovjeka krenuše natrag putem što je bio osvijetljen mekanim svjetlom bioluminiscentnih cvjetova.

Bomeer je držao ruke na leđima dok su tako šetali.

— Sada kada sam vidio neke druge aspekte toga problema, gospodaru, mogu još odlučnije tvrditi da je plan one djevojke da spasi Zemlju luđi nego što sam pomislio u prvi mah. Troškovi su preveliki,

a mogućnosti za uspjeh minimalne. Granični svjetovi reagirat će vrlo žestoko na takvu nenormalnu ideju i pokušaj. I — kimnuvši glavom prema Fainu — to bi onemogućilo ratnu flotu.

Nekoliko trenutaka je Vladar bez riječi šetao malim puteljkom u simuliranoj šumi. Onda će polagano:

— Pa, mislim da imate pravo. To je samo sentimentalan san jednog starog čovjeka.

— Bojim se da je tako, gospodaru — reče Fain.

Bomeer samo mudro kimne glavom.

— Reći ću joj. Ona će biti vrlo razočarana. Gorko razočarana — šetajući reče Vladar.

Bomeer se zagrcnu.

— Zar je ona ovdje? Vladar kimne.

— Da, doveo sam je u palaču. Ona je prešla cijeli Imperij, dala je dvije godine svoga života da prevali taj put, izgubila desetak godina svoje karijere na tom projektu... da bi samo čula da je njezin plan odbijen.

— U palači? — zabrinuto će Fain. — Gospodaru, ta valjda je nećete primiti osobno? Sigurnost...

— Da, osobno. Toliko joj bar dugujem. — Vladar je mogao vidjeti užas u njihovim očima. Bomeer koji nikada nije stupio u palaču sve dok nije postao predsjednik Akademije, skrivao je svoj bijes. Fain, zaklet da čuva Vladara, kao i cijeli Imperij, bio je vrlo zabrinut.

— Ali, gospodaru — reče komandant — nitko nije vidio Vladara osobno i privatno, osim porodice i najbližih savjetnika.

Bomeer je dodao žustro:

— Godinama... desetljećima!

Vladar kimne glavom ali ostade pri svome.

— Ona će me vidjeti. Toliko joj dugujem. Neki pradavni vladar na Zemlji je rekao: »Ako već želiš ubiti čovjeka, ništa te ne stoji da budeš s njim ljubazan«. Ona... mislim da će joj naša odluka ubiti dušu.

Oni su to prihvatili, ali nisu baš bili uvjereni da Vladar čini dobro.

»Vrlo dobro«, reče u sebi Vladar. »Uzmite to kao hir staroga čovjeka... Čovjeka koji više nikada neće vratiti svoju mladost...«

— o o o —

Ta ona je još dijete. Vladar je proučavao Adelu de Montgarde kada je mlada astrofizičarka, prošavši pored straža i sekretara te kroz dvoranu za čekanje stigla u njegove privatne odaje. Najprije je htio da je primi u dvorani za primanje, a onda je odlučio da je primi u svom radnom kabinetu, pa je onda opet promijenio mišljenje i primio je u sobi za dnevni boravak. Adela nije ništa znala o njegovoj neodlučnosti. Ona je samo slijedila instrukcije koje je primala preko kompjutora za informacije u palači.

Njegova privatna soba bila je topla starinska soba s policama na

kojima su bile trake koje je prikupljao godinama. Kameno ognjište kamina, dovoljno veliko da se prođe kroza nj, pokrivalo je jedan zid, plamen s ognjišta davao je Vladaru životnu toplinu. Suprotni je zid bio jedinstveni prozor, koji je gledao na pravu šumu izvan zidina palače. Taj je prozor služio i kao okvir za hologram, Vladar je mogao na njemu dobiti scenu po želji.

— Najbolje je imati pravu realnost ove večeri — pomisli u sebi. — Tako je malo realnosti u mome životu ovih dana.

Naslonio se u energetskoj stolici i promatrao je djevojku što mu se približavala na velikom ekranu iznad kamina u udobnoj starinskoj sobi bogato pokrivenoj sagovima.

Pažljivo je uzeo na znanje sve informacije koje mu je kompjutor mogao dati o Adeli de Montgarde; rođena u imućnoj porodici na GRISU, na jednom od graničnih svjetova, koji su doseljenici postepeno pretvarali od surovog kamena u svijet u kome će moći živjeti ljudskim životom. Znao joj je lice, njezinu životnu priču, znanstvena dostignuća i stupanj u hijerarhiji. No sada, dok je je promatrao na ekranu iznad kamina kako se približava, shvatio je koliko je malo podataka o njoj dobio od kompjutora.

Vrata na njegovoj sobi otvoriše se automatski i ona je stajala pred njim nesigurna u sebe u prvi mah.

Vladar okrene stolicu kako bi joj pogledao u lice. Ekran odmah izblijedi i više se nije razlikovao od kamena kamina.

— Uđite, uđite doktorice Montgarde.

Ona je bila tanana, najmanja djevojka, kakve se Vladar sjećao da je ikad vidio. Lice joj je bilo gotovo vragolasto, s velikim znatiželjnim očima koje su stalno imale izraz kao da znaju za smijeh. Na sebi je imala tuniku metalne boje zakopčanu do vrata i kratku suknju. Djelovala je poput djeteta.

Vladar se nasmijao u sebi. »Sigurno me neće izazivati svojim tijelom.«

Ona stupi oklijevajući u sobu. Očima je okružila sobu.

On joj reče:

— Sigurno su vam moji suradnici napunili glavu sa svim onim glupostima iz protokola, gdje da stanete, kako da se naklonite i kako da mi se obraćate. Zaboravite na sve to. Ovo je neslužben susret, pa ćemo razgovarati bez ceremonijala. Ako razmišljate kako da mi se obraćate, dovoljno je sa »gospodaru«. Ja ću vas zvati Adela, ako se slažete.

Lakim naklonom glave ona odvrati:

— Hvala, gospodaru. To je divno.

Glas joj je bio tako mekan i tih da ga je jedva čuo. Činilo mu se da je u njemu otkrio lako podrhtavanje.

— Neće mi mnogo olakšati ovaj zadatak — reče sam sebi.

Onda je opazio maleni kamenčić koji je nosila na tankom srebrnom lančiću oko vrata.

— Ahat — reče on.

Onao instinktivno dotače rukom kamenčić.

— Da... on je s mog rodnog planeta... Grisa. Naš planet vrlo je bogat poludraguljima.

— I vrlo siromašan obradivim tlom.

— Ali iz godine u godinu sve ga više kultiviramo.

— Molim vas, sjednite — reče Vladar. — Mnogo je vremena prošlo od kada sam stajao na svojim nogama u punoj gravitaciji i od kada sam prisiljen da sjedim u ovoj stolici, ili moram smanjiti gravitaciju u ovoj sobi. Ali kompjutor mi je saopćio da vi ne možete podnijeti smanjenu gravitaciju.

Ona pogleda po vrlo ugodnoj i toploj sobi, namještenoj raskošno.

— Izaberi koje god sjedalo želiš — on pređe na manje formalni način. — Moja stolica se može pokretati u svim pravcima, poput čarobnog saga.

Adela izabere najveću fotelju i smjesti se u jedan ugao. Vladar doplovi do nje u svojoj stolici.

— Vrlo je ljubazno što niste smanjili gravitaciju. On slegne ramenima.

— Ne stoji nas ništa da budemo ljubazni. Ali reci mi, zašto si baš od svih poludragulja koji postoje na vašem planetu izabrala ahat da nosiš oko vrata?

Ona pocrveni.

— Hajde, hajde, draga moja. — Vladar se nasmije. — Ne moraš se ničega stidjeti. Poznato je da je ahat magičan poludragulj koji štiti od škorpiona i zmija. Starinska predrasuda, dakako, ali može biti i vrlo značajna, zar ne?

— Ne, nije to!

— Nego što je onda?

— To je ahat... koji pomaže čovjeku da bude... elokventniji.

— I daje mu prednosti jedne princeze — doda Vladar.

Crvenila nestade s njezina lica. Sjedila je uspravno i osmijeh joj prijeđe licem.

— I pomaže da se pobijedi neprijatelj.

— Zar me smatraš nepreijateljem?

— Oh, ne! — Ona pruži ruke prema njemu, malene, gotovo dječje ruke koje gotovo dotakoše njegove.

— A koga onda smatraš neprijateljem?

— Hijerarhiju... stare ljude koji se prave da su mladi, a odbijaju da prihvate nove ideje u znanosti.

— I ja sam star čovjek — reče Vladar s tugom u glasu.

— Da...

Ona je otvoreno promatrala njegovo lice.

— Bila sam iznenađena kada sam vas ugledala maločas. Vidjela sam vaše holografske slike, svakako... Ali vi ste ostarjeli.

— Da, na žalost.

— Zar se vi ne možete pomlađivati? Zvuči kao stara predrasuda da se Vladar ne smije koristiti modernim biokemijskim i tehničkim sredstvima i postupcima.

— Ne, ne, drago moje dijete. To je vrlo mudra tradicija. Eto i ti se tužiš na stare neelastične ljude na vrhu znanstvene hijerarhije. Zamisli da imamo nekog neelastičnog starog čovjeka na prijestolju Imperija? Čovjeka koji će živjeti šest ili sedam puta duže, pa možda i stoljećima? Što bi se dogodilo s Imperijom?

— Oh, sada razumijem. — I u njezinim je očima bljesnula iskra simpatije i razumijevanja

— I tako Vladar mora umrijeti, da načini mjesta za novu krv, nove ideje i prodore.

— To je vrlo tužno — reče ona. — Vi ste u svim svjetovima poznat kao dobar vladar. Ljudi vas vole.

Pogledao je i podigao obrve.

— Zar i u graničnim svjetovima?

— Da. Oni znaju da bi Fain sa svojim trupama stajao svima za vratom kad ne bi bilo vas. Nismo ni mi bez izvora informacija.

— O, to je vrlo zanimljivo — nasmijao se u sebi.

— Ali to nije bio razlog što ste me pozvali k sebi.

»Ona postaje sve drskija«, pomisli Vladar.

— Da, točno. Ti si htjela da spasiš Zemljino Sunce. Bomeer i svi ostali moji savjetnici kazali su mi da je to nemoguće i da je taj plan vrlo smiješan. Sve se plašim da oni imaju vrlo dobre argumente.

— Možda. Ali ja imam činjenice u rukama.

— Vidio sam tvoj referat i prezentaciju. Razumijem osnovne crte i znanstvenu podlogu tvoga plana.

— Mi to možemo ostvariti! — reče Adela odjednom razmahnuvši rukama. — Možemo! Kritična masa je stvarno vrlo mala u usporedbi sa...

— Megatoni su tebi vrlo mala stvar?

— U usporedbi s efektom koji će proizvesti, DA!

A onda je ustala i počela uzbuđeno šetati sobom, dižući prste, govoreći, tumačeći, pledirajući, preklinjući.

Vladareva je stolica stalno bila u pokretu slijedeći njezino užurbano koračanje s jedne na drugu stranu sobe.

— Dakako da će biti potrebna golema sredstva i materijal! I mnogo, mnogo vremena prije nego što saznamo iz prvih aproksimacija da su prvi koraci što se poduzmu u redu i da djeluju. Ja bih se morala podvrći kriospavanju na nekoliko dekada svaki put. Ali,

mi imamo te izvore! A imamo i vremena... napretek. Mi bismo to mogli, samo ako hoćemo.

Vladar je upita:

— Kako možeš očekivati od mene da odvojim polovinu svih resursa Imperija samo zato da bismo spasili Zemljino Sunce?

— Zato što je Zemlja važna za sve nas — dokazivala je ona, mali borac usred sobe velikog vladara. — Ona je osnovica svih ostalih svjetova Imperija. Mi s Grisa svake pete godine šaljemo biogenetske timove na Zemlju da provjere naše stupnjeve mutacija. Troškovi za nas su golemi, ali moramo to činiti.

— Pa možemo cijelo stanovništvo Zemlje preseliti na neki drugi planet iste gravitacije. Ima ih dovoljno.

— Ali to ne bi bila ista Zemlja.

— Adela, draga moja, vjeruj mi, ja bih rado želio pomoći. Znam koliko je važna Zemlja. Ali mi jednostavno ne možemo sebi dopustiti da eksperimentiramo s tvojom shemom. Možda kojih stotinu godina kasnije...

— Tada će biti prekasno.

— Ali novi napredak znanosti...

— Pod Bomeerovim rukovodstvom i njemu sličnim? Haha!

Vladar se htio namrštiti, ali mu to nikako nije uspijevalo.

— Ti si vatrena i beskompromisna mlada žena — reče napokon.

Ona mu priđe i pade na koljena.

— Ne, gospodaru. Nisam. Ja,sam šašava i slaba i potpuno egocentrična. Želim da spasim Zemlju, jer znam da to mogu učiniti. Znam da mogu! Ne bih cijelog života mogla podnijeti misao da sam to mogla učiniti, a da nisam ni pokušala nešto poduzeti.

»Eh, sada se približavamo istini«, pomisli Vladar.

— A jednoga dana, možda kroz milijun godina, možda i milijardu godina... Grisovo će Sunce postati nestabilno. Željela bih se osposobiti da spasim i GRIS! I svako drugo sunce koje prijeti uništavanjem planeta. Želim da cijeli Imperij zna da sam ja, Adela de Montgarde, otkrila kako da se to učini!

Vladar je osjećao kako mu se nadimaju prsa.

— Gospodaru — nastavila je ona — žao mi je ako govorim nepristojno ili ako sam ispala glupa. Riječ je o tome da ja znam da se to može učiniti uspješno, a vi ste jedina ličnost koja to može ostvariti.

Ali, on ju je jedva još slušao.

— Dođi sa mnom — reče on i dohvati je za ruku i podiže na noge jer je još klečala. — Vrijeme je za večeru. Želio bih da upoznaš mog sina.

— o o o —

Javas se osmijehnuo svojim osmijehom veseljaka kad ga je otac upoznao s Adelom.

»Zar se nikada ništa neće dogoditi ispod te njegove fasade učtive dosade?«, pomisli Vladar. Rihana je bila vrlo bijesna. Vidio je ljutnju na njezinu licu. Prava barbarkinja S neke granične planete. Kći nekog malog plemića. Zapravo, običan čovjek. I sada večera s njima!

— Tako mlada djevojka da ima tako grandiozne planove — reče princeza, kad je saznala tko je Adela.

— Svakako — reče Vladar. — I ti si imala velike planove kad si bila mlađa, Rihana. Visoki položaj u društvu i udaja dakako, radije od astrofizike, zar ne?

Nitko se nije nasmijao.

Vladar je naložio da se večera postavi na terasi pod osvijetljenim nebom Imperijalnog planeta. Rihana, koja je bila odgovorna za domaće poslove, uvijek je nudila izvrsno jelo. Najbolje meso i perad, voće sa desetak primarnih svjetova.

Adela je zadivljeno promatrala raznovrsnu hranu koju su servirali pravi ljudi. Takvo ju je bogatstvo svakako iznenadilo.

Vladar je jedva nešto pojeo i sve ih promatrao pažljivo.

Jasno, razgovaralo se o Adelinu planu da spasi Zemljino Sunce. Adela najprije povučena i stidljiva, postepeno se pretvarala u tigricu. Ona je Rihanine prezrive opaske i izrugivanje odbila hladnom, žestokom logikom.

Javasov skepticizan presjekla je riječima:

— Svakako, pošto će biti potrebno više od jednog stoljeća da bi se dokazalo da je projekt ispravan, vi ćete, vjerojatno, biti tada već vladar koga će se sjećati cijela ljudska vrsta kao vladara koji je spasio Zemlju.

Javasove se oči otvoriše.

»Znači pogodila je cilj«, primijeti u sebi Vladar. Konačno je nešto privuklo mladića. Tu djevojku moramo zadržati u palači.

Upade Rihana.

— Zašto bi se prestolonasljednik morao brinuti o spašavanju Zemlje? Njegova su brata ubili Zemljani.

Adelu je uhvatila panika. Ona se okrene Vladaru široko rastvorenih očiju i otvorenih usta.

— Moj je najstariji sin poginuo na Zemlji. Moj drugi sin je bio ubijen pri ugušivanju pobune na jednom od graničnih svjetova, prije mnogo godina. Moj treći sin je umro od virusne infekcije za koju su mi neki rekli — pogledao je pri tome Rihanu — da je bilo ubojstvo. Smrt je stalan pratilac svih vladara.

— Tri sina... — Adela je bila na rubu plača.

— Nisam kaznio Zemlju, niti taj granični svijet, niti sam tražio ubojicu — nastavi Vladar ledenim glasom. — Moja je jedina nada da će moj četvrti sin biti dobar vladar, usprkos njegovim... nedostacima.

Javas se namjerno okrene prema prozoru da bi gledao u mračnu

šumu. Kao da mu je već dosadilo da sluša tu prepirku između svog oca i žene. Rihana se zažarila kao užareno željezo.

Večera se završila neugodno i u mučnoj šutnji. Vladar je sve otpustio i poslao u sobe, a sam je ostao na terasi i stao zuriti u zvijezde koje su se rojile u takvom mnoštvu da nije ni bilo pravog mraka.

Zatvorio je oči i preko kompjutora pozvao u sjećanje sliku Zemljina Sunca. Vidio je kako se skuplja i spaja iz razbacane izmaglice hladnoga plina i prašine, vidio je kako je od toga nastala zvijezda i stvorila planete. Vidio je kako iz nje izbijaju energetske erupcije koje su omogućile da se na jednom od planeta pojavi život.

Vidio je, kako stari, tamni, eksplodira, i napokon splasne i pretvori se u taman pepeo.

»Kao što će se i sa mnom dogoditi«, pomisli Vladar, »Sunce i ja dosegli smo godine kad bi bilo potrebno malo pomlađivanja. Inače, smrt...« Otvorio je oči i pogledao niz svoje smežurano tijelo i kvrgave ruke. »Kako su različite od njezinih! Kako je ona vitalna i mlada!« Dodirne rukom naslon stolice i ova ga odnese u spavaću sobu. »Ja se više ne mogu pomladiti. Bilo bi pogrešno to zaželjeti. Ali Sunce? Zar bi bilo pogrešno pokušati? Je li u redu da se čovjek poigra sa sudbinom zvijezda?« — mislio je Vladar.

Kada se našao na krevetu, pozvao je Adelu. Došla je vrlo brzo, bez oklijevanja ili pitanja. Imala je na sebi kratku haljinu do koljena, vezanu jednostavno u struku, što je još više isticalo njezinu djevojačku figuru.

— Pozvali ste me, gospodaru. — To nije bilo pitanje nego konstatacija. Vladar je znao njeno značenje. — Učinit ću sve što od mene zatražiš, ali zauzvrat očekujem da i ti meni daš ono što ja želim.

On je već ležao u mekanom naručju posebnog kreveta. Topla voda ispod tkanine na kojoj je ležao grijala mu je umorno tijelo.

— Dođi ovamo, dijete moje. Dođi i pričaj mi. Ja ionako jedva spavam, što pomalo zabrinjava moje liječnike. Dođi, sjedi pored mene i pričaj mi o sebi... o onom dijelu tvog života koji nije registriran u kompjutoru.

Ona sjede na rub golema kreveta, a živa površina jedva da se i zatresla od njezine težine.

— Što biste htjeli znati o meni? — upita ga jednostavno.

— Nikada nisam imao kćerku — reče Vladar. — Kakvo je bilo tvoje djetinjstvo? Kako si postala ženom, kakva si sada?

Počela mu je pričati. Živjela je u podzemlju u rudarskom naselju na Grisu. Sunčevo svjetlo mogla je vidjeti samo kada je Planet bio dovoljno udaljen od previše svijetle zvijezde, da bi čovjek mogao hodati po površini bez opasnosti. Igrala se po tunelima. Roditelji su je poslali na drugi planet da bi se školovala. Shvatila je da njezina

ljepota nije fizika. Zatim mu je ispričala o nekoliko svojih ljubavi. O astronomu koji je zagovarao njezin projekt pred Vladarom na onom sastanku prije petnaest godina. I o njihovu kratkotrajnom braku. O raskidu, kad je on shvatio da mu brak s njom koči napredovanje u hijerarhiji.

— Znači i ti si upoznala bol — reče Vladar blago.

— To nije povlastica vladara — reče ona tiho. — Svatko živ na ovom svijetu zna za bol.

Već se nebo mliječno zasvijetljelo od skorog nadolaska zore. Valadar se nasmiješio.

— Još prije doručka svi će u palači znati da si noć provela sa mnom. Bojim se da sam ti okrnjio ugled.

Ona mu se nasmiješi.

— Ili mi, možda, stvorili ugled.

Pružio je ruku i obuhvatio je oko ramena. Drugom rukom prešao joj je po licu i pogledao je dugim, očinskim pogledom.

— Neće to biti gesta dobročinitelja, ako dopustim da ostvariš svoj naum. Ako ti omogućim da nastaviš ostvarivati taj ludi san, znaš li ti uopće koliko ćeš tada imati neprijatelja? Život će bi biti okrutan, pun zavisti i mržnje.

— Znam to vrla dobro. Znala sam to od početka.

— I zar se nimalo ne plašiš?

— Dakako da se plašim! Ali neću napustiti ono što moram učiniti. Ni zbog straha, niti zbog zavisti i mržnje, ni bilo kog drugog razloga.

— Zar ni za ljubav?

Osjetila je kako se ukočila.

— Ne — reče odlučno. — Ni za ljubav.

Vladar spusti ruku i pozva kompjutor.

— Povezi me s princom Javasom, akademikom Bomeerom i komandantom Fainom.

— Odmah, gospodaru!

Njihove holografske slike pojavile su se ubrzo u pojedinim segmentima na suprotnom zidu spavaće sobe. Bomeer je bio napol puta preko planeta toga popodneva i u svojem kabinetu. Erin je bio na jednom od ratnih svemirskih brodova u putanji oko planeta. Javas je dakako još spavao. Rihana nije bila pored njega u krevetu.

U prvi mah Vladar se naljutio, a onda je pomislio gdje bi mogla biti Rihana.

— Žao mi je što sam vas tako iznenada uznemirio — reče svoj trojici, dok su oni zurili u nježnu mladu djevojku koja je sjedila na Vladarevu krevetu. — Donio sam odluku u vezi sa spašavanjem Zemljina Sunca.

Bomeer je stavio ruke na stol. Fain se na svom brodu nelagodno trzao. Javas je digao jednu obrvu i znatiželjno promatrao sve.

— Saslušao sam sve vaše argumente i zaključio da u njima ima mnogo razumnih postavki. Isto tako sam saslušao vrlo pažljivo doktoricu Montgarde i njezine argumente i našao da i ona ima umnogome pravo.

Adela je sjedila ukočeno pokraj njega. Nije se ničega plašila i nije ništa očekivala. Nije ni očajavala, niti se čemu nadala. Ona je čekala.

— Preselit ćemo prijestolnicu i sve službe na jedini Zemljin satelit — reče Vladar.

Svi su jedva dolazili do daha. Svi su se zagrcnuli.

— Budući da će taj projekt zahvatiti nekoliko ljudskih generacija, želim da sjedište Imperija bude što bliže projektu kako bi Vladar mogao iz što veće blizine pratiti same radove.

— Ali ne možete preseliti cijelu prijestolnicu! — protestirao je Fain. — I to na Zemlju! Ta to je zaostala...

— Komandante Fain — reče Vladar čvrstim glasom — još jučer ste bili spremni da preselite milijune Zemljana. Sada tražim da flota preseli samo nekoliko tisuća ljudi s vladom. I Zemlja više neće biti zaostala, kad se vlada Imperija smjesti opet blizu ishodišta ljudske vrste.

Bomeer je počeo mucati:

— Ali, ali, što ako njezin plan ne uspije? Sunce će eksplodirati i...

— Takva se odluka mora donijeti.

Pogledao je Adelu. Izraz lica joj se nije promijenio, ali je disala ubrzano. Uzbuđenje je pogodilo njezino tijelo i još nije stiglo do unutrašnjeg sistema za obranu emocija.

— Oče — javi se Javas — želim ti samo kazati da je potrebno pet realnih godina da se stigne odavde do Zemlje. Imperij ne može ostati bez vladara punih pet godina.

— Točno, sine moj. Ti ćeš otići prije mene na Zemlju. Kada stigneš, ti ćeš vladati dok ja ne dođem.

Javasu ostadoše usta otvorena.

— Da vladam pet godina? Kao vladar Imperija.

— Neka ti je sa srećom — reče Vladar, nakesivši se malo — starost će me zahvatiti potpuno kada stignem na Zemlju, i ti ćeš tada postati vladar i vladat ćeš sve do kraja života.

— Ali ja to ne želim...

— Znam, Javase. Ali ti ćeš jednog dana biti vladar. To je odgovornost koju ne možeš izbjeći. Pet godina priprema dobro će ti doći.

Princ se uspravi u svome krevetu i ozbiljna lica pogleda svog oca u oči.

— I sine moj — nastavi Vladar — da bi bio vladar moraš prije svega biti gospodar u svojoj kući.

Javas kimne glavom,

— Znam, oče. Razumijem. I tako će biti.

— Vrlo dobro.

Onda se prinčevim licem razlije osmijeh.

— Ali reci mi, oče... pretpostavimo da ja, dok si ti na putu do Zemlje, odlučim da premjestim prijestolnicu na neko drugo mjesto. Što bi bilo tada?

Otac ga ozbiljno pogleda, a zatim se nasmiješi.

— Pa mislim da ti moram vjerovati da to nećeš učiniti.

— I ti ćeš mi vjerovati? — upitao je Javas.

— Uvijek sam ti vjerovao.

Javasov se osmijeh pretvori u izraz zadovoljstva.

— Hvala, oče. Čekat ću te na Zemljinu satelitu. Čekat ću tamo i na ljupku doktoricu Montgarde.

Bomeer je još pokušavao.

— Ali, sav taj prekid sa svim ovdje, zatim troškovi, radna snaga, a sve za jednu nedokazanu teoriju!

Bomeerova se usta otvore i zatvore kao u ribe, ali više nije prozborio nijednu riječ.

— Da, nije dokazana — reče Vladar — jer naši znanstvenici nisu nikada otišli tako daleko. Zapravo, znanstvenici Stotine svjetova nisu mnogo napredovali već nekoliko generacija. Zar to nije istina, Bomeeru?

— Mi... ovaj... gospodaru, mi smo dostigli jednu određenu razinu razumijevanja fizičkog univerzuma. Naše vrijeme je vrijeme praktične primjene već stečena znanja, a ne novih otkrića.

— E, pa. ovaj će nas projekt sve natjerati na nova razmišljanja i nove proboje nauke. Morat ćemo uposliti nove znanstvenike i inženjere. Možda će to biti dovoljno da se znanost počne opet uspinjati, je li Bomeeru? Nikada nisam volio razine na kojima se zaustavljamo.

Akademik je samo šutio.

— I vidim, Faine — nastavi Vladar — kako izračunavaš u glavi koliko će brodova iz tvoje zračne flote biti izgubljeno na taj san starog čovjeka.

— Gospodaru, nisam imao...

Vladar mu mahne rukom i ušutka ga.

— Nije važno. Preseljavanje glavnog grada neće angažirati previše tvojih ratnih brodova, zar ne?

— Ne, gospodaru. Ali taj projekt za spašavanje Zemlje ..,

— Morat ćemo sagraditi nove brodove za to, Fainu. I morat ćemo se obratiti graničnim svjetovima za te brodove. — Pogledao je Adelu. — Nadam se da će se granični svjetovi vrlo rado pridružiti spašavanju Zemljina Sunca. A njihovi će se trezori obogatiti našim narudžbama tisuća novih brodova.

— Dok će se imperijalni trezor isprazniti.

— Ovo je bogat Imperij, Fainu. Već je vrijeme da nešto od toga bogatstva podijelimo š graničnim svjetovima. Veliki program gradnje tih brodova mnogo će ih više povezati s Imperijem nego bilo što drugo.

— Gospodaru — reče Fain zbunjeno. — Ja još mislim da je to ludost.

— Da. Znam. Možda i jest. Nadam se da ću živjeti dovoljno dugo da sam ustanovim da li je stvarno ludost.

— Gospodaru — reče Adela bez daha. — Vi ćete ujediniti sve svjetove Imperija u vrlo snažnu i tijesno povezanu zajednicu, kakvu nismo imali stoljećima!

— Možda. Bilo bi mi drago da tako bude. Ali za sada sve što sam učinio jest da se provede odluka o pokušaju spašavanja Zemljina Sunca. Možda će uspjeti, a možda neće. Ali i smo mi sinovi i kćeri Zemlje i ne bismo smjeli dopustiti da naš rodni planet bude uništen, a da ga i ne pokušamo spasiti. On još jednom pogleda po njihovim licima. Svi su očekivali da nastavi. »Postaješ pompozan, stari moj«, pomisli u sebi. — Vrlo dobro. Svaki od vas ima po nekoliko životnih vjekova da radite na tome da uspije. Krenite svi na posao.

Bomeerovo i Fainovo se lice odmah izgubi. Javasovo je ostalo.

— Da, sinko moj, što je?

Javasov vječni osmijeh nestao je s lica. Pogledao je oca zabrinutim pogledom.

— Oče... neću povesti Rihanu sa sobom na Zemlju. Ona neće htjeti da pođe, dok sav komfor palače ne bude uspostavljen za nju specijalno.

Vladar kimne glavom.

— Ako treba da budem gospodar prvo u svojem domu, — nastavi Javas — vrijeme je da okončam tu farsu od braka.

— Vrlo dobro, sinko. Ti o tome moraš odlučiti. Ali ja se slažem s tobom.

— Hvala, oče. — Javasova slika nestade.

Dugo je Vladar zurio zamišljeno u zid gdje su do maločas

bile holografske slike njegovih najbližih savjetnika i sina.

— Mislim da ću te poslati na Zemlju na Javasovu brodu. Mislim da mu se sviđaš, i bilo bi važno da se vas dvoje dobro slažete.

Adela ga pogleda ustrašeno.

— Što mislite reći time da se slažemo? Imperator se nasmija.

— O tome morate sami odlučiti.

— Vi ste nemogući — reče ona, ali se slatko pri tome nasmijala.

On slegne ramenima.

— Nazovi to cijenom pobjede. Svidjet će ti se Javas. On je dobar čovjek. I sumnjam da je ikada sreo ženu kao što si ti.

— Ne znam što bih rekla ..

— Bit će ti potrebna Javasova potpora i zaštita, znaš. Uspjela si pobijediti moje najbliže savjetnike, a to znači da će oni postati tvoji neprijatelji. Vrlo moćni neprijatelji. I to je cijena tvoje pobjede i trijumfa.

— Trijumfa? Uopće se ne osjećam kao pobjednica.

— Znam — reče Vladar. — Možda to i nije trijumf.

Možda je to što u stvari svaka pobjeda i jest, ne toliko slavlje u pobjedi nad neprijateljima nego zabrinutost što oni nisu mogli vidjeti ono što je tebi bilo tako očito.

Odjednom mu Adela priđe i poljubi ga u obraz.

— Hvala, gospodaru.

— Pa hvala, dijete moje.

Stajala je tako držeći mu ruku u svojim malim ručicama. A onda reče:

— Imam tako mnogo posla da obavim.

— Svakako. Mi se, vjerojatno, više nećemo vidjeti. Kreni na svoj posao i obavi ga dobro.

— Hoću — reče ona. — A vi?

On se nasloni natrag na krevet.

— Ja sam završio svoj posao. Mislim da bih sada mogao malo i odspavati.

S osmijehom je zatvorio oči.

Objavljeno prema dogovoru sa G. P. A, München

Arthur C. Clarke: Izlazak Saturna

Saturn Rising

Prevela Mia Ostia

Da, to je uistinu točno. Sreo sam Morrisa Perlmana kad mi je bilo dvadeset i osam godina. U to sam vrijeme sretao na tisuće ljudi, od Predsjednika naniže.

Kad smo se vratili sa Saturna, svi su nas željeli vidjeti, pa je polovica posade krenula na turneju predavanja. Ja sam uvijek volio pričati (nemojte reći da to već niste načeli), ali neki su mi kolege rekli da bi radije otišli do Plutona, nego se ponovo pojavili pred publikom. To su neki od njih i učinili.

Ja sam predavao po Srednjem Zapadu. Prvi sam se put susreo s Perlmanom — nitko ga nije zvao drugačije — u Chicagu. Agencija mi je uvijek rezervirala sobu u pristojnim, ne previše luksuznim hotelima. To mi je odgovarala jer sam volio odsjedati u hotelima iz kojih sam mogao otići i u koje sam mogao doći kad sam god poželio, gdje me nisu gnjavili livrirani ulizice i gdje sam mogao obući sve što mi se sviđa, bez straha da me proglase skitnicom. Vidim da se smješkate. Tada sam bio mladić, a mnogo se stvari od tada promijenilo.

Bilo je to tako davno, ali mislim da sam predavao na Univerzitetu. Sjećam se da sam bio razočaran jer mi nisu mogli pokazati mnogo toga na mjestu gdje je Fermi počeo graditi prvu atomsku peć. Rekli su mi da je zgrada srušena prije četrdeset godina, i sve što je ostalo bila je metalna pločica koja je označavala to mjesto. Stajao sam, gledao u pločicu i razmišljao o svemu što se desilo tog dalekog dana 1942. godine. Atomska energija odnijela me je i vratila sa Saturna. Mora da o tome Fermi nije nikada ni razmišljao dok je gradio svoju primitivnu atomsku peć od urana i grafita.

Bio sam doručkovao u restoranu, kad je na stolac nasuprot meni sjeo vitak čovjek srednjih godina. Uljudno mi je poželio dobro jutro i zatim iznenađeno, prepoznavši me, pogledao. (Dakako, on je već unaprijed isplanirao naš susret, ali ja to tada nisam znao!)

— Ovo je prava sreća — obratio mi se. — Bio sam jučer na vašem predavanju. Uistinu vam zavidim!

Na silu sam se nasmiješio. Nisam baš dobro raspoložen za vrijeme doručka. A posebno sam izbjegavao nametljivce, čudake i zanesenjake koji su me smatrali svojom sigurnom žrtvom. Perlman, dakako ,nije bio nametljivac, iako je sigurno bio zanesenjak, a mislim da ga se bez oklijevanja može smatrati čudakom.

Izgledao je kao bilo koji prosječan, uspješan poslovni čovjek, a pretpostavljao sam da je, kao i ja, bio gost hotela. Da je prisustvovao mome predavanju nije me iznenadilo. Predavanje je bilo vrlo popularno, ulaz je bio slobodan za sve, a bilo je i vrlo dobro reklamirano preko štampe i radija.

— Još sam bio dijete — počeo je moj nepozvani sugovornik — kad me je Saturn očarao. Točno znam kako i kada se to zbilo. Mislim da mi je bilo deset godina kad sam prvi put vidio prekrasne slike Chesleya Bonestellsa koje prikazuju Saturn okružen satelitima. Pretpostavljam da ste i vi vidjeli te slike?

— Dakako — odgovorio sam. — Iako su stare pola stoljeća, nitko ih još nije nadmašio. Imali smo ih nekoliko na našem brodu »Endeavour«, bile su prikucane na stolu s grafikonima. Često sam ih gledao i uspoređivao sa stvarnošću.

— Tada znate kako sam se osjećao pedesetih godina! Sjedio sam satima pokušavajući shvatiti da ta nevjerojatna lopta, sa svojim srebrnim prstenovima što se oko nje okreću, nije samo umjetnikov san, već stvarnost — svijet koji je, zapravo, desetak puta veći od Zemlje. U to vrijeme nisam mogao ni zamisliti da ću i sam moći vidjeti taj prekrasni planet. Bio sam siguran da samo astronomi uz pomoć svojih golemih teleskopa mogu gledati Saturn. Ali, kad mi je bilo petnaest godina, otkrio sam nešto, nešto toliko nevjerojatno, da sam u to teško mogao povjerovati...

— A što je to bilo? — znatiželjno sam upitao. Do tog trenutka već sam se pomirio s tim da neću završiti svoj doručak. Moj sugovornik doimao se doista neopasnom osobom i bilo je stvarno nešto zanimljivo u njegovu, očito zanesenom pričanju.

— Pronašao sam da svaka budala za svega nekoliko dolara i dva-tri tjedna rada može u vlastitoj kuhinji napraviti astronomski teleskop velikog dometa. Bilo je to otkriće! Kao i tisuće druge djece, posudio sam iz knjižnice Ingallsov priručnik »Amaterska izrada teleskopa« i bacio se na posao. Recite mi, jeste li ikada sami napravili svoj teleskop?

— Ne, ja sam inženjer, a ne astronom! Nemam pojma kako bih ga napravio.

— To je nevjerojatno jednostavno ako se pažljivo držite uputa. Prvo treba da nabavite dvije okrugle, oko tri centimetra debele staklene ploče. Ja sam svoje našao kod trgovca brodskim otpadom za

samo 50 centi. Bila su to stakla brodskih okana koja se više nisu mogla upotrijebiti jer su bila okrhnuta na rubovima. Onda treba da kupite nekoliko različitih vrsta smirkova praha, od najgrubljeg do najfinijeg. Prvo se pospu najkrupnija zrnca između dva stakla i zatim treba trljati i pritiskati jedno staklo o drugo ujednačenim pokretima. Dok to radite, polako okrećete stakla u svojim rukama. Znate li što se događa? Gornja se ploča udubila zbog oštrog pritiska smirkova praha, te se svinula u konkavnu, sferičnu površinu. U toku postupka prelazite na finija zrnca praha i ujedno odmah obavljate neke jednostavne optičke testove da biste provjerili je li zakrivljenje pravilno. Kasnije, staklo treba ugrijati do usijanja, dok ne dobijete glatku, sjajnu površinu, za koju jednostavno ne možete vjerovati da ste je načinili potpuno sami. Na kraju morate još posrebriti ogledalo da bi postalo dobar reflektor. Treba samo u ljekarni nabaviti neke kemikalije i raditi točno prema uputama.

Slušao sam ga sve pažljivije.

— Još se živo sjećam ubrzanih otkucaja svoga srca — nastavio je — dok sam gledao kako se srebrni film poput čarolije razlijeva po staklu. To nije bio najsavršeniji teleskop na svijetu, ali ja ga ne bih bio mijenjao ni s jednim teleskopom u Mont Palomaru. Namjestio sam ga na drveno postolje, ne vodeći previše računa o teleskopskoj cijevi. Ipak, ogledalo sam zaštitio kartonom, od nepoželjnih svjetlosnih zraka. Za okular sam upotrijebio malu, čudesnu leću koju sam kupio u nekoj trgovini za samo pet centi. Sve zajedno, mislim da me teleskop nije stajao više od pet dolara ,iako je to tada za mene predstavljalo pravo bogatstvo. Živjeli smo u hotelu na Trećoj aveniji, koji je pripadao mojoj obitelji, ali je polako i sigurno propadao. Kad sam sastavio teleskop, otišao sam na krov i isprobao ga između šume antena koje su tada prekrivale svaki krov. Trebao sam još da uskladim ogledalo i okular, a budući da nisam nigdje pogriješio, teleskop je funkcionirao. Znam da to nije bio kvalitetan optički uređaj, ali je povećavao pedeset puta više od običnog dalekozora. Nisam mogao dočekati noć kada ću ga moći isprobati gledajući zvijezde.

Neumorno je pripovijedao:

— Provjerio sam ipak u astronomskom kalendaru, iako sam znao da se Saturn pojavljuje visoko iznad istoka poslije zalaska sunca. Čim je pao mrak, bio sam na krovu pokraj svoje šašave naprave od stakla i drva, sakriven između dva dimnjaka. Bila je kasna jesen, ali nisam osjećao hladnoću jer je nebo bilo prepuno zvijezda i sve su pripadale meni. Namještao sam fokus teleskopa što sam mogao preciznije na prvoj zvijezdi koja mi je ušla u vidno polje. Tada sam počeo tragati za Saturnom i ubrzo ustanovio kako je teško bilo što otkriti s nepravilno centriranim teleskopom. Ali, na sreću, Saturn se našao u mom vidokrugu, pomaknuo sam se nekoliko centimetara u stranu... i tada

sam ga ugledao. Bio je malen, ali savršen. Mislim da sam prestao disati. Nisam vjerovao svojim očima. Poslije svih slika, preda mnom je bila stvarnost. Doimao se kao igračka obješena u svemiru, okružena odvojenim prstenovima i malčice nagnuta prema meni. Čak i sada, poslije četrdeset godina, mogu se sjetiti što sam pomislio: izgleda kao da je umjetan — kao da je kuglica na novogodišnjoj jelki! Na lijevoj strani blistala je jedna jedina sjajna zvijezda. Znao sam da je to Titan.

Zastao je, i mora da smo načas pomislili isto. Jer za nas obojicu Titan nije bio samo najveći Saturnov mjesec, točka svjetlosti poznata samo astronomima. Bio je to divlji, negostoljubiv svijet na koji je sletio »Endeavour«. Na njemu su zauvijek u osamljenim grobovima ostala tri moja druga, daleko od svih groblja i ljudskih domova.

— Ne znam koliko sam dugo zurio naprežući oči i mičući teleskop grčevitim pokretima dok se Saturn uzdizao iznad grada. Bio je milijardama kilometara udaljen od New Yorka, ali me je ipak te večeri New York prizemljio i promijenio moj život. Već sam vam rekao za naš hotel; pripadao je mojoj majci, ali ga je, i to vrlo loše, vodio moj otac. Godinama smo neprestano na njemu gubili sve više novaca. Kroz cijelo moje djetinjstvo bili smo stalno u novčanoj stisci. Nisam mogao optužiti oca zbog opijanja, mora da je zbog svih tih briga bio već napola lud. A ja sam potpuno bio zaboravio da sam morao pomagati na recepciji... I tako me tata počeo tražiti, prepun vlastitih briga, ne znajući ništa o mojim snovima. Našao me na krovu kako gledam u zvijezde. Nije on bio okrutan čovjek, ali nije mogao razumjeti moju muku, strpljivost, pažljivost s kojom sam napravio svoj mali teleskop, pogotovo ne čudesa koja sam za to kratko vrijeme otkrio pomoću teleskopa. Više ga ne mrzim, ali do kraja života neću zaboraviti lomljenje i krhotine mog prvog i jedinog teleskopa kad ga je razbio o zid od opeke. Ništa mu nisam mogao reći. Moja početna zlovolja zbog njegova upada ubrzo se pretvorila u živu znatiželju. Već sam bio osjetio da njegova priča nije bila obična, i još sam nešto uočio. Konobarica se odnosila prema nama s posebnim poštovanjem. Nisam imao osjećaj da je to bilo namijenjeno meni.

Moj sugovornik igrao se s posudom za šećer, dok sam ja u tišini,punoj sažaljenja i razumijevanja očekivao nastavak. Tog je trenutka među nama zavladala neka čudna, prisna povezanost, iako nisam točno znao što je to.

— Nikada više nisam napravio novi teleskop — rekao je. — Slomilo se još nešto, nešto u mom srcu, Uz to, postao sam prezaposlen. Zbila su se dva događaja koji su mi potpuno izmijenili život. Tata nas je ostavio, tako da sam ja postao glava obitelji. A onda su srušili nadvožnjak nad Trećom avenijom.

Mora da je opazio moj upitni pogled jer mi se nasmiješio i objasnio:

— Ah, vi o tome sigurno niša ne znate! Kad sam ja bio dječak, točno iznad sredine Treće avenije prolazio je nadvožnjak auto-ceste. On je cijelo to područje zagađivao uzrokujući nesnosnu buku. Avenija je bila zloglasno područje prepuno barova, zalagaonica i jeftinih hotela, poput našeg. Sve se to promijenilo kad je nestao nadvožnjak. Tata se istog trenutka vratio, ali bilo je prekasno: ja sam upravljao svim poslovima. U vrlo kratkom razdoblju počeo sam širiti svoje poslove u gradu, a zatim i u zemlji. Tati sam dao jedan od manjih hotela, gdje mi nije mogao previše smetati. Više nisam bio zaneseni zvjezdoman.

Prošlo je četrdeset godina od kada sam prvi put ugledao Saturn, ali ne mogu a da ne priznam kako su me prošle noći ponovo oduševile vaše fotografije. Želim vam samo reći koliko sam vam zahvalan.

Potražio je nešto u svojoj lisnici i izvadio posjetnicu.

— Nadam se da ćete me potražiti kad se ponovo nađete u ovom gradu. Možete biti sigurni da ću opet doći ako budete održali još neko predavanje. Želim vam mnogo sreće! Molim vas da mi oprostite što sam vam oduzeo tako mnogo vremena.

Otišao je prije no što sam stigao izreći jednu jedinu riječ. Preletio sam očima posjetnicu, spremio je u džep i zamišljeno nastavio doručak.

Dok sam na izlazu restorana zatražio račun, upitao sam:

— Tko je bio onaj čovjek za mojim stolom? Je li on vlasnik?

Blagajnica me je pogledala kao da sam mentalno zaostao.

— Mislim da ga tako možete nazvati — odgovorila je. — Dakako, on je vlasnik ovog hotela, ali ga nikada do sada nismo vidjeli. Kad je god u Chicagu, uvijek odsjeda u »Ambasadoru«.

— Posjeduje li i taj hotel? — upitao sam bez ironije jer sam već predosjećao odgovor.

— Pa naravno! Kao i — zatim je odverglala čitavu listu imena drugih hotela uključujući i dva najveća u New Yorku.

To je na mene ostavilo dubok dojam, s određenom dozom znatiželje, jer je sada bilo očito da je Perlman došao u hotel samo da bi mene vidio. Činilo mi se to ipak prilično neuobičajenim jer tada još nisam znao za njegovu opće poznatu povučenost i tajnovitost. Sa mnom od početka nije nikada bio povučen.

Prošlo je pet godina i ja sam na njega bio već potpuno zaboravio. (Ah, da, nisam vam spomenuo: kada sam zatražio račun, odgovorili su da je već sve plaćeno!) U toku tih pet godina, po drugi sam put otišao na Saturn.

Ovaj put smo znali što nas očekuje. Nismo dolazili u potpunu nepoznanicu. Za gorivo se više nismo brinuli jer se sve što nam je bilo potrebno nalazilo na Titanu. Naše tankove trebali smo napuniti atmosferom prepunom metana i slijediti utvrđeni plan istraživanja.

Jedan za drugim, posjećivali smo devet satelita, a tada smo krenuli u prstenove...

Možda je i bilo malo opasno, ali bilo je nezaboravno. Sistem prstenova vrlo je tanak, tek kojih 20 kilometara. Ušli smo polako i pažljivo, prilagodivši našu brzinu brzini okretanja prstenova. Imali smo osjećaj kao da smo stupili na 68.000 km dugačak vrtuljak.

Ali to je nestvaran vrtuljak jer prstenovi nisu građeni od čvrste materije. Kroz njih se čak može gledati. Ako ste vrlo blizu, prstenovi postaju nevidljivi, jer vam se čini da pokraj vas prolazi bezbroj razbacanih komadića koji polagano plutaju u svemiru. Jedino se iz daljine ti komadići pretapaju u neprekidnu ravnu površinu koja kao olujna tuča neprestano lebdi oko Saturna.

To nisam ja prvi rekao, ali je uistinu dobra usporedba. Jer kad smo u naš brod unijeli prvi komadić Saturnova prstena, za nekoliko se trenutaka pretvorio u lokvu blatne vode. Neki ljudi misle da bi čarobnost Saturnovih prstenova pokvarila spoznaja da se oni 90 posto sastoje od najobičnijeg leda. To je prava glupost jer ne bi bili ništa ljepši ni da su od samih dijamanata.

Kad sam se vratio na Zemlju, u prvoj godin novog stoljeća, ponovo sam krenuo na predavanja — samo nakratko, jer sam sada već imao obitelj i želio sam što više biti s njom. Ovoga puta naletio sam na Perlmana u New Yorku, dok sam predavao na Kolumbijskom univerzitetu i prikazivao naš film »Istraživanje Saturna« — (To je, inače, pogrešan naziv jer smo se samom planetu približili najviše na 40.000 km! Tih dana nitko nije ni sanjao da bi se čovjek mogao spustiti u to uzburkano blato, što je najbolji naziv za Saturnovu divlju površinu.)

Perlman me je dočekao nakon predavanja. Nisam ga odmah prepoznao, jer sam od našeg prošlog susreta upoznao uistinu mnogo ljudi. Ali, kad se predstavio, sjetio sam ga se odmah toliko živo i jasno, da sam pomislio kako je onoga dana morao na mene ostaviti zaista dubok dojam.

Nekako me izvukao iz gomile. Iako je mrzio gužvu i izbjegavao ljude, imao je nevjerojatan dar da zavlada nad svakom skupinom ljudi kad je to smatrao potrebnim — tj. da se nepaženo izvuče prije no što bi njegove žrtve shvatile što se događa. Nekoliko sam puta vidio kako to radi, ali do dana današnjeg nisam shvatio kako mu to uspijeva.

Pola sata kasnije objedovali smo u ekskluzivnom restoranu (dakako — njegovom). Uživao sam u raznovrsnom jelu, umjesto one uobičajene piletine i sladoleda na što su me obično pozivali poslije predavanja, ali me zato naveo da — platim. Ne mislim doslovno, naravno!

U bezbroj izvještaja, knjiga i poznatih časopisa nalazili su se i svakom bili dostupni i svi podaci i fotografije skupljene u toku dviju

ekspedicija na Saturn. Čini se da je Perlman bio pročitao sve materijale koji nisu bili previše tehničke prirode. Od mene je tražio nešto sasvim drugo. Mislio sam da je uzrok njegovu zanimanju bila želja ostarjela, osamljena čovjeka da zadrži davno, još u mladosti izgubljen san. Imao sam pravo, ali to je bio samo djelić istine.

Tragao je za nečim o čemu ni jedan izvještaj ni članak nije govorio. Želio je znati kako se stvarno osjeća čovjek kad se ujutro probudi i ugleda kako se na nebu uzdiže golema zlatna kugla, okružena lebdećim pojasom oblaka. I sami prstenovi — što se osjeća onoga trenutka kad si im toliko blizu da ispunjavaju cijelo nebo?

— Vi želite pjesnika, a ne inženjera — odgovorio sam. — Ali reći ću vam ovo: koliko god dugo gledate u Saturn i letite između njegovih satelita, ipak ne možete vjerovati svojim očima. Svako malo uhvatite sebe kako razmišljate: »To je sve san — nešto ovako ***ne može*** postojati!« I opet odete do najbliže promatračke postaje, a tamo stoji on i oduzima vam dah svojom ljepotom.

Morate znati i to da uz to što smo bili blizu Saturnovim prstenovima, s naših povoljnih točaka i kutova, mogli smo promatrati prstenove iz kuta koji je nemoguć sa Zemlje, jer se odavde uvijek vide kako se okreću prema Suncu. Mogli smo, naime, odletjeti u njihovu sjenu, i tada oni više nisu sjali kao srebro, pretvarali su se u nejasnu maglicu — dimne mostove između zvijezda.

Sve vrijeme vidjela se Saturnova sjena koja se širila preko prstenova poput velikog, mračog ugriza. Na drugoj strani, na kojoj je vladao dan, uvijek se mogla vidjeti prstenova sjena nalik na tamni pojas što kruži oko ekvatora.

Ponekad smo se, iako vrlo rijetko, uzdigli visoko iznad polova planeta, a otuda se pružao zaista prekrasan pogled na cijeli čudesni sistem koji se širio pod nama. Tada smo otkrili, da osim četiri sa Zemlje vidljiva prstena postoji još oko desetak odvojenih prstenova koji se pretapaju jedan u drugi. Ugledavši to, naš je kapetana broda rekao: »To je« — a u njegovu glasu nije bilo ni traga neozbiljnsti — »mjesto gdje anđeli odlažu svoje aureole!«

Sve sam to, i još mnogo više, ispričao Perlmanu u njegovu malom, ali superskupom restoranu, južno od Central parka. Kad sam završio, činilo mi se da je vrlo zadovoljan. Tada me je upitao ravnodušnim glasom, kao da pita koliko je sati:

— Koji bi satelit bio najpogodniji za gradnju turističkog naselja?

Kad sam shvatio njegove riječi, gotovo sam se ugušio stogodišnjim konjakom. Vrlo sam mu strpljivo i pristojno odgovorio (uostalom, počastio me izvanrednim objedom):

— Perlmane, znate isto tako dobro kao i ja da je Saturn udaljen od Zemlje više od milijardu kilometara, čak i više od toga kad smo na različitim stranama Sunca. Netko je izračunao da je naša povratna

karta stajala svakoga od nas sedam i po milijuna dolara, a vjerujte mi u »Endeavouru« I i II nije bilo nikakva smještaja prve klase. Uza sav vaš novac, nitko se ne može predbilježiti za put na Saturn. Samo će znanstvenici i posade brodova moći tamo odlaziti, i samo će takva putovanja, bar po mom mišljenju, biti moguća.

Vidio sam da ga moj odgovor uopće nije razljutio. Veselo se smješkao, kao da je znao neku tajnu koju je skrivao od mene.

— Sve što se rekli potpuno je točno, ali vrijedi samo za ***danas*** — odgovorio je — ali ja sam proučavao povijest. Razumijem ljude uostalom to mi je i posao! Da vas podsjetim na neke događaje... Prije nekoliko stoljeća svi su se najveći turistički centri i prirodne ljepote nalazili daleko od civilizacije, isto kao što je i danas Saturn udaljen od nas. Što je, recimo, Napoleon znao o Velikom kanjonu, Viktorijinim slapovima, Havajima, Mount Everestu? Pogledajte Južni pol! Ljudi su ga prvi put osvojili dok je moj otac bio još dijete, ali sada je tamo hotel! Sve se to opet događa. Sada vi, kao i mnogi drugi, razmišljate samo o problemima i teškoćama jer vam se one čine mnogo stvarnijima. Ali, koliko god da ih ima, ljudi će ih uvijek premostiti, riješiti, kao što se to događalo i prije. Jer, dok god postoji nešto neobično i lijepo, nešto novo, neviđeno, ljudi će to željeti otkriti i vidjeti. Saturnovi su prstenovi najveće čudo u našem sustavu. To sam oduvijek pretpostavljao, a vi ste me sada u to i uvjerili. Da bi se danas do njih došlo, potrebno je čitavo bogatstvo i ljudi koji tamo odlaze stavljaju na kocku svoje živote. To je isto učinio i prvi čovjek koji je poletio avionom, ali danas milijuni putnika svake sekunde, danju i noću, uzlijeću u zrak. Isto će to biti i sa svemirom! To se, možda, neće dogoditi za deset, dvadeset godina, ali trebalo je samo dvadeset i pet godina do prvih poslovnih letova na Mjesec. Mislim da nećemo toliko dugo čekati za Saturn...

— Mene više neće biti da to vidim — nastavio je — ali kad se to dogodi, želio bih da me se ljudi sjećaju. Dakle, gdje bi se moglo sagraditi turističko naselje?

Još uvijek sam mislio da je lud, ali shvatio sam što ga je učinilo tako uspješnim u životu. Nije bilo razloga da ne udovoljim njegovim željama, pa sam ozbiljno razmislio o njegovu pitanju.

— Mimas je preblizu — rekao sam — isto tako Enceladus i Tetis (ne moram vam reći kako su kruto zvučala ta imena nakon sveg onog konjaka) — Saturn zauzima cijelo nebo i čini se kao da će vam svaki tren pasti na glavu. Osim toga, nisu dovoljno čvrsti; zapravo, to su velike snježne grude. Diona i Rhea bolje bi odgovarale, s njih se pruža izvanredan pogled, ali svi su ti unutrašnji sateliti toliko mali, čak i Rhen, kao najveća, u promjeru ima samo tisuću i šesto kilometara. Mislim da se uopće ne bih trebao kolebati: najpogodniji od svih bio bi Titan! To je satelit prikladne veličine za čovjeka. Gravitacija je

pogodna, nešto oko petina Zemljine, tako da vaši gosti neće plutati kroz prostor. Osim toga, Titan će uvijek, zbog svoje metanske atmosfere, biti glavna stanica za punjenje gorivom, a to mora biti jedan od najvažnijih stavaka u vašim proračunima. Svaki brod koji kreće prema Saturnu morat će sletjeti prvo na Titan.

— A vanjski sateliti?

— Hyperion, Japetus i Phoebe predaleko su. S Phoebea gotovo se uopće ne mogu vidjeti prstenovi. Zaboravite na njih! Držite se dobrog, starog Titana, iako je temperatura na njemu dvije stotine Celzijevih stupnjeva ispod ništice, a amonijski snijeg ne izaziva baš neku želju za skijanjem.

Pažljivo me slušao, i ako je možda i pomislio da ismijavam njegovu nepraktičnu, neznanstvenu zamisao, to uopće nije pokazivao. Ubrzo smo se rastali. Ne sjećam se više ničega o tom objedu. Prošlo je dobrih petnaest godina do našeg ponovnog susreta. U toku tih godina nisam mu bio potreban, ali kad je mislio da je došlo vrijeme, pozvao me je da dođem.

Tada sam shvatio što je čekao — njegove su vizije bile realnije od mojih. Nije znao koliko će trebati da se razviju modernije, brže rakete, ali znao je da će se pojaviti još nešto bolje. Mislim da je on sam financirao rana Saundersonova istraživanja o paragravitacijskom letu. Ali trebalo je da ljudi izume fusiona naselja koja vlastitom temperaturom mogu zagrijati na tisuće četvornih metara planeta hladnog kao Pluton, da bi me Perlman ponovo potražio.

Bio je već starac na umoru. Rekli su mi koliko je bogat, ali ja to nisam mogao vjerovati sve dok mi nije pokazao pažljivo razrađene planove i prekrasne modele koje su njegovi stručnjaci izradili u potpunoj tajnosti.

Sjedio je u naslonjaču. Bio je nalik na mumiju. Promatrao mi je lice dok sam proučavao modele i planove. Tada je progovorio:

— Kapetane, imam posao za vas...

I tako sam, evo, tu. Moj je posao sličan upravljanju svemirskog broda, jer su mnogi tehnički problemi gotovo jednaki. Do sada bih bio prestao da upravljam nekim brodom, tako da sam vrlo zahvalan Perlmanu.

Evo, čuje se gong. Ako su dame spremne, predlažem da se prošetamo do objeda kroz Promatračku dvoranu.

I nakon svih ovih godina, još i danas uživam u izlasku Saturna, a večeras je on gotovo pun.

Zoran Maoduš: ***Borba za opstanak***

Reg Lester izađe iz šatora i protegnu se. Zatim se zagleda u zvezdano nebo. Zvezde su mirno svetlucale, a pun mesec plovio je nebom bez oblačka. Retko lišće šuštalo je tiho na još ređem drveću i to je bio jedini šum koji je remetio noćnu tišinu. Reg odmahnu glavom i gorko se osmehnu.

»Ova noć je tako tiha i mirna«, pomisli sa tugom. »Tako je vedra i puna spokojstva kao da na celom planetu vlada apsolutni mir, sreća i zadovoljstvo. A zapravo — stotine miliona mrtvih, nekoliko hiljada onih koji su uspeli da pobegnu sa Zemlje, spaljena sela, nestali gradovi, nemiri, panika, strah od totalnog uništenja... Rat koji i nije rat, rat protiv prokletih kompjutora kojima praktično ništa ne možemo. Ljudi beže, ali kuda? Oni koji su još živi uporno beže na istok, ne misleći pri tome da je Zemlja okrugla i da će na kraju opet stići na zapad — od koga beže. A na zapadu su — kompjutori. Prokleti inteligentni kompjutori! Proklet da sam i ja i svi koji su mi pomogli da napravim prvu ćeliju inteligentnih kompjutora! Proklet bio dan kad sam uopšte došao na tu ideju! Proklet...«

On začu korake iza sebe i okrenu se. Meri, njegova žena izašla je iz šatora i prišla mu.

— Deca su jedva zaspala — reče tiho. — Naročito Liza, jer ima visoku temperaturu. A ni Mark ne izgleda mnogo bolje. Čini mi se da će se i on razboleti. A nemamo više lekova...

Meri je i dalje govorila, ali je Reg više nije čuo. Stisnutih usana, pogleda uprtog u vlažnu travu, donosio je važnu odluku.

Procenjivao je u sebi sve razloge za i protiv takve odluke. Najzad je podigao glavu i pogledao svoju ženu.

— Meri — reče on odlučno — ostajemo ovde.

Meri ga pogleda zaprepašćeno.

— Ali, Reg... — promuca ona. — Pa ti znaš da je rat i da moramo da bežimo. Ako ostanemo, svi ćemo poginuti.

Reg odmahnu glavom.

— Izginućemo i ako nastavimo da bežimo — reče tvrdo. — Nemamo kuda. Bežali sa istoka na zapad ili sa severa na jug, opet moramo doći tamo odakle smo pošli. Zemlja je okrugla, shvaćaš li, okrugla?! Maločas sam shvatio što oni hoće. Hoće da nam pokažu da

smo glupi, da je besmisleno bežati ako ne možemo pobeći sa Zemlje. A mi, koji smo preživeli, ne možemo pobeći sa nje jer nemamo ni svemirske brodove, niti putničke satelite. A nemamo ni oružje kojim bismo mogli da uništimo njihov zaštitni pojas. — On se unese ženi u lice. — A on je svakog dana sve bliži.

— Zbog čega ne možemo da uništimo taj prokleti pojas? — upita Meri glasom u kome se osećao strah.

— Zato što je sastavljen od antimaterije — odvrati Reg umorno. — Ti dobro poznaješ istoriju. Sećaš li se ranijih ratova? Tada su ljudi postavljali minska polja. Zakopali bi mine na izvesnom rastojanju i što god bi nagazilo na minu, bio to čovek ili životinja, odletelo bi u vazduh. Ovo je nešto slično. Razlika je u tome što su minska polja obuhvatala ograničen prostor, a antimaterijski pojas obuhvata ceo planet. I ne treba ništa zakopavati i kamuflirati, dovoljno je emitovati čestice antimaterije. Možemo da pucamo do mile volje, ali nijedan projektil neće proći kroz antimaterijski pojas. Odmah će se pretvoriti u toplotnu energiju. — Reg očajno pogleda svoju ženu. — Taj pojas obuhvata ceo planet i to sa svih strana. Što je najgore, on je nevidljiv. Bežeći od jednog dela pojasa, naletećemo na drugi deo. Shvataš li sada da nema svrhe bežati?

— Čekaj malo, Reg — prekide ga Meri žustro. — Objasni mi nešto. Kada projektil dodirne zaštitni pojas, da li on nestane zbog reakcije koja nastaje između materije i antimaterije.

— Razume se — Reg je pogleda začuđeno.

— Ali ako je tako — upita Meri sa nerazumevanjem — zašto ne odleti u vazduh i tlo na kojem se nalazi taj pojas?

Reg odmahnu glavom.

— Pa on i ne dodiruje samo tlo — odgovori. — Mora biti udaljen najmanje dva metra. Inače, neprestano bi dolazilo do reakcije sve dok... — On naglo ućuti i lupi se po čelu. — Dabome, to je rešenje! — uzviknu. — Meri, ti si genijalna! Ipak ćemo ih uništiti! — Reg je zagrli i poljubi. — Oprosti, nisam mogao da se kontrolišem — reče oduševljeno. — Ti si nesvesno otkrila pravo rešenje. Nitko se dosada nije setio toga! Svi su samo mislili kako da unište pojas, a nikome nije palo na pamet da bismo mogli da prođemo ispod njega.

— Ne razumem — sleže Meri ramenima. — Što bi ljudi dobili time što bi prošli ispod pojasa? Kompjutori raspolažu i drugim oružjem.

Reg kimnu glavom.

— Raspolažu, dabome da raspolažu. — On se nestrpljivo nasmeši. — Ali, oružje imamo i mi. Razlika je u tome što bismo tada mogli da se borimo protiv njih, a sada ne možemo. Sprečava nas taj pojas kroz koji ništa ne može da prodre. — Reg je privuče, zagrli i poljubi. — Vrati se na spavanje.

— A ti? — upita Meri zabrinuto.

Reg pokaza rukom na udaljenu grupu šatora.

— Idem do generala Kostera. Moram da mu ispričaam o ovome. Nadam se da ću se brzo vratiti, ali ti me ne čekaj.

Reg je još jednom poljubi i pođe. Meri je stajala i gledala za njim. Regova silueta jasno se ocrtavala na mesečini postajući sve manja. Meri duboko uzdahnu i saže se da uđe u šator.

— o o o —

— Čujte, Lesteru, vaša je ideja dobra — govorio je general Alarf Koster, šetajući nervozno po velikom šatoru. — Ali, bojim se da smo zakasnili.

— Zakasnili? — upita Reg začuđeno. — Kako to mislite?

General zastade ispred Rega i svoj koščati kažiprst upre u njegove grudi.

— Da, bojim se da je kasno — reče polako ističući svaku reč. — Ako je vaša žena mogla doći na ideju o provlačenju ispod zaštitnog pojasa, a ona je (molim vas da se ne uvredite!) potpuni nestručnjak što se tiče kompjutora, onda su se superinteligentni kompjutori dosetili toga mnogo pre.

Reg odlučno odmahnu glavom.

— Ne, nisu — reče odlučno. — Nisu se mogli dosetiti baš zahvaljujući logici na kojoj se temelji njihova inteligencija.

— To je čista teorija. — General sede i tužno se osmehnu.

— Lesteru, vi ste tvorac tih supermozgova. Zar se ne možete setiti nekog drugog načina za njihovo uništenje? Reg se uzvrpolji.

— Sa ove razdaljine... ne. Mogućnost da ih uništimo postoji, ali sa one strane barijere. — Reg pogleda generala Kostera u oči. — Molim vas da me saslušate pažljivo. Možda nikada niste lovili divljač, ali ste svakako gledali filmove i čitali knjige o tome. Kada lovci sateraju životinju u tesnac i kad više nema kuda da pobegne, ona će se odlučiti na poslednji, očajnički korak: napašće lovce. Oni to neće očekivati i životinja će im pobeći. Shvatate li što hoću da kažem?

General Koster zamišljeno kimnu glavom.

— Nastavite — reče. Reg raširi ruke.

— Naša je situacija gotovo identična — reče uzbuđeno. — Mi smo životinja koju progone lovci-kompjutori. Mi nemamo gde da pobegnemo. Oni to znaju i zato i nežure sa uništenjem. Oni znaju da im mi ništa ne možemo učiniti pa logično zaključuju da ih ne možemo napasti. — Reg povisi glas. — Tu leži naša šansa! Kompjutori misle apsolutno logično, ali uvek samo logično! Oni ne poznaju sofizme i antilogiku. Nisu u stanju da razmišljaju nelogično. Prvi naš korak ka uništavanju kompjutora jeste da ih zatrpamo gomilom protivrečnih i nelogičnih podataka. Ti podaci moraju izgledati logično da bi ih kompjutori prihvatili, ali u suštini moraju biti potpuno nelogični.

General Koster pogleda Rega sa nerazumevanjem.

— Nisam siguran da sam vas razumeo — reče. — Objasnite mi pobliže tu stvar sa nelogičnim podacima.

— Izneću vam jednostavan primer — reče Reg. — More je plavo. Nebo je plavo. More je nebo. Potpuno nelogično, zar ne?

— Ali, to je čist apsurd! — pobuni se general Koster. — Mi se borimo protiv superinteligentnih kompjutora, a ne protiv totalnih idiota, molim vas! I malom detetu bi bilo jasno da more ne može biti nebo, a kamo li jednom super-mozgu kao što je Glavni kompjutor.

— Zbog čega bi to detetu bilo jasno? — upita Reg smešeći se.

— Kako — zbog čega? — žestio se general. — Pa zato... zato što je to očigledan apsurd.

— Nemate pravo — Reg se uozbilji. — Bilo bi mu jasno da je to apsurd zato što ga je neko najpre naučio da more nikada ne može biti nebo. A da ga nisu naučili tome? Ništa. Dete bi taj zaključak prihvatilo kao logičan i ispravan.

— Ali, Reg, molim vas, primer je toliko banalan... — poče general Koster, ali ga Reg prekide.

— Razume se da jeste — reče mirno. — Ali sada se ne radi o tom primeru. Ono što sam hteo da vam kažem je to da iz tačnih premisa mora da usledi tačan zaključak. To je princip rada kompjutora i suština njihove logike. Oni mogu veoma brzo stvoriti bezbroj raznih kombinacija, ali samo na osnovu podataka koje već poseduju. A te podatke, te osnovne podatke, koje oni prihvataju kao ispravne, mi moramo izmeniti.

General Koster nestrpljivo kimnu glavom.

— I šta vi konkretno predlažete? — upita.

Reg se počeša po glavi.

— Moj plan je jednostavan — izjavi. — Ali nije jednostavno i ostvariti ga. Svakako ga ja sam ne bih mogao da izvedeni. Potrebno je više ljudi. — Reg zastade za trenutak i pogleda generala. — Treba da uđemo duboko na njihovu teritoriju i da uhvatimo nekoliko robota-stražara. Ja bih im preradio ćelije za razmišljanje i uneo bih u njih nove podatke — na izgled tačne, a zapravo nelogične. Pošto su nesposobni da sami izvode zaključke, poslaće podatke Glavnom kompjutoru. On će iz logičnih premisa izvesti logične zaključke i kao nove podatke preneti ih ne samo uhvaćenim robotima već svim drugim robotima i kompjutorskim centrima. Tako će svi početi da rade na osnovu netačnih podataka i nastaće haos. To bi bila prva etapa. — Reg maramicom obrisa znoj sa čela. — Druga etapa bi se sastojala u tome da uhvaćeni roboti uđu u Glavni kompjutor i unište ga. To bi bio moj plan u opštim crtama. Ali, ne možemo ga ostvariti dok ne prođemo na njihovu teritoriju i dok se ne približimo Glavnom kompjutoru.

On zaćuta i upravi pogled u generala Kostera. General je sedeo

nepomično i činilo se kao da uopšte ne sluša Rega. Guste, sede obrve bile su mu nakostrešene, a usne su mu se jedva primetno micale. Ćutali su izvesno vreme. Svako je u sebi procenjivao realne mogućnosti izloženog predloga. Bilo je očito da ne postoji drugačije rešenje, ali se postavljalo pitanje kakve su i kolike stvarne šanse da ta akcija urodi plodom. Konačno, general Koster duboko uzdahnu, prekinuvši tišinu u šatoru.

— Vaš plan je dobar, a i ja sam svestan da nema drugog izlaza iz ove situacije — reče polako gledajući Rega. — Ali, bojim se da ne prokockamo šansu. Glavni kompjutor je daleko odavde. A kako da neprimetno prođemo tako veliku teritoriju na kojoj se nalazi ko zna koliko kompjutorskih centara i robota-stražara. — On upre kažiprst u Rega i povisi ton: — Dosad kompjutori nisu upotrebljavali drugo oružje izuzev antimaterijskog pojasa. Zašto: Zato što ga nemaju? Naprotiv, imaju više oružja nego mi. Zato što su milostivi i nisu želeli da ga upotrebe? Ne, jer da su milostivi, ne bi dosad uništili tri čevrtine svega živoga i neživoga na ovom planetu! Oni žele da Zemlja postane planet kompjutora i uništavaju sve što bi ikada moglo evolucijom da dostigne onaj stepen razvoja na kojem bi ugrozilo njihov primat.

On zastade i otpi gutljaj vode. Zatim opet pogleda Rega.

— Zbog čega onda nisu upotrebili drugo oružje? — upita. — Odgovor je jednostavan: nije im bilo potrebno. Antimaterijski pojas im je bio sasvim dovoljan da unište sve što su želeli: sela, gradove, ljude, životinje... Jednom rečju, sve! Mi ih i dalje moramo zadržati u uverenju da im drugo oružje nije potrebno. Ako izazovemo i najmanju sumnju, oni će i ta dva metra ispod antimaterijskog pojasa pokriti laserskim zracima ili nekim drugim oružjem. To je ono što me muci.

— Generale, mi moramo proći na njihovu teritoriju — reče Reg odlučno. — To nam je jedina šansa.

General kimnu glavom.

— S druge strane — primeti zloslutnim glasom — ako nas primete, naša šansa zauvek je propala.

Reg sleže ramenima.

— Rizik je velik — reče pomirljivo. — Ali mi moramo pokušati. Moramo, shvatite to!

General ljutito dunu kroz nos.

— Shvatam ja to, shvatam — nisam lud! — zareža. — Ne ponavljajte stalno jedno te isto kao papagaj! Ali kad ste već tako lepo smislili da moramo proći ispod zaštitnog pojasa, jeste li smislili i kako da prođemo... neprimetno?

Reg sede pored velike karte sveta koja je visila na zidu šatora. Jednom rukom mahnu generalu da priđe, a drugom pokaza na kartu.

— Mislio sam ja i o tome — reče blago i ironično. — Niste vi

jedini koji pokušava da misli na sve u isti mah. Izložiću vam ideju koja nam daje najviše mogućnosti da prođemo, a kompjutorima najmanje šanse da nas registruju na svojoj teritoriji. Zato je treba dobro razmotriti i isplanirati do najsitnijih detalja.

General sede i zagleda se u Rega.

— Da čujem — reče kratko.

— Evo o čemu se radi — poče Reg da objašnjava pokazujući pojedine tačke na karti sveta. General Koster je pažljivo slušao povremeno kimajući glavom.

— o o o —

Mala grupa ljudi stajala je na visokoj litici iznad mora. Posmatrali su vodu koja je ključala duboko dole u uskom grotlu. Razbijala se uz stravičan odjek o stene i vraćala pučini da bi, peneći se, ponovo jurnula ka uskom prolazu između oštrih i nazubljenih stena.

Lica ljudi postajala su sve tamnija sa sumrakom koji se lagano spuštao na zemlju. Svi su ćutali i stajali nepomično kao da nešto očekuju. Konačno, tišinu razbi škripa šljunka. General Koster priđe Regu Lesteru.

— Uskoro će sasvim pasti mrak i počeće naša akcija — reče zabrinuto. — Hajde da još jednom pretresemo plan.

Reg se složi, kimnuvši kratko glavom.

— Dakle, ovako — poče general da nabraja — prvo: četiri podmornice sa automatskim pilotom počeće da pucaju na zaštitni pojas. Odbljesci eksplozija projektila pomoći će nam da utvrdimo dokle se prostire pojas da bismo saznali gdje i kako da se provučemo. Drugo: paljba podmornica privući će pažnju robota-stražara. To će imati višestruku korist; pre svega, roboti će dobar deo energije utrošiti u obranu zaštitnog pojasa; zatim, koncentrisaće se na obali što će nam omogućiti da ih uhvatimo što više; i najzad, uvući ćemo se neprimetno. Treće: imamo tri grupe po četiri čoveka koji će onesposobiti robote i doneti ih vama na prepravku. Reflektore smo nabavili, a struju ćemo uzeti iz baterija nekog robota. Čim prepravite robote, krećemo prema Glavnom kompjutoru. Noću putujemo, danju se skrivamo.

Reg kimnu glavom.

— To je sve — zasad — reče polako. — Ne možemo sve predvideti. Ja ću prepravljene robote stalno hraniti novim dezinformacijama. Mnoge probleme moraćemo da rešavamo usput i na brzinu. Zatim...

Iznenada, prekide ga uzvik Zeba Kolinsa, vođe prve grupe. Zeb je stajao na steni iznad njih i pokazivao negde iza njihovih leđa.

— Svetlost! — vikao je uzbuđeno. — Svetlost iza vas! Napad je počeo!

Reg Lester i general Koster se zgledaše. Reg sleže ramenima i poče

da se penje prema steni na kojoj je stajao Zeb Kolins. General ga je pratio u stopu. Reg ga pogleda preko ramena.

— Sad... šta je, tu je! — promrmlja. — Daj da izračunam gde se nalazi zaštitni pojas.

On stade pored Zeba i izvadi dvogled sa ugrađenim uglomerom i infracrvenim zracima. Prinese ga očima i uperi prema onom delu kopna odakle se videla svetlost i dopirale zaglušujuće eksplozije. Ne skidajući pogled sa poprišta borbe, Reg reče:

— Generale, upalite lampu, a ti, Zebe, piši. Podmornice se nalaze u polukrugu u odnosu na cilj. Prva eksplozija bila je pod uglom od 12 stepeni...

General Koster visoko je držao upaljenu karbitušu, dok je Zeb pri oskudnoj svetlosti brzo zapisivao podatke. Kad je završio, Reg spusti dvogled i uze beleške od Zeba. Računao je desetak minuta, a zatim objavi:

— Zaštitni pojas je oko dvadeset metara ispred nas. Slobodan prostor visok je oko metar i osamdeset. Ići ćemo po dvojica. Svako neka izbroji petnaest koraka, a zatim neka legne na tlo i tako nastavi da se kreće. Niko ne sme da ustane dok im to ne dopustimo general Koster ili ja. Zebe, prenesi to ostalima. Polazimo!

Zeb kimnu glavom i pođe ka mestu gde su se nalazile vođe drugih dveju grupa. General Koster i Reg Lester pođoše napred. Korak po korak, približavali su se nevidljivom zaštitnom pojasu. Kad su izbrojali petnaest koraka, baciše se na zemlju i počeše da puze. Dugo su puzali, a za njima i ostali. Dopuzavši do neke zaravni, Reg oprezno podiže glavu. Stotinak metara niže, kraj mora, video je svetlost i čuo eksplozije projektila. Po tome je zaključio da su davno prošli zaštitni pojas. Ipak, da bi bio siguran, Reg uze jedan kamen i baci ga u vis. Zatim se brzo priljubi uz tlo i zakloni glavu rukama. Začu se udar kamena o zemlju. On odahnu i ustade.

— Možete ustati — povika da bi ga svi čuli. — Priđite bliže.

Ljudi ćutke priđoše, obrazujući krug oko njega. Neki sedoše, drugi ostadoše stojeći, ozbiljnih i smrknutih lica. Reg ih pogleda i bi mu žao tih ljudi. »Očajnici na putu ka smrti«, pomisli on. »A zar ne bi umrli i da su ostali?« On odmahnu glavom kao da na taj način želi da se otrese tih misli i zagleda se negde u mrak.

— Počinje druga faza — reče ne gledajući nikoga. — Napadamo robote. Svi znate šta treba da radite, ali ja ću vam ipak ponoviti. Roboti nam trebaju čitavi. Morate im prekinuti dovod energije iz baterije. Baterija se nalazi na zadnjoj strani pojasa i nju ne smete oštetiti jer nemamo rezervnih. Zato ćete ih napdati samo sa leđa. Ali, ako vam okrenu prednju stranu, ne oklevajte; pucajte i uništite ih ili će oni uništiti vas. Čim onesposobite nekog robota, dovucite ga ovamo. — On pogleda ljude oko sebe. — Ima li kakvih pitanja?

Niko ne progovori ni reč. Ljudi su stajali kao skamenjeni i gledali u Rega. On sačeka još malo, a zatim reče:

— U redu. Krenite i srećno!

Ljudi se brzo i nečujno izgubiše u mraku. Reg i general ostadoše sami. Reg uzdahnu duboko i sede na zemlju. Posmatrao je generala Kostera koji je nervozno šetao tamo-amo. Ćutali su i čekali, pogledajući s vremena na vreme prema moru odakle su još dopirale snažne eksplozije. Konačno, general Koster ne izdrža.

— Do đavola, gde su dosad? — upita uzbuđeno.

Reg sleže ramenima i pogleda na svoj ručni časovnik.

— Prošlo je tek sedam minuta — reče. — Treba im bar pet minuta da stignu donde, zatim najmanje pet minuta da pronađu i onesposobe jednog robota i bar još desetak minuta da ga dovuku ili doguraju ovamo. Znači...

— Do đavola, Lesteru, nemojte mi držati predavanje iz matematike! — prekide ga general Koster ljutito. — Znam i ja sam koliko im vremena treba za celu operaciju. Ali, shvatate li da me ova napetost i neizvesnost dovode do ludila? Ja sam čovek od akcije i ovo čekanje me ubija. Bolje bi bilo da sam i sam pošao sa njima. Razumete...

Reg ga prekide:

— Razumem ja vas, generale. I meni je teško. Samo, meni je teže nego vama. Vi ne znate da su meni ostala bolesna deca. Liza ima stalno visoku temperaturu, a vrlo je verovatno da će i Mark uskoro da je dobije. Kad sam pošao ovamo, tresla ga je groznica. A lekova više nemamo. Prema tome, vidite...

General Koster ga pogleda zaprepašćeno.

— Baš ste smešni — reče prekorno, — Zašto niste došli k meni po lekove? Možda vam ponos nije dozvoljavao da mi se obratite za pomoć? Ili ste, možda...

— Nije u pitanju nikakav ponos — prekide ga Reg mirno.

— Do juče smo imali lekova. Onda se Lizino stanje naglo pogoršalo i potrošili smo svu zalihu na nju. I tako...

General Koster pobesne.

— Do đavola, Lesteru, jeste li vi pri sebi? — povika unoseći se Regu u lice i mlatarajući rukama. — Pa zar moja žena nije lekar? Zar ona nije lečila svakog bolesnika u naselju? Zar mi nemamo čitavu apoteku u šatoru? Zašto niste doveli decu, vi, vi...

Reg ustade i potapša ga po ramenu.

— Smirite se, generale — reče. — Meri će ih sutra odvesti. Kladim se da će se uveliko igrati s ostalom decom kad se mi vratimo.

— Ispravka — ako se vratimo — reče general Koster mračno. Zatim pogleda Rega i nasmeja se. — Baš ste pravi vrag, Lesteru! Sada mi je tek sinulo. Ova priča o deci poslužila je samo zato da mi odvuče

pažnju od naše akcije.

— Tako je — odgovori Reg smejući se.

General Koster se ponovo nasmeja i odmahnu glavom.

— Kako ste se samo dosetili... — poče, ali iznenada ućuta. Čuo se zvuk kao kad metal tare o kamen. Obojica se naglo okrenuše i zagledaše se u mrak.

Škripanje se čulo sve bliže, a zatim iz mraka počeše da izranjaju konture robota i ljudi koji su ih gurali. Kad su bili već blizu, jedna prilika se odvoji od grupe i priđe Regu i generalu Kosteru. Reg prepozna Zeba Kolinsa.

— Ulovili smo šest robota — reče umorno, ali vedro i zadovoljno. — Bilo je teško uloviti ih čitave. Četrnaest smo morali da uništimo. — Na Regovo nemo pitanje, Zeb odmahnu glavom. — Nijedan ispravan nije ostao na obali.

Reg zadovoljno kimnu glavom.

— Odlično — reče trljajući ruke. — Jednog robota ćemo morati da vratimo da bi Glavnom kompjutoru poslao informaciju da su ostali roboti nastradali greškom. Naravno, pre toga ćemo ga malo doterati. Zebe, ti uzmi dva čoveka i priključite reflektore na baterije robota. Moram odmah početi da ih prepravljam jer je zora blizu. — On se okrenu ostalima.

— Vi se vratite na obale. Pošaljite signal podmornicama da prekinu paljbu i da se udalje. Zatim poskidajte baterije sa svih robota. Robote pobacajte u more, a baterije donesite ovamo.

General Koster primeti razočarano.

— Ja sam ovde suvišan. Bilo bi bolje da se vratim. Reg odmahnu rukom.

— O, ne... — započe, ali ga zaslepe svetlost reflektora i on ušuta trljajući oči. Kad se malo privikao na blještavu svetlost, nasmeši se. — Odlično. Zebe, dođi i dovedi ljude. Generale, budite dobri pa im pomozite da najbližeg robota polože ovde gde se vidi najbolje. Okrenite ga na leđa. Tako. Dobro je. Generale...

— Prestanite! — prekide ga general Koster. — Imam ja svoje i ime i prezime.

— U redu, u redu! — preseče ga Reg. — Alane Kosteru, dodajte mi tu torbu sa vaše leve strane. Hvala. — On otvori torbu i pogleda svu četvoricu. — A sad svi uzmite po jedan odvijač i počnite da skidate zaštitnu ploču.

— o o o —

Putovali su noću, uglavnom pešice. Prepravljeni roboti poslušno su ih sledili i povremeno su im nalazili poneko vozilo koje bi osposobili za svoje nove gospodare. No, nijedno vozilo nije ih dugo služilo. Nailazili su na robote-čuvare koji su krstarili pustim planetom. Tada bi iskakali iz vozila i bežali u spasonosni mrak, a čuvari su pored

vozila nalazili robote pa ljude nisu ni tražili. Sve se završavalo time što su roboti-čuvari uništavali vozila i zatim odlazili dalje. Izmučeni ljudi nastavljali bi put pešice sve do svanuća da bi se, pre nego što sunce sasvim izađe, zavukli u rupe ili ruševine da prespavaju dan. Hrana je već bila na izmaku, a u porušenim gradovima i spaljenim selima nije bilo ničega što bi mogli da pojedu. I voda je, uglavnom, bila zagađena, tako da ih je, pored umora i gladi, mučila i žeđ. Kad su, konačno, stigli na obalu Atlantskog okeana, odahnuli su, iako ih je tek čekao najteži deo plana.

Skupili su se u ruševinama neke kuće na obali okeana. Dok su roboti čuvali stražu, ljudi su se dogovarali o daljoj akciji. Zajednička nevolja ih je zbližila pa su se svi međusobno oslovljavali imenima.

— Šta ćemo dalje, Rege? — upita Zeb Kolins. Reg kimnu glavom.

— Sad dolazi najteži i najopasniji deo posla — reče značajno. — Moramo dospeti do Glavnog kompjutora. On se nalazi u pustinji Arizone, duboko pod zemljom i dobro zaštićen. Do njega se ne može lako doći ni kad mu budemo blizu, a, pre svega, treba da pređemo Atlantik.

— Možemo brodom — javi se Greg Dikson. — Video sam juče jedan brod, nedaleko odavde. U dosta dobrom je stanju, pa...

— Ne lupetaj koješta, Gregu — prekide ga ljutito general Koster. — Čim bi Glavni kompjutor registrovao brod koji se kreće bez njegovog znanja i odobrenja, uništio bi ga za pet sekundi. — On se okrete Regu. — Imaš li ti neku bolju ideju?

Reg ponovo kimnu glavom.

— Imam, Alane — odgovori. Zatim pogleda ljude oko sebe i, ističući svaku reč, polako reče: — Alan je potpuno u pravu. Mi moramo dobiti prevozno sredstvo od Glavnog kompjutora i sa njegovim znanjem i odobrenjem.

Za trenutak nastala je tišina. Svi su zaprepašćeno gledali u Rega, a zatim nastade graja i povici negodovanja.

— Ti si lud! — vikao je Greg Dikson. — Mi se krijemo od Glavnog kompjutora, a ti hoćeš da tražiš od njega da nas preveze preko okeana! O, ljudi, čujete li vi ovo?! On je sasvim sišao sa uma!

— Greg ima pravo! — protestovao je Pjer Diboa unoseći se Regu u lice. — O čemu to bulazniš? Hoćeš li da napišemo peticiju? — On kleknu na jedno koleno i duboko se nakloni pred Regom. — Mogla bi ovako da glasi: »Dragi gospodine Glavni kompjutoru, mi dole potpisani lepo vas molimo da nas prevezete do vaše visosti jer bismo želili da vas uništimo...«

Zeb ljutito mahnu rukom.

— Pjer, prekini to majmunisanje! — viknu. Zatim se okrenu Regu i reče ljutito: — Ti vrlo dobro znaš da cenim i poštujem tvoje mišljenje, ali ovo što si sad rekao, stvarno je suludo. Šta si time mislio da kažeš?

Reg mirno odmahnu glavom.

— Niti sam ja lud niti je moja ideja suluda — reče. — To je jedini način da pređemo Atlantik. — On mahnu rukom da stiša novu buru protesta. — Dozvolite mi da završim. Pomirimo se sa činjenicom da Glavni kompjutor kontroliše svaku stopu okeana. Alan je dobro rekao. Svako prevozno sredstvo koje nije pod njegovom kontrolom. Glavni kompjutor će odmah uništiti. Znači, hteli to ili ne, mi moramo da se pre vežemo onim pre voznim sredstvom koje se nalazi pod njegovom kontrolom. Imam ideju kako da to izvedemo, a da nas on ne otkrije.

Reg obrisa dlanom ispucale usne i pogleda oko sebe. Svi su zainteresovano, ali sa nepoverenjem, gledali u njega. On malo poćuta.

— Pomoći će nam naši roboti — reče. — Mi smo se i dosad koristili ovim robotima šaljući Glavnom kompjutoru razne dezinformacije. Izazvali smo manju pometnju, ali to nije bilo ono što smo želeli. Zato i moramo u Arizonu. Ako iznevere roboti, nećemo mi. — On značajno pogleda okupljene ljude. — Roboti će poslati informaciju Glavnom kompjutoru da su pokvareni, ali da imaju memorisane veoma važne podatke. Javiće mu da nemaju ni dovoljno energije da bi emitovali te podatke već da ih mora uzeti direktno iz njihove memorije. Da bi mu to dokazali, neće informaciju poslati preko satelita kao dosad, već preko najbližeg kompjutora i to sa umanjenom snagom. Glavni kompjutor će poslati po njih teretni avion, a mi ćemo ga iskoristiti. Shvatate li sada?

— Shvatam — odgovori general Koster. — Shvatam, ali kako ćemo mi svi da stanemo u mali avion za pet robota?

Reg odmahnu glavom.

— Ne, Alane — reče odlučno. — U informaciji koju Glavni kompjutor dobije neće stajati pet već petnaest robota. A on će poslati teretni avion za onoliko robota koliko ih bude u kvaru. Znači, biće dovoljno mesta i za nas.

Zeb skoči i zagrli ga.

— Reg, ti si genije — uzviknu uzbuđeno.

— Menjam se kao kameleon. Čas sam sulud, a čas genije. — Smejući se, Reg pogleda Pjera i Grega. — Nego, ostavi pohvale za bolja vremena. Bacimo se na posao.

— 000 —

U avionu, koji ih je nosio prema Arizoni, svi su bili uzbuđeni. Niko nije verovao da će smela Regova ideja upaliti, pa ipak — upalila je. Glavni kompjutor poslao je avion. Reg je objašnjavao:

— Svi kompjutorski centri, kao i pojedinačni kompjutori i roboti, imaju ugrađene sisteme za samouništenje. Da je mogao, Glavni kompjutor bi uništio robote. Ali, ja sam na vreme isključio te sisteme pa je morao poslati avion. Kada priđemo blizu, Glavni kompjutor će pokušati da iz robota izvuče memorisane podatke, a zatim će

aktivirati sistem za samouništenje u avionu. Međutim, mi ćemo isključiti memorije robota i Glavni kompjutor će morati da ih pusti u sklonište da bi tamo u kontaktnoj sali sam uzeo od njih memorisane podatke i pronašao kvar na njima.

Reg udari pesnicom desne o dlan leve ruke.

— Tu leži naša šansa! — uzviknu uzbuđeno. — Kad roboti uđu u sklonište, prvo će potražiti glavnu tablu i blokiraće sve ulaze tako da ostanu otvoreni. To je potrebno da bismo mi mogli da uđemo, ako robotima ne pođe za rukom da unište Glavni kompjutor. Zatim će roboti prekinuti dovod električne energije u Glavnu memoriju i aktiviraće sisteme za samouništenje u svim kompjutorskim centrima na Zemlji. Zahvaljujući tome, roboti-čuvari neće moći da priteknu u pomoć Glavnom komjutoru. Istovremeno, od memorije će primati ogroman broj protivrečnih naređenja pa će među njima nastati haos. Konačno, naši roboti će se rasporediti po vitalnim tačkama Glavnog kompjutora i aktiviraće svoje sisteme za samouništenje. Kada eksplodira Glavni kompjutor, nestaće zaštitnog pojasa, a robotičuvari postaće Obična gomila gvožđa. — Reg zaćuta.

Svi su ćutali uzbuđeni Regovim recima. Sloboda je bila blizu — delilo ih je samo nekoliko sati. Nestaće vlasti kompjutora, nestaće stalne pretnje smrću i uništenjem — život će se vratiti na Zemlju!

Tišinu je prvi prekinuo general Koster, praktičan kao i uvek.

— Reg, mislim da smo blizu — reče. — Pretpostavljam da je vreme da isključimo memoriju robota.

— U pravu si — odgovori Reg. — Na posao ljudi!

— o o o —

Samo što su završili isključivanje memorija robota, avion poče da se spušta. Dugo je rulao i najzad se zaustavio. Vrata se automatski otvoriše i spusti se kosa ploča za silazak robota. Ljudi krenuše ka izlazu, ali ih Reg zaustavi pokretom ruke.

— Pustićemo prvo robote da izađu — reče tiho. — Glavni kompjutor može da registruje naše prisustvo samo preko robotačuvara. Ako su oni napolju, naši roboti će im prići, a mi ćemo ih uništiti iz aviona. Glavni kompjutor će registrovati da se nešto dešava sa čuvarima, ali neće znati da smo ih mi uništili.

Reg naredi robotima da izađu i oni poslušno siđoše na zemlju. Stajali su pored aviona i čekali dalja naređenja. Nije bilo robotačuvara.

Zeb više nije mogao da izdrži pa promoli glavu kroz otvor vrata. Oprezno je gledao levodesno, ali ništa nije video. Zatim se okrenu ostalima.

— Izađimo — reče. — Nema čuvara.

On krenu niz silaznu ploču, a za njim i Greg Dikson. Obojica su držali laserske revolvere u rukama i silazili korak po korak. Kad su

stali na zemlju, Greg se veselo okrenu i do viknu:

— Hajde, silazite svi, nema...

To su mu ujedno bile i poslednje reči. Čuvari se iznenada pojaviše iza aviona, pucajući na ljude. Greg pade kao pokošen. Zeb je uspeo da uništi dva robota pre nego što ga je laserski zrak presekao. Ostali iz aviona otvoriše vatru na robote, ali su još dva čoveka poginula pre nego što je i poslednji čuvar bio oboren.

Stajali su tužni i pognutih glava nad telima četvorice poginulih. Tišina potraja. Prvi je prekide Drag Kolins, brat poginulog Zeba Kolinsa, jednim neljudskim krikom. On pade preko bratovljevog mrtvog tela i poče da ga ljubi, plačući.

— Osvetiću te, brate! — vikao je. — Osvetiću te, makar celu Zemlju rasturio na parčiće! Uništiću proklete mašine, razneću ih u komade ili mene neće biti! O, brate... — Jecaji ga zagušiše i njegova vika pređe u nerazumljivo krkljanje.

Pjer Diboa okrenu glavu. Nije više mogao da gleda Draga niti da sluša njegovu kuknjavu. Odmaknu se nekoliko koraka i pogleda ispred sebe. Stade kao ukopan i poče da trlja oči. Na desetak metara od njega, iako nije bilo ni daška vetra, dizao se uvis uskovitlani stub peska i prašine. Iznenada, ispod kovitlaca, Pjer ugleda kako se otvara tlo. On brzo potr ča natrag vičući:

— Alane! Reg! Otvara se! Zemlja se otvara!

— Gde? — povika Reg uzbuđeno. — Gde se otvara?

— Ispod kovitlaca! Ispod peska! — vikao je Pjer. — Pogledaj tačno ispod onog uskovitlanog peska!

Svi su nemo zurili u dva ogromna bloka zemlje koji su se, desetak metara dalje, polako dizali. Kad su dostigli visinu od oko dva metra, prestali su da se dižu i počeli da klize u stranu. Konačno su se zaustavili. Pred zaprepašćenim ljudima ukazao se otvor, širok oko šest metara koji je vodio u dubinu.

Reg se prvi povrati od iznenađenja.

— Sada će izaći drugi roboti! — povikao je. — Spremite oružje! Uključujte memorije naših robota i puštajte ih unutra!

Svi se užurbano baciše na posao osim Draga Kolinsa koji je i dalje nepomično sedeo na tlu i netremice buljio u otvor. Uskoro je uključivanje bilo završeno i roboti krenuše prema otvoru. Jedan po jedan nestajali su u dubini. Kad je i posljednji robot ušao, Alan Koster se okrenu ostalima:

— A sada — reče — trkom u avion, čuli ste šta je rekao Reg — sada će izaći novi roboti i mi ćemo morati da se borimo sa njima. Zato trkom u zaklon!

Svi potrčaše u avion osim Draga. Reg i Pjer ga silom odvojiše od mrtvog brata i odvukoše ga do aviona. Drag se otimao vičući:

— Pustite me! Hoću da osvetim brata! Pustite me da ga osvetim!

Pjer ga grubo ugura u avion.

— Osveti ga odavde iz zaklona! Ż govorio je. — Ako pogineš, nećeš ga osvetiti!

Kad su svi ušli u avion, Koster pritisnu dugme za zatvaranje vrata. Silazna ploča se uvuče pod avion, a na prozore se navukoše debele zaštitne ploče. Alan Koster reče:

— Treba mi neki izvor svetlosti. Ima li neko bateriju?

— Imam ja, ali je vrlo slaba — odgovori Pjer iz mraka.

— Dodaj mi je — reče Koster. — Poslužiće za toliko. Baterija je prošla nekoliko ruku i, konačno, došla do Kostera. On je uperi prema tavanici i poče da traži. Uskoro je ugledao mali točkić. On ugasi bateriju i reče:

— Ja sam ovde gde ste videli svetio. Neka mi priđu trojica najbližih i neka me podignu.

Nastade komešanje u mraku. Najzad, podigoše ga i Koster poče da okreće točkić. Ubrzo se otvoriše vratašca i u oskudnom svetlu on ugleda dva prekidača — jedan je bio za automatsko upravljanje, a drugi za ručno. On isključi prvi, a uključi drugi prekidač. Zatim reče:

— Pjer, ti si bio najbliži vratima.

— Još uvek sam pored vrata — odgovori Pjer iz mraka.

— Sa leve strane vrata — nastavi Koster — kad gledaš prema njima, u visini tvojih grudi, nalazi se prekidač za svetio. Pritisni ga.

Pjer napipa prekidač i svetlost obasja unutrašnjost aviona. Koster skoči sa ruku koje su ga držale na pod. Ljudi su ga upitno gledali. On se nasmeši.

— Pomislio sam — reče — da će nam avion trebati bez obzira na ishod akcije pa sam ga prebacio na ručno upravljanje. — On se okrenu Džeksonu. — Ti si bio pilot, zar ne?

Mladić ogorčeno kimnu glavom.

— Jesam — odgovori. — Bio sam pilot pre nego što su ova čudovišta uništila život i...

— Idi u pilotsku kabinu i isključi zaštitne ploče na prozorima — prekide Alan Koster njegovu tiradu. Zatim se okrenu Regu i reče: — Dosta vremena je prošlo. Moramo da vidimo šta se dešava napolju.

Ploče skliznuše sa prozora i dnevno svjetlo obasja unutrašnjost aviona. Svi priđoše prozorima i priljubiše lica uz mala stakla. Ono što su videli, uništilo im je i poslednju nadu. Ispred ulaza u Glavni kompjutor stajalo je desetak robotačuvara, a ispred njih, na užarenom pesku, kao gomila neupotrebljivog gvožđa, ležalo je pet prepravljenih robota.

— O, ljudi! — zaurla Koster iznenada. — Jesam li ja poludeo ili stvarno vidim ono što vidim?

Reg tužno kimnu glavom. U očima su mu blistale suze.

— Dobro vidiš, Alane, na žalost, dobro vidiš — procedi. — Nije

uspelo. Sve je bilo uzalud. Sve je propalo.

— Nemoguće! — prošaputa Pjer užasnuto.

Reg duboko uzdahnu.

— Možda ćemo drugi put imati više sreće — reče tiho. Zatim se okrenu Džeksonu koji je stajao na vratima pilotske kabine. — Džeksone, pali motore. Moramo da bežimo. Alan i ja ćemo ti pomoći. Ne gledaj me tako već ulazi unutra i pali motore dok roboti ne krenu na nas.

— Ugasiću svetio — reče Drag iznenada. — Dovoljno je i dnevno.

On pođe do prekidača za svetio i pritisnu ga. U avionu odmah postade mračnije. Istovremeno, začu se neko zujanje. Koster prvi shvati šta se dešava i jurnu prema vratima.

— Zadržite ga! — povika. — Zadržite ga! Poludeo je!

Ali, pre nego što su se vrata sasvim otvorila, Drag iskoči iz aviona. Pao je na zemlju i otkotrljao se prema robotima. Pre nego što su mogli da reaguju, on je skočio na noge i, pucajući iz laserskog automata, potrčao prema njima. Roboti su počeli da pucaju na njega, ali kasno. Drag je trčao krivudavo i nisu mogli da ga pogode. Prašina koja se podigla za trenutak je onemogućila ljudima iz aviona da vide šta se dešava, a kada se malo razišla, videli su Draga kako utrčava u sklonište Glavnog kompjutora. Otvor se za njim naglo zatvorio.

Koster se uhvati za glavu.

— On je sasvim poludeo! — povika. — Poginuće bez potrebe!

Reg se okrenu i bez reči ugura Džeksona u pilotsku kabinu. Alan potrča za njima.

— Čekaj! — povika. — Ne možemo ostaviti Draga na cedilu!

Reg gurnu Džeksona na pilotsko sedište.

— Pali motore! — dreknu.

Alan ga zgrabi za ramena.

— Stani... ! — viknu na Džeksona. Zatim izvadi laserski pištolj i uperi ga na mladića. — Pali motore ili pucam!

Mladić nervozno sleže ramenima i okrenu se komandnoj tabli. Radio je nešto oko nje i uskoro motori zabrujaše. Držeći pištolj u ruci, Reg se okrenu ostalima i reče uzbuđeno:

— Drag će uraditi ono što roboti nisu mogli. Uništiće Glavni kompjutor. Kada on eksplodira, odleteće u vazduh i nekoliko kvadratnih kilometara zemlje unaokolo. Ako se ne udaljimo dovoljno daleko i visoko, odletećemo u vazduh, ali u komadima. — On pogleda Alana Kostera. — Shvati i ti, i svi ostali, da nema načina da spasimo Draga. Drag Kolins će poginuti, ali njegovo ime ostaće zlatnim slovima upisano u istoriju čovečanstva kao ime čoveka koji je spasao Zemlju i život na njoj od totalnog uništenja.

— Šta čekaš? — povika Pjer Diboa na Džeksona. — Rulaj! Bežimo odavde dok možemo!

Džekson dade gas i avion pojuri preko pustinje. Naginjao se čas levo, čas desno, kao da će se prevrnuti, ali konačno se odlepio od zemlje i poleteo. Ljudi popadaše na pod. Avion se dizao sve više i više i najzad se ispravio. Reg ustade sa poda i priđe pilotskoj kabini, gde su sedeli Piter Džekson i Alan Koster.

— Na kojoj visini se nalazimo? — upita Reg.

— o o o —

- Džekson zadovoljno protrlja ruke.

— Dobro napredujemo — reče. — Trenutno smo na sedam hiljada metara, ali malo kasnije...

Snažna eksplozija zatrese avion i on poče da propada. Džekson se svim silama trudio da ga ispravi, ali nije uspevao. Nove dve eksplozije podigoše avion i baciše ga uvis. Džekson pogleda Rega očajnički.

— Ne stoj tu kao panj! — povika. — Pogledaj šta se dešava! Pogledaj rep i krila! Možda su eksplodirali rezervoari, možda gori avion... Idi i vidi!

Reg se ne pomeri. Samo ga pogleda i poče da se smeje.

— Oslušni... — reče.

Džekson ču kako ljudi lupaju, smeju se i pevaju. On pogleda Alana zbunjeno i promuca:

— Poludeli su! Sasvim su poludeli od straha!

Reg odmahnu glavom i nasmeja se.

— Nisu poludeli! — reče. — Kad bih bio cicija, kao što nisam, ne bih vam pokazao... ni tebi ni Alanu. Ali, ja nisam cicija.

Alan se značajno kucnu po glavi i sleže ramenima. Zatim pogleda Rega, pa Džeksona.

— I ovaj je skrenuo — reče. — Svi su poludeli. Avion eksplodirao, a oni se smeju i pevaju.

Reg se nasmeja.

— Avion ***nije*** eksplodirao — reče značajno. — Ali, Glavni kompjutor ***jeste*** eksplodirao. Vi to niste videli jer ste se borili da održite avion. No, ako se malo vratite, imaćete veliko zadovoljstvo da to vidite.

Džekson i Koster se zgledaše, a zatim sa nevericom pogledaše u Rega. Džekson vrati avion i poče da ga spušta. Kad su prošli kroz oblake, pred očima im se ukaza pustinja Arizone. Gotovo polovina pustinje bila je zbrisana eksplozijom. Rupa koja se videla izgledala je ogromna čak i sa ove visine.

Džekson i Koster skočiše sa svojih sedišta i počeše da grle i ljube čas Rega, čas jedan drugoga. Pri tome su potpuno zaboravili da treba da upravljaju avionom i on naglo poče da propada. Reg se uplaši i gurnu Džeksona u njegovo sedište.

— Deri se koliko hoćeš, ali upravljaj tim avionom! — povika.

Džekson dograbi palice i poče da ispravlja avion. Kad ga je ispravio, on pogleda Rega.

— Najzad... pobeda! — promuca uzbuđeno.

— Nema više kompjutora! — dodade Alan radosno. Šestorica preživelih uguraše se u tesnu pilotsku kabinu.

Bilo ih je, dakle, devetorica u kabini predviđenoj samo za pilota i kopilota, ali nikome to nije smetalo. Pjer započe pesmu, a ostali je prihvatiše. Pevali su svečano kao da pevaju himnu:

»Nema više kompjutora,

Prošla je njihova era...«

Reg se zagleda u njih kao da ne veruje svojim ušima da stvarno čuje pesmu.

— Nema više kompjutora! — ponovi kao eho. — Nema ***više*** kompjutora! Nema više zaštitnog pojasa! Život se vraća na spaljeni planet! Ponovo će Zemlja postati zelena!

On se zagleda u plavo nebo što ih je okruživalo. »I nebo, i zemlja, i oblaci, i šume... sve je to opet samo naše...«, pomisli. »I reke, i jezera, i mora...« On zgrabi Džeksona za ramena.

— Daj gas, Piter! — povika uzbuđeno, a u očima mu se pojaviše suze radosnice. — Daj gas da što pre stignemo srećne dane što stoje pred nama!

Svi su se smejali i šalili, a onda ponovo zapevaše. Sa pesmom na usnama, leteli su u susret lepšoj budućnosti.

Eric Frank Russell: Ostavština

Mana

Preveo Aleksandar Gvoić

Vode su lijeno mrmorile i žuborile oplakujući srebrne pješčane sprudove. Sunce narančaste boje polagano se kretalo nebeskim svodom, obasipalo atmosferu svojim toplim zrakama, i na povišenom dijelu obale nježno ocrtavalo rubove sjenovitih palmi.

Omega, posljednji ljudski stvor na Zemlji, stajao je gol u svježini hlada razgranatih palmi.

Uzdahnuo je, okrenuo se i brzim koracima zaputio među bujno bilje.

Šest tisuća godina, dugih, beskonačnih godina posljednje ere, prohujalo je iznad Omegine glave. No, on nije stario poput biljaka i životinja. Njegova je starost bila intelektualne prirode, i odražavala se u stupnju zasićenosti njegova uma.

Tijelo mu je ostalo mlado, i uvijek će ostati takvo. U toku tih šezdeset stoljeća koje je pamtio, tisuće je ljudi umrlo, no on se nije mogao sjetiti ni jednog jedinog koji je prestao živjeti tjelesno slomljen i oronuo. Ljudi su umirali intelektualno zadovoljeni, iscrpivši svoju radoznalost, željni duševnog odmora — neki su osebujni pojedinci iz onih drevnih, pretpovijesnih dana čak prisilili sami sebe da nestanu s ovog svijeta jer više nisu osjećali nagon za životom.

Omega je ostao posljednji, jednostavno zbog toga jer još nije bio u potpunosti intelektualno zadovoljen. Postojalo je još nešto što je želio učiniti — ako se to uopće moglo postići.

Proživio je i iskusio sve ono što je čovječanstvu bilo dostupno. Izvršio je čak i samooplodnju i rodio dijete. No, njegov

sin nije želio imati potomstva, živio je brzo, shvaćao i učio brzo, te je u vrlo kratkom vremenu postigao zadovoljenje svog intelekta.

Tako je krv njegove krvi, njegovo vlastito dijete, kao i ostali suputnici iz prošlih dana, nestalo netragom poput varke ljetnog sna. Ljudi novijeg doba bili su svjesni nerazmjera između onog što je trebalo naučiti i onog što se moglo naučiti. Čak ni ljudska genijalnost nije mogla da obuhvati cijeli svemir. I tako, svaki je od njih iskapio svoju čašu i nestao u vječnom snu. On, Omega, duhovno

nezadovoljen, živio je i dalje, odlučan u svojoj namjeri da postigne ono što su svi prije njega smatrali nemogućim.

Noge su mu hitro odmicale šumovitim brežuljkom; popeo se na sam vrh i ugledao tornjeve i minarete Ultime koji su svjetlucali u zlatnoj izmaglici što se prostirala nad dolinom. Hodanje mu je umorilo mišiće, pa je prizvao u pomoć snagu volje koju je skupio u toku milijuna godina evolucije. Tijelo mu se podiglo uvis i odlebdjelo iznad krošnji drveća u pravcu doline. Spustio se lagano na mramorno krunište gradskih bedema.

Nožni su ga mišići boljeli prosvjedujući tako protiv njegove naklonosti hodanju. Omega ih je istrljao, sjeo načas i odmorio se, zatim je sišao s bedema i odlebdio u nijemi bulevar što se pružao pod njim.

Sablasno poput središnjeg lika na nekoj alegoričnoj slici, njegova je prilika lebdjela nad prašnom, zaboravljenom glavnom ulicom, dok su mu se stopala ravnomjerno njihala amotamo iznad tla.

Sve je bilo pusto, nijedna druga prilika nije lebdjela zrakom, i nitko nije prolazio tihim avenijama tog nekoć moćnog grada. Nijemi, šiljasti zvonici stršali su u nebeskom plavetnilu i upirali svoje vrhove u nebeski svod. Napušteni bedemi oživljavali su u sjećanju obrise i siluete drevnog Tintagela. Potporni stupovi svojim su se lukovima smjelo savijali prema starim zidinama koje nisu skrivale nikakve tajne.

Omega je krenuo prema tamnim metalnim vratima na suprotnom zidu.

Vrata se otvoriše. Omega uđe kroz njih lebdeći, produži hodnikom i nađe se u svom laboratoriju. Stopala mu osjetiše blagi dodir hladnog kamena. Priđe ormariću na kojem se nalazio stakleni pokrov i pogleda unutra očima u kojima se caklila radoznalost djeteta.

— Mana — promrmlja. Uzdahne tiho glasom koji je nalikovao na vjetar što podrhtava trskama uz rub jezera. — Mana.

Često je razgovarao sam sa sobom. Ta je navika bila njegov jedini ustupak osamljenosti. Pritisnuo je okruglo dugme, i tada se tamno, toplo rumenilo proširi unutrašnjošću ormarića.

— Ništa, rekoše, ništa ne može čovječanstvo učiniti besmrtnim i vječnim — kazao je. — Ništa. Ništa što čovjek napravi, stvori ili sagradi, ništa što on daruje ne može nadživjeti Prirodu. Doline će se podići, a brda pretvoriti u doline, inteligenciju.

Sve ono što Čovjek stvori, sve ono što Čovjek ostavlja za sobom pretvorit će se u prašinu. A carstvo što postojaše nekad davno, a danas ga više nema, ostat će pticama u zraku, životinjama na zemlji, prepušteno drveću, grmlju i niskom bilju.

Prstima je kucnuo po ormariću i opazio gibanje koje je to lupkanje izazvalo u unutrašnjosti.

— Samo strpljivo — rekao je sam sebi. — Ako ne uspijem ni ovaj put, ipak vjerujem da prvi uspjeh nije daleko.

Nestrpljivo je prišao stolici prilično komplicirana izgleda, koja je imala spušteni naslon. Iza tog naslona nalazio se labirint zamršenih instrumenata. Iznad sjedala visila je, obješena o obične utege, velika metalna kapa.

— Mora da se tu ipak radi o fotonima — kazao je Omega stojeći ispred stolice. — Bezbrojni pokusi koje sam izvršio pokazali su da prenosioci mane mogu biti kozmičke zrake ili fotoni. A ja uporno tvrdim da to nisu kozmičke zrake. Da je o njima riječ, mana ne bi mogla biti prisutna na ozonom obavljenom Perdelu u Alfa Centauri.

Sjedajući u stolicu, nastavi glasno razmišljati.

— Dakle, mora da je tu ipak riječ o fotonima. A na ovom planetu samo smo mi dvonošci mogli osjetiti njihov prirodni intenzitet, dok ostali oblici života nisu u toj mjeri bili podložni njihovu djelovanju. No, uspijem li povećati taj intenzitet tako da struja izrazito velike jakosti teče zajedno sa snopom fotona, onda bi pozitivna reakcija trebala postati nasljedna. Mislim da bi se tada ta osobina prenosila s generacije na generaciju.

Čvrsto je stisnuo usne, podigao ruku i spustio metalnu kapu tako da mu je glava bila potpuno pokrivena. Dodirom prstiju uključio je kontakt koji se nalazio na naslonu za ruke, i aparat je oživio.

Nije se čuo nikakav šum, ništa što bi upućivalo na to da naprava radi osim naglog otklona kazaljki triju brojčanika i pojave koncentriranog snopa hladnog svjetla.

Omega je sjedio opušteno, gotovo mlitavo, a stroj koji mu se nalazio iza leđa upućivao je psihovalove u obliku dvostruke stožaste krivulje u stražnji dio glave. Ti su se stožasti valovi sužavali prolazeći kroz mozak, zatim su se ponovo pojavljivali izlazeći kroz oči, prolazili kroz leće što su bile postavljene ispred metalne kape i ulazili u valni sabirnik koji se poput zrcala svjetlucao u podnožju cijevi za transmisiju svjetla. Taj je sabirnik zapravo predstavljao središnju točku Omegina mozga.

Snop hladna svjetla bio je zapravo tanak trak intenzivna sjaja koji je izlazio iz cijevi, prelazio pod određenim nagibom na ormarić i ponovno pod kutom skretao u njegovu unutrašnjost. Novo i mnogo intenzivnije svjetlo zamijenilo je prijašnje tamno i toplo rumenilo koje je vladalo u ormariću.

Petnaestak minuta posljednji ljudski stvor sjedio je napola sakriven ispod metalnog oklopa. Tada je prstima vlažnim od znoja isključio kontakt, podigao metalnu kapu i pokazao svoje lice izmoždeno od napora.

Ustao je i prišao ormariću, zureći znatiželjno kroz stakleni pokrov.

— Mehanistički behaviorizam može poslužiti samo kao pomoćno

sredstvo, ali ni u kojem slučaju ne može biti jedini put prema uspjehu — rekao je svojim ispitanicima u ormariću, no oni se uopće nisu obazirali na njega.

U jednom kutu tog sandučića nalazila se mala hrpica trulog drva. U središtu, između dva puta koji su vrvjeli pješacima, stajala je sitna kutijica postavljena na mikroskopski malim kotačima. Pokraj kolica ležao je sićušni luk sa svežnjem malih strelica.

Podignuvši pokrov ormarića, Omega stavi ruku u njegovu unutrašnjost i laganim dodirom tankih prstiju pomakne mala kolica. Vrlo oprezno on odapne jednu strelicu iz minijaturnog luka, i spazi kako mravi bježe glavom bez obzira. Vrlo strpljivo trljao je dva trunka drveta jedno o drugo tako dugo dok ih nije zapalio. Ostavio je ih je da izgore dokraja, ali na sigurnoj udaljenosti od hrpice preostalog drva.

— Svaki put kad ovako eksperimentiram, osjećam se sve gluplje. Ali uvjeren sam da svjetlo prenosi to svojstvo tu negdje.

Promatrao je uznemirene mrave stojeći i razmišljajući načas.

* * *

Dan bez kraja i duga noć vladali su svijetom koji se polako okretao dalje tugujući za slavom i sjajem prošlih vremena. Omega je stajao na vrhu bedema pogleda uprtog u užareni prstenasti krug što se protezao ponoćnim nebom od jednog kraja horizonta do drugog. Drevni zapisi koji su izgubljeni i nestali u toku dugih stoljeća govorili su o neizrecivoj ljepoti satelita iz kojeg je rođen ovaj užareni prsten. Omega je ipak smatrao da hladna ljepota Mjeseca nikad nije mogla nadmašiti divotu njegovih ostataka.

Svjetlost što je dolazila od prstena Lune poslužila je da otkrije slavodobitni izraz na licu posljednjeg čovjeka koji je u naručju čvrsto držao sandučić s mravima. Nezadovoljan zbog toga što je osjetio prve znakove intelektualne iznemoglosti, ali ipak sa smiješkom na usnama, spustio se s vrha bedema i otplovio zrakom poput fantoma, lebdeći nad gustim drvećem koje je s nestrpljenjem opsjedalo zaboravljena mramorna predgrađa Ultime. Njegova je prilika lebdjela dalje u visine, iznad bujnih krošnji drveća čije su grane bile podignute kao da slave taj užareni prsten.

Nad malim proplankom Omega je zaustavio svoje kretanje zrakom i zadrhtavši na svježem povjetarcu spustio se lagano, osjećajući kako mu stopala uranjaju u rosnu mekoću zemlje. Položio je ormarić na travu, skinuo pokrov i promatrao mrave kako izlaze.

Blistao je od zadovoljstva gledajući pažljivo kako grupica mrava uporno nastoji izgurati sićušna kolica iz ormarića. Gurali su ih i vukli, okretali kotače čas u jednom čas u drugom smjeru, i naposljetku su ih ipak uspjeli iskoturati napolje na tajnovite staze, zelene, travnate prašume. Promatrao je kako kolica nestaju zajedno sa svojim tovarom iverja na čijem su se vrhu nalazili luk i strijele. Uspravio se i okrenuo

ozareno lice prema nebeskom svodu.

— Kad je prvi dlakavi dvonožac na ovom planetu plovio burnim vodama na komadu drveta, to je bila mona — izjavio je Omega. — Kad je uspio zapaliti prvu vatru i ogrijati se, i to je bila mana. Svaki put kad se ljudski stvor uspio popeti jednu stepenicu više na ljestvama života, to je bila ***mana***.

Raširio je ruke kao da želi obuhvatiti i zagrliti cijeli svemir.

— I kao što su manu darovali ljudima oni koje nikad nismo uspjeli upoznati, tako i ja darujem manu onima koji nikad neće upoznati ljudski rod. Dajem je njima kao ostavštinu za vječnost, kao vječni spomenik čovječanstvu.

Osjećao je napetost nastojeći skupiti svoju oslabljenu snagu volje. Lebdio je u visine, sve brže i brže, tamo prema otužnom svjetlu prstena. Letio je prema svemiru, gdje vječni san dolazi nečujno i gdje ga nitko neće uznemirivati. Duša mu više nije žalila ni za čim, nije se čak ni oprostio od Zemlje. Bacio je jedan pogled dolje prema golemim valovima što su besciljno zapljuskivali djevičanski nedirnute obale. Pogled mu je zatim odlutao na šumoviti proplanak, ugledao je prvi plamsaj vatre, i bio je neizmjerno zadovoljan.

Omega, posljednji ljudski stvor, darovao je mravima vatru, kotač i luk. Ali, najvažnije od svega, dao im je ono što su i prvi i posljednji čovjek na Zemlji nazvali mana — razum i inteligenciju.

Objavljeno prema dogovoru sa G. P. A, München

A. E. Van Vogt: Začarano selo

The Enchanted Village

Preveo Božidar Stančić

Svemirski je brod ležao uništen u marsovskoj pustinji. Posada je izginula u katastrofi. Jedini preživjeli, Bili Jenner, neko je vrijeme vikao bijesno jedini apel između neprekidnih rafala vjetra:

— Pioniri svemira! Pioniri svemira!

Tako su ih prozvali prije nego što su odletjeli prema Marsu. Bio ga je obuzeo ponos kad je čuo da ga tako zovu prvi put.

Njegov je bijes splasnuo kako je prevaljivao kilometre i od razdiruće boli za nestalim drugovima ostala je samo prigušena bol. Postao je svjestan da se prevario u računu. Potcijenio je brzinu kojom je jurila raketa prije nego što je udarila u marsovsko tlo. Mislio je da ima oko 600 kilometara do polarnoga mora, tankoga sloja vode koji su on i njegovi drugovi mogli vidjeti dok su se približavali crvenom planetu. Brod je, zapravo, morao prijeći mnogo veću udaljenost prije nego što će se razbiti.

Prolazili su dani, mnogobrojniji od zrna pijeska što je pokrivao površinu toga čudnog planeta i uvlačio se u poderanu odjeću. Jenner je u toj strahoti koračao duž bezgraničnoga i sprženoga krajolika. Nije si mogao dopustiti da se preda.

Prije nego što će prijeći brežuljak pred kojim je sada, on ustanovi da je pri kraju njegova rezerva sintetične hrane.. Od četiri čuturice preostala mu je samo jedna, i to gotovo prazna, tako da se jedva usudio ovlažiti raspucale usne i osušeni jezik kad bi žeđ postala nepodnošljiva.

Kad je prešao veći dio brežuljka što se dizao pred njim, postao je svjestan da to nije dina. Zaustavio se i pri pogledu na brdo obeshrabrio se. Nekoliko je minuta razmišljao o besmislenosti toga puta u nepoznato. Ipak, dospio je do vrha. Pred njim se, okružena brežuljcima iste visine kao i onaj na kojemu je stajao, pružala široka udolina, kao prirodna kotlina. U sredini toga kruga, u dolini, dizalo se selo.

Sa svoga promatrališta mogao je razaznati stabla i mramorom

popločana dvorišta nekih zgrada. Grozd zgrada dizao se oko mjesta koje se činilo kao glavni trg sela. Većinom su to bile niske kuće, ali su se i četiri vitka tornja ocrtavala na obzorju. U jutarnjem svjetlu blještale su sjajem mramora.

Iznenada je do njega dopro slabašan zvuk, oštar i isprekidan. Pojačavao se pa gubio, da bi se opet pojavljivao. I dok je Jenner koračao prema izvoru razdražujućeg zvuka, taj neprirodni i vilinski zvuk udarao je u bubnjiće.

Da bi brže stigao, on se klizao niz stijene i pri padu se udario. Kao lud se spustio niz obronak što je vodio u dolinu. Zgrade su izbliza izgledale nove i sjajne. Zidovi su odražavali zrake sunca u kaleidoskopu nestvarnih boja. Posvuda uokolo čudna je vegetacija okruživala selo: grmlje okerastog lišća, zelenožuto drveće sa crvenim i grimiznim plodovima.

Jenner pohlepno priđe najbližem drvetu. Izbliza je izgledalo krhko i osušeno. Njegov krupni plod bio je, međutim, jedar i sočan.

Kad ga je prinosio ustima, sjeti se savjeta kojima su ga obasipali: ne piti ni jesti ništa prije nego što se podvrgne ozbiljnoj kemijskoj analizi. Suvišan savjet za čovjeka kojemu je jedini kemijski aparat njegov organizam.

Ipak, bio je svjestan opasnosti, pa je postao oprezan. Pažljivo je zagrizao u plod. Okus je bio tako ljut da ga je odmah ispljunuo. Činilo mu se da je spržio usta, zateturao je, zgadilo mu se i počeo je povraćati. Mišići su mu se grčili i morao se nasloniti na rub mramora da ne bi pao. Pošto je prošla, kako se njemu činilo, cijela vječnost, Jenner je prestao drhtati i razbistrilo mu se pred očima. Podigao je pogled prema drvetu, uzroku njegove mučnine. Bol je malopomalo popuštala i on se opuštao. Blagi je vjetar njihao suho i šuštavo lišće, a šuštanju su se pridružila i susjedna stabla, pa je to melodiozno šuštanje iznenadilo Jennera. Odjednom je zapazio nelogičnost, jer je povjetarac bio u toj dolini vrlo blag, za razliku od tornada što je meo pustinju.

Buka se više nije ćula i Jenner se odjednom sjeti čudnoga piskavog zviždanja koje je prije čuo. Ukoči se, napregne uši, ali čulo se samo šuštanje lišća. Nije li to, pitao se, znak za uzbunu koji treba da upozori stanovnike sela na njegov dolazak.

Grozničavo se digao tražeći pištolj. Svladao ga osjećaj poraza. Neko se vrijeme ničega nije mogao sjetiti, a zatim se prisjetio da oružje nije imao već prije tjedan dana. Promotrio je okolicu, ali nije opazio znaka života razumnih bića... Sabrao se. Nije mogao napustiti ovo mjesta, nije imao nikakva utočišta. Bude li trebalo, borit će se do kraja života da ostane u selu.

Jenner je pažljivo otpio gutljaj vode iz svoje čuturice, ovlaživši ispucale usne i osušeno grlo. Zatim je isto tako pomno začepio

limenku i uputio se drvoredom prema najbližoj zgrad, obišao je i pregledao sa svih strana. Na jednoj je strani širom otvoreni trijem vodio u zgradu. Kroz otvor je mogao zapaziti svjetlucanje mramornoga poda.

Jenner je izvana pregledao sve zgrade, držeći se na priličnoj udaljenosti od otvorenih trijemova. Nije vidio nikakva znaka animalnoga života. Kad je stigao na drugi kraj platforme na kojoj je sagrađeno selo, okrenuo se na mjestu i odlučio da istraži unutrašnjost tih zgrada. Izabrao je jednu od zgrada koja je imala toranj. Na nekoliko koraka od zgrade odjednom shvati da se mora sasvim prignuti da bi prešao preko praga. Zaključak što ga je stvorio iz te činjenice zaustavio ga je. Te su kuće bile sagrađene, dakle, za život koji se razlikovao od života »homo sapiensa«.

Nastavio je ulaženje, prignuo se da bi ušao u zgradu. Srce mu je lupalo, mišići su mu bili napeti. Našao se u središtu gole prostorije. Duž jednoga zida niske stijenke od mramora tvorile su četiri pregrade s pojilištem.

Druga je prostorija imala četiri mramorna sloja, iznad svakoga ležaljka. četiri prostorije bile su u prizemlju. Iz jedne, vodio je zavojit prilaz, vjerojatno u neku sobu u tornju.

Jenner nije više istraživao prizemlje. Njegov prvi strah da će sresti neka čudna bića ustupio je mjesto uvjerenju da neće sresti nikoga. Ne sresti nikoga značilo je za njega polagano umirati bez vode i hrane i bez nade da će je naći. U grozničavoj je žurbi išao od zgrade do zgrade, buljio u prazne i tihe prostorije, viknuvši ponekad nešto prigušenim glasom.

Nije bilo sumnje: bio je sam u napuštenom selu, na mrtvom planetu, bez živeža, bez vode ili gotovo bez nje, i bez nade.

U četvrtoj i najmanjoj prostoriji zgrade s tornjem shvatio je napokon da mu je trud uzaludan. Soba je imala samo jedan boks i Jenner se umorno svali u nj. Odmah je zaspao. Kad se probudio, postao je svjestan dvije činjenice: zviždanja, koje je čuo i prije nego što je otvorio oči, onog oštrog zviždanja koje ga je dočekalo u dolini, premda jedva čujno; drugo je bilo kapanje neke tekućine sa stropa. Tekućina je imala takav miris da je Jenner trebao samo pomirisati pa da shvati. Odmah je napustio prostoriju kašljući, suznih očiju. Izvadio je rupčić i počeo brisati dijelove tijela na koje je pala tekućina.

Kad je izašao, zaustavio se i pokušao objasniti sebi ono što mu se dogodilo. Selo je još imalo isti izgled. Lišće je šuštalo na vjetru, sunce je blistalo s vrha brežuljka. Prema njegovu položaju Jenner je ustanovio da je jutro. Dolina se kupala u bjelkastom sjaju neba bez oblaka. Kuće su blistale na svjetlu napola sakrivene vegetacijom. Činilo mu se da je u oazi usred pustinje. Bila je to zaista oaza, ali za Druge. Za njega je prije bila fatamorgana nego oaza, sa svojim

otrovnim voćem i negostoljubivim prostorijama.

Vratio se u zgradu i oprezno promotrio mjesto gdje je spavao. Više nije kapao zatrovani tuš, zrak u boksu bio je svjež i okrepljujući. Uđe preko praga sobe namjeravajući provesti pokus. Pred očima mu slika Marsovca, davno umrloga, kako se ipružio na podu boksa dok po njegovu tijelu kaplje blagotvoran tuš. Činjenica da je taj tuš smrtonosan za čovjeka naglašavao je razlike u strukturi i metabolizmu između dviju vrsta. Nije bilo sumnje u prirodu te tekućine, a korisnik se privikao na jutarnje tuširanje...

Jenner se u »kupaonici« ispružio na podu, stavljajući noge u pregradu. Polako se uvlačio, i kad je bokovima ušao u pregradu, sa stropa, na kojem nije bilo otvora ni napuklina, počela mu je kapati žuta tekućina po nogama. Jenner je brzo izašao. Tuš je odmah prestao kapati. Jenner je ponovio pokus, kako bi se uvjerio da je pojava zaista rezultat automatskog procesa. Treperio je od uzbuđenja. Po analogiji, to postojanje automatskog sustava za tuševe razumijevalo je i analognu kibernetsku liniju i za ostale djelokruge.

Zadihan, uđe u glavnu prostoriju i oprezno uđe u jednu od pregrada. Kad je ušao u nju bokovima, pojilo pod njegovim nogama napunilo se toplom kašom. Gledao je tu masnu smjesu, zadivljen i prestrašen u isti čas. Hrana i piće! No, sjetio se neugodna okusa marsovskog voća i to ga je malo smirilo. Prignuo se i umočio prst u tu toplu smjesu, pa ga stavio u usta. Okus je bio bljutav, ogavan poput kuhana drva. Smjesa je polako prolazila kroz grlo, oči su mu počele suziti, ispucane usne su se zgrčile. Shvatio je da će mu biti zlo i pojurio prema izlazu. Nije dospio.

Kad se napokon pribrao i spremio da izađe, osjetio je da je trom i bezvoljan. U tom stanju duboke tjelesne i duševne depresije opet je začuo ono zviždanje. Začudio se kako to da neko vrijeme nije čuo taj jezoviti zvuk. Pokušajući ustanoviti odakle dolazi zvuk, pažljivo je promatrao krajolik. Zviždanje je dolazilo, činilo mu se, odasvud i niotkud. Svaki put kad bi se približio mjestu gdje je zvuk bio najjači, on bi se izgubio ili začuo s drugoga mjesta, počesto i s drugoga kraja sela. Pokušao je zamisliti karakteristike civilizacije koja, činilo se, cijenila tako paklenski zvuk. To je zviždanje, očito, godilo domorocima. Zaustavio se. Možda je to neka vrst lokalne glazbe?

Zadovoljila ga je pomisao na to i on u mislima pokuša zamisliti selo kakvo je bilo tisućljećima prije toga: melomani su, zacijelo, obavljali svoje svakidašnje zadatke pri akordima tikvih melodija.

Gnusno se zviždanje nastavljalo, čas slabije, čas jače. Potražio je utočište u prostorijama zgrade, nadajući se da će ona djelovati kao zaštitna ograda od zvuka. No, uzalud. Zviždanje ga je pratilo posvuda. Povukao se do pustinje i morao se penjati do pola brežuljka da bi se dovoljno udaljio od toga zvuka. Zadihan, ali s olakšanjem, svalio se

na pijesak, pitajući se što da radi.

Pred očima mu slika crvenoga pijeska, strmih dina, marsovskog sela, udvojen izgled neba i pakla. Jenner je odlučio da ostane ovdje, u toj čudnoj oazi, obećavajućoj i varljivoj. Grozničavo je promatrao oblizujući jezikom osušene usne. Shvatio je da će umrijeti ako ne uspije promijeniti automatski niz raspodjele hrane. Automat je negdje sakriven, u debelim zidovima ili ispod poda.

U stara su vremena preživjeli pripadnici marskovske civilizacije naselili ovo mjesto. Kad su umrli, selo je ostalo kako bi pružilo utočište nekom marsovskom namjerniku. Na žalost, nestali su svi Marsovci, ostao je samo Bili Jenner, pilot prvoga broda sa Zemlje na Mars.

Mora izmijeniti mehanizme raspodjele tako da mu spravlja jela i pića koje može pojesti Zemljanin. Bez oruđa, ali s površnim znanjem kemije, mora prisiliti prehrambenu shemu sela da promijeni svoje obroke.

Grozničavo je dohvatio čuturicu i otpio gutljaj, boreći se protiv želje da ne popije sve odjednom. Kad se uspio svladati, Jenner se digao i uputio prema selu. Pomislio je da će izdržati još tri dana. U tom kratkom vremenu treba da ukroti selo.

Već je došao do drvoreda, kad postade svjestan da više ne čuje »glazbu«. Oporavljen, zgrabi jedan grm i iščupa ga. Lako ga je iščupao i opazio da je korijen srastao s mramorom. Pažljivo je promatrao biljke, zamjećujući da ne rastu na rubu mramorne ploče na kojoj je sagrađeno selo. Reklo bi se da su jednostavno srasle s pijeskom. Još jedna iščupana biljka dokazala mu je da one gotovo i nemaju korijena. Promatrao je mjesto odakle je iščupao grm. Samo pijesak. Odbacio je patuljastvo drvo, kleknuo i zarinuo ruke u pijesak. Koliko god duboko zario ruke, osjećao je pod prstima samo pijesak.

Digao se i iščupao još jednu biljku. Ni ona nije imala korijena, ispod nje samo pijesak. Ne vjerujući, Jenner pođe prema voćki, zgrabi je, prodrma i mramor pod njom popusti i razdrobi se. Drvo padne uz buku slomljenih grana. Lišće i grančice pretvorile se u prah pri udarcu. Na mjestu gdje je stajalo drvo vidio se samo pijesak.

Pijesak, pijesak, posvuda pijesak. Cijeli Mars pokriven pijeskom. Ipak, vidio je i sezonsko bilje. No, osim onog najotpornijeg, sve je ugibalo na početku ljeta. Jenner je, uostalom, planirao da brod pristane kraj jednog od onih kratkotrajnih mora. No, brod se od početka nije pokoravao komandama i ne samo što se razbio nego je uništio i izglede sa preživljavanje jedinoga preživjelog.

Jenner je prestao razmišljati. Dohvatio je jedan od iščupanih grmova, stao nogom na komadić mramora s kojim je biljka bila srasla i počeo potezati iz sve snage. Jedva je uspio odvojiti kamen od biljke, ali bilo je jasno da su oni cjelina. Patuljasto je drvo proizašlo iz

mramora. Jenner je čučao kraj rupe iz koje je iščupao grm. Ustanovio je da je taj navodni »mramor« samo običan vapnenac. Kad se nagnuo nad ploču od koje je htio otkinuti komad, spazio je kako je ona promijenila boju. Jenner je iznenađeno ustuknuo. Oko napukline kamen je postao narančastožut. Jenner je promatrao pojavu ne znajući što da poduzme. Pipnuo je kamen rukom. Činilo mu se da je namočio ruku u kiselinu. Povukao se opečenih prstiju, iznenađen.

Bol nije popuštala, osjećao je kako klone, pritisnuo je, jauknuvši, ozlijeđenu ruku k tijelu i naslonio se na najbliže drvo. Kad je bol popustila, pogledao je opečenu ruku i vidio da je koža izjedena i da je izbio mjehurić. Jenner. promotri mramornu ploču i ustanovi da je još obojena čudnom bojom.

Selo je bilo na oprezu, spremno da se brani protiv napada.

Jenner se iscrpljen svali pod drvo i počne razmišljati u sjeni. Samo jedan je moguć zaključak: kako god se to činilo nevjerojatnim, selo je bilo živo. Sjedeći na pijesku, Jenner je pokušao zamisliti golemu masu žive materije što se sredila, pretvorila u kuće i prilagodila potrebama čudnog života, postavši savršeni poslužitelj u pravom smislu te riječi.

Ako je to biće prihvatilo da služi jednu rasu, zašto to ne bi učinilo i za drugu? Ako se selo prilagodilo marsovskom metabolizmu, bez sumnje se može prilagoditi i metabilizmu Zemljanina... Bit će teškoća, i Jenner je znao da će selu uzmanjkati neki bitni elementi. U atmosferi je bilo dovoljno kisika za sintezu vode, pijesak sadrži mnoge sastojke... Zaspao je misleći na neuspjeh.

Kad se probudio, bila je noć. Jedva se digao, nevjerojatno umoran. Ovlažio je usne vodom iz čuturice i teturajući se uputio prema najbližoj zgradi. Noćnu je tišinu remetio samo zvuk njegovih koraka po »mramoru«. Osluškivao je. Vjetar se stišao, brežuljci što su okruživali udolinu nisu se vidjeli u pomrčini. Zgrade su se vidjele: mračne siluete u mračnom svijetu.

Unatoč novoj nadi, Jenner prvi put pomisli da bi bilo bolje umrijeti. Uspije li čak i preživjeti, njegovi izgledi u budućnosti bili su mračni.

Dobro se sjećao kako je javnost bila ravnodušna, kakve su teškoće imali kad je trebalo prikupiti sredstva za financiranje ekspedicije, sjećao se tehničkih prepreka prilikom konstrukcija broda. I neki stvaraoci broda počivali su sada u marsovskoj pustinji. Proći će zacijelo dvadeset godina prije nego što neki drugi brod sa Zemlje pokuša stići do jedinog planeta Sunčeva sustava koji je pokazivao znakove života. Za to vrijeme on će biti sam, usamljen danima i noćima, samotan godinama. Nadati se mogao samo ako uspije u svojem pothvatu.

Mučio ga je i drugi problem: kako da privoli ovo selo da promijeni svoje mehanizme?

Selo je moralo zamijetiti da je Jenner došao. Astronaut se pitao postoji li neki proces koji bi omogućio njegovu domaćinu da shvati kako je njemu potrebna drukčija hrana i drukčija glazba, drukčija kupelj, u kojoj bi bila upotrijebljena voda a ne otrovna tekućina...

Zadrijemao je. Bio je umoran. Budio se dvaput, izgorjelih usana, blistavih očiju, oznojena tijela. Nekoliko puta do svijesti mu je doprlo da viče prigušenim glasom od straha i bijesa u noći. Vjerovao je tada da umire. Dugo se okretao, dok su ga grijali valovi topline. Kad je počelo svitati, začudio se što je još živ. Skočio je s ležaljke na kojoj se ispružio i pošao prema vratima.

Vani je puhao ledeni vjetar i osvježio mu užareno lice. Pitao se da li bi mu množina pneumokoka u krvi omogućila da brzo skonča. Nije bio siguran.

Malo zatim je zadrhtao i vratio se u kuću. Zapazio je da vjetar nije prodirao u zgradu premda trijem nije imao vrata. Prostorije su bile hladne, ali nije bilo propuha. To je opet pokrenulo niz pitanja u njegovu grozničavu duhu: odakle toplina koja ga je grijala cijele noći? Nagnuo se nad ležaljku koja mu je poslužila kao krevet i u trenutku je osjetio kako ga je zapljusnuo val vrućega i suhoga zraka.

Udaljio se od peći i proklinjao svoju glupost. Ove je noći izgubio pola litre znoja spavajući na ugrijanoj ploči. Ovo selo očito nije sagrađeno za ljudska bića. Čak su i ležaji zamišljeni za stvorenja koja vole suhe kupelji. Ostatak dana Jenner je proveo u sjeni drveta. Bio je iscrpljen, samo ga je povremeno zaokupljao problem. Kad je opet začuo zviždanje, najprije ga je zasmetalo, ali bio je preumoran da bi se maknuo i navikao se. Čak ga i nije čuo od umora.

Kasno poslije podne on se sjeti grma i drveća koje je iščupao i zapita što li je s njima. Posljednjim kapima vode ovlaži ispucale usne i jezik, diže se s mukom i pođe da vidi što je s osušenim ostacima. Ni traga od njih! Nije mogao pronaći ni rupe iz kojih ih je iščupao. Živo je selo apsorbiralo mrtvo tkivo i popravilo okrnjeno tlo. To je opet oživjelo Jennera. Grozničavo je pomislio na pitanja mutacija, genetičkih popravljanja, na oblike života sposobne da se prilagode različnim klimatskim uvjetima... Bilo je rasprava o tome pitanju prije nego što je pošao sa Zemlje. Dakako, uopćenih, shematskih, usmjerenih na to da se astronauti upoznaju s različnim bićima koja bi mogli sresti za vrijeme putovanja. Bilo je važno zapamtiti: prilagoditi se ili umrijeti.

Selo se svakako mora prilagoditi njemu. Nije se mogao zanositi mišlju da će mu ozbiljno nauditi, ali može pokušati. Ako želi preživjeti sučelice selu, mora ga smatrati neprijateljem.

Počeo je uzbuđeno tražiti po džepovima. Prije nego što je izašao iz ostatka rakete, bio se opskrbio sitnim materijalom: nožem s više oštrica i pribora, metalnom zdjelicom, tranzistorom, malim

akumulatorom koji se mogao puniti pomoću dinama radi kojeg je nosio snažni električni upaljač.

Jenner je priključio upaljač na akumulator i počeo usijanim vrhom aparata obrađivati »mramor« na kojem je sagrađeno selo. Reakcija je ubrzo uslijedila. Materija od koje je sagrađeno selo postala je crvena. Kad je jedan dio sela poprimio grimiznu boju, Jenner je požurio u najbliže pojilo, dovoljno ušavši u nj da bi ga mogao aktivirati.

Neko vrijeme nije se ništa dogodilo. Kad se, napokon, u pojilištu pojavilo jelo, bilo je jasno da je selo shvatilo razlog njegova čudnog postupka. Ovaj put mu je selo ponudilo bjelkastu i kašastu smjesu, a ne sivu i otrovnu kao prije. Jenner umoči prst u tu želatinoznu masu. Zaboljelo ga, jauknuo je i izvadio prst, pa ga odmah obrisao. Još je neko vrijeme taj prst ostao bolno osjetljiv. Bilo je sad važno saznati da li mu je selo hotimice spravilo ovo opasno jelo ili se trudilo da ga smiri sastavljajući neko jelo zbog nepoznavanja pravoga metabolizma svoga posjetioca.

Jenner odluči dati selu novu priliku ponovo ušavši u jednu od obližnjih pregrada. Mlaz je bio ovaj put jače žut nego prije. Nije ozljeđivao ljudsku kožu, ali čim je Jenner kušo kap tekućine, morao ju je odmah ispljunuti. Kao da je kušao smjesu gipsa i petroleja.

Bio je žedniji nego ikad i neraspoložen zbog okusa hrane koju je odbacio, pa izađe iz zgrade i izvadi čuturicu ne bi h iscijedio još koju kap. Kako se neoprezno žurio, nekoliko je kapi prolio po ploči. Odmah se bacio na trbuh i počeo pohlepno lizati dragocjenu vodu. Lizao je više od minute, a ostalo je još vode na ploči »mramora«. Kao da je izvirala iz mramora. Jenner je to zapazio i zadovoljno promatrao kapi vode što su svjetlucale na suncu što se priklonilo zapadu.

Opet se prignuo i polizao svaku kap. Neko je vrijeme bio okrenut prema tlu, uživajući u kapima koje mu je pružilo selo.

Sunce je zalazilo polako iza brežuljaka što su okruživali selo. Odjednom je pala noć i krajolik je utonuo u duboku tamu. Zrak je postao svjež, a uskoro i leden. Jenner je počeo drhtati, vjetar je prodirao kroz poderanu odjeću. Bio bi bijesno utažio žeđ da se tlo na kojim se ispružio nije odjednom razmrvilo. Jenner se, iznenađen, digao i u pomrčini opipao površinu ploče koja ga je bila napojila. »Mramor« se razmrvio, dajući Zemljaninu svu vodu koju je mogao iscrpsti. Zahvaljujući toj žrtvi, Jenner je, prema svojoj procjeni, popio veliku čašu vode.

U tome je bila neosporna želja sela da mu pomogne, ali on je zaključio ipak da je taj uspjeh prilično alarmantan. Bude li se svaki put kad mu dade piće dio ovog sela razmrvio, zacijelo neće imati neiscrpne rezerve.

Jenner uđe u prostoriju gdje je spavao prošle noći i legne na jednu

od ležaljki. No, morao je ipak sići s nje jer je prijetila opasnost da bude skuhan pri onakvoj vrućini. Pričekao je kako bi dao na znanje biću koje upravlja selom da bi bila poželjna promjena temperature, a zatim opet legne na ležaljku. Uzalud. Toplina je bila visoka.

Nije se više trudio, nešto zbog umora, nešto zbog toga jer mu se previše spavalo a da bi imao snage upotrijebiti neku metodu koja bi mu omogućila da selu stavi do znanja da mu je potreban drukčiji krevet. Zadrijemao je ležeći na podu, uvjeren da mu njegovo utočište neće moći dugo pružati siguran opstanak. Budio se više puta noću, ponavljajući promuklo:

»Nemam dovoljno vode!...« Zatim bi zaspao, ponovo se budio, napet i uznemiren...

Ipak, ujutro se probudio snažan, vratila mu se neukrotiva volja, koja ga je držala u tumaranju tisućama kilometara pustinje. Uputio se prema najbližem pojilu. Pošto ga je »aktivirao«, prošlo je više od minute a da nije bilo reakcije. Ali iznenada se na dnu posude pojavila voda otprilike za jednu čašu. Jenner je požudno pio, a zatim pričekao hoće li se čudo ponoviti. Uzalud je čekao. Ustanovio je da se cijeli jedan odsjek sela žrtvovao za tu čašu vode. Budući da se selo nije moglo micati, on odluči da sam nađe vodu. Za to će ga vrijeme selo zacijelo štititi. Znači, njegov će se domaćin pobrinuti za jelo...

On počne pretraživati svoje džepove. Kad je bio ostao bez mršave rezerve hrane, ostalo mu je ponešto te hrane u džepovima poderanoga odijela. Ostaci hrane su se u njegovim džepovima rastvorili, ali on je znao pronaći jestivih mrvica. Morao je pročeprkati po kutovima odjeće kako bi otkrio mrvice kruha i mesa, masnoće i drugih ostataka hrane.

Brižljivo je pobrao te mrvice, nagnuo se nad pregradom i pažljivo stavio mrvice u pojilo. Selo mu može ponuditi, dakako, samo blijedu kopiju takve hrane. Pričekao je nekoliko trenutaka, a zatim je ušao u obližnje pojilo. Na dnu je stajala zdjelica kašaste guste mase.... Kušao ju je. Imala je opor okus i zaudarala je po pljesni i ustajalosti. Bila je brašnasta, ali ju je želudac mogao podnijeti.

Jenner je jeo polako, svjestan da ga je ovom prilikom selo držalo na milosti i nemilosti. Nije mogao biti siguran ne sadrži li ovo jelo neki otrov s usporenim djelovanjem.

Kad je pojeo, uputio se prema pregradi susjedne zgrade. Ondje je dobio opet nekoliko gutljaja vode. Tada je odlučnim korakom pošao prema zgradi ukrašenoj tornjem. Pošao je prilazom što je vodio u gornje prostorije. Ondje se nakratko zadržao. U prostoriji su bile tri duguljaste ležaljke. Želio je doći do vrha prilaza što je vodio na vrh tornja. Prešao je neku prostoriju namjena koje mu je ostala zagonetna. Zatim je stupio na platformu oko 25 metara od tla. Sa svoga promatrališta mogao je vidjeti iznad kruga brežuljaka što su

zatvarali selo. I prije se namjeravao uspeti, ali nije imao snage. Promotrio je cijelo obzorje, ali ga sada potpuno napusti nada. Krajolik je bio pustinjski i beživotan, dokle mu je pogled sezao pružala se spržena i neplodna pjeskovita ravnica... Jenner je kao izvan sebe promatrao taj strašni prizor. Ako je i postojalo negdje neko marsovsko more, ono je bilo izvan domašaja njegovih smalaksalih snaga.

Bijesno je stisnuo šake pred neizbježnom sudbinom što ga je očekivala. Još je gore što je on smatrao da se nalazi u brdovitom području, a mora i brda su dva vrlo važna prirodna rezervoara vode. Morao je znati da se u ovom sumornom krajoliku diže malo planina. Samo ga je sretan stjecaj okolnosti mogao dovesti u takav planinski masiv. Njegov se bijes polako hladio. Sišao je s tornja koračajući mehanički, prazna i glupava pogleda.

Njegov plan o traženju izvora vode za selo propao je u zametku. Dani su tekli a da on to i nije bio svjestan. Svaki put kad bi jeo, zamijetio bi da je njegova porcija vode bila sve manja. Počeo je vjerovati da mu je svaki obrok posljednji... Činilo mu se nemoguće da selo podnese toliku žrtvu kad više nema sumnje u njegovu sudbinu.

Ozbiljna je stvar bila to što ponuđena hrana nije odgovarala njegovu metabolizmu. Doveo je selo u zabludu podnijevši mu pokvarene, ustajale uzorke hrane. Tako je samo produžio svoju agoniju. Poslije svakog obroka osjećao se mučno, dobivao bi vrtoglavicu. Često bi ga boljela glava i cijelo bi mu tijelo drhtalo u groznici.

Selo je činilo što je moglo. Ostalo je padalo na njega, koji se nije mogao naviknuti ni na zemaljsku pokvarenu hranu. Za dva dana bio je tako bolestan da se nije mogao dovući do najbliže pregrade. Satima bi kao mrtav ležao na pločama sela. Druge noći boljelo ga je tako nesnosno da je donio očajnu odluku: »Uspijem li se uspeti na jednu od ovih ležaljki, ona toplina će me ubiti i kad apsorbira moj organizam, selo će nadoknaditi dio vode koju mi je ustupilo.«

Bilo mu je potrebno više od jednog sata da se smjesti na ležaljku, a onda se svalio kao mrtav... Posljednja mu je misao bila: »Dragi moji drugovi, evo me k vama.«

Halucinacija je bila tako živa u njegovu duhu da mu se nekoliko trenutaka činilo da se vratio na svoje pilotsko mjesto u brodu i svi su se drugovi skupili oko njega. Zaspao je s olakšanjem. Probudio ga je zvuk violine što je izvodila sjetnu i gorku tužaljku civilizacije izumrle prije više od tisuću godina.

Jenner je neko vrijeme slušao, a onda odjednom shvati važnost događaja. Ta je simfonija bila zemaljski ekvivalent onome oštrom zviždanju, što ga je toliko smetalo kad je stigao u oazu. Selo je prilagodilo svoju glazbu svome gostu.

Obuzeo ga je opći osjećaj zadovoljstva. Ležaljka mu se činila

ugodno mlaka a ne vruća... Sišao je veselo do pregrade. Dok je puzao prema pojilu, nosom uz pod, valov se napunio toplom smjesom tako zamamljiva mirisa da je u nju zarinuo lice kako bi bolje mogao laptati poslasticu. Imala je okus guste juhe s mesom, bila je topla i godila je ustima i usnama. Kad je sve progutao, Jenner prvi put nije osjećao potrebu za vodom.

»Pobijedio sam« — pomislio je — »selo je pronašlo način.«

Malo poslije sjetio se tuša i odvukao se u kupaonicu. Oprezno je pogledao u strop, zatim se malo-pomalo smjestio u boks. Poškropila ga je žućkasta tekućina, svježa i ugodna.

Zanesen od radosti Jenner je skakutao na mjestu, mašući žestoko produžetkom na kraju četiriju nogu. Podigao je izbočenu njušku prema stropu pustivši da mlaz vode ispere ostatke hrane koji su mu ostali među očnjacima.

Zatim se gegajući uputio prema izlazu, kako bi se ispružio na suncu i slušao nezemaljsku glazbu.

Objavljeno prema dogovoru sa G. P. A. Münchea

Howard Rodman: *Na Mjesec - dvaput*

The Man Who Went to the Moon - Twice

Preveo Zoran Milović

Kada je prvi put išao na Mjesec bilo je Marshallu Kissu svega devet godina, a putovao je sasvim slučajno. Balon na velikom sajmu se otrgnuo i podigao uvis, odnoseći sa sobom malog Marshalla.

Dvanaest sati kasnije spustio se na Zemlju.

— Gdje si bio? — upitala ga je mama.

— Gore, na Mjesecu — odgovorio je Marshall.

— Ta, šta kažeš! — rekao je otac otvorenih, obješenih usta, i iziđe van da to saopći susjedima.

Marshallova mama bila je mnogo praktičnija. Stavivši punu zdjelu vruće žitne kaše na stol pred Marshalla, reče: — Mora da si dobro ogladnio nakon takva puta. Bit će najbolje da nešto pojedeš prije no što pođeš spavati.

— Mislim da hoću — odgovori Marshall i baci se na posao da počisti zdjelu. Bio je usred posla kada dođoše reporteri — jedan grmalj s brkovima i suhi mladić koji je radio u novinama, skupljajući iskustva da bi mogao pratiti predavanja u koledžu za poduzetnike.

— Pa — rekao je brkajlija — tako si ti bio na Mjesecu.

Marshall je postao bojažljiv i samo kimnu glavom. Budući poduzetnik se nakesi, ali presta da se ceri čim mu je Marshallova mama uputila jedan vruć, ukočen pogled.

— Kako je bilo? — upita brkajlija.

— Jako fino — odgovori uljudno Marshall. — Hladno i svježe i s mnogo pjevanja.

— Kojom vrstom pjevanja?

— Samo pjevanje. Fini tonovi.

Budući poduzetnik zaškilji, ali presta da škilji u trenutku kad Marshallova mama s treskom, mrka pogleda, spusti čašu mlijeka na stol.

— Fini tonovi — ponovi Marshall — baš kao pjevanje u crkvi.

Tri susjeda dođoše da pogledaju Marshalla. Stali su dalje od stola, u stranu, zureći u dječaka koji je bio na Mjesecu.

— Tko bi to vjerovao? — prošaputa jedan od njih. — Izgleda tako mlad.

Marshall porumeni od ponosa i nagne glavu prema zdjeli sa žitnom kašom.

Upravo su se u tom trenutku četvorica njegovih školskih drugova uvukla kroz kuhinjska vrata, proguravši glave između susjeda.

— Upitaj ga! — poče najmlađi.

— Hej, Marsh — javi se najhrabriji — hoćemo li sutra igrati nogomet?

— Naravno — odgovori Marshall.

— Sasvim je u redu — reče najhrabriji ostaloj trojici. —To ga uopće nije promijenilo.

Marshallov se tata vratio s još dva susjeda, a žena koja je stanovala neka tri kilometra dalje niz cestu dovela je i svog muža i osmero djece.

Konj kroz kuhinjski prozor gurne glavu, a kokica doskakuta i sakri se pod peć.

Marshallov učitelj zazvoni na prednjim vratima, i, kada mu nitko ne odgovori, prođe sam kroz kuću i uđe u kuhinju.

Svi su gledali Marshalla na poseban način, s uživanjem i ponosom, ali se činilo da nitko nije sposoban nešto smisliti i kazati.

Čak i kada je stigao gradonačelnik, svježe obrijan i preplanuo, s namjerom da održi govor, nešto se dogodilo s njim; zatvorio je usta ne izustivši ni riječi.

Kuhinja je postala topla od tolikih ljudi koji su se tiskali, ali bila je to uzgodna toplina — vesela i sretna, i nitko se ni s kime nije sukobio.

Marshallova mama se smješkala i samo ju je obuzimala toplina a njegov tata pućkao je lulu, smjestivši se na škrinju pored peći.

Reporter koji je učio za poduzetnika postavi Marshallu pitanje:

— Kako znaš da si bio na Mjesecu? — Ali to je bilo sve što je smislio, i nekako se našao iza gomile, te je stojeći na prstima gledao preko glava.

Napokon, tišinu prekide kokodakanje; svi pomisliše kako je to smiješno i počeše se smijati glasno i čisto.

Marshall završi svoju žitnu kašu, popi mlijeko i pogleda kroz prozor u dvorište u kojem je također bilo puno ljudi; došli su iz mjesta udaljenih kilometrima, na konjima ili volovskim kolima, pješke ili na neki drugi način. Zapazi da svi od njega očekuju da keže nešto. Ustade i poče govor.

— Nikada nisam imao namjeru da odem na Mjesec — započe Marshall. — To se, eto tako, desilo. Balon se nastavio dizati i ja sam

se dizao zajedno s njim. Ubrzo sam gledao dolje, na vrhove planina, i, to je bilo nešto. No, nastavio sam se dizati sve više i više. Na putu sam susreo i ludog orla. Pokušavao je letjeti na visini na kojoj sam se ja našao, ali mu nije uspjelo. Sav lud, skakao je i letio naokolo, taj orao. Kako je samo vriskao.

Svi ljudi u kuhinji, a i oni koji su bili u dvorištu zakimaše glavama odobravajući.

— Na kraju puta — nastavi Marshall — došao sam do Mjeseca. Kao što sam rekao, bilo je jako fino.

I završi govor, jer je rekao sve što je imao reći.

— Jesi li se uplašio? upita netko.

— Malo — odgovori Marshall — ali zrak me osvježio i strah je otišao.

— Pa — poče gradonačelnik, budući da je i on morao nešto reći — drago nam je da si nam se vratio.

I pruži ruku i rukuje se s Marshallom.

Marshall se rukovao sa svima i nakon toga svi pođoše svojim kućama. Konj uvuče glavu natrag kroz prozor i krene u dvorište pasući kratku travu. Kokica odskakuta preko praga, ostavljajući ispod peći — jaje.

Kuća osta prazna ali i sretna.

Bilo je to kao da je došao svatko, ponio sa sobom svoju sreću i ostavio jedan njezin dio kao poklon, baš kao što je i kokica ostavila jaje.

— Bio je to veliki dan za tebe — reče Marshallov tata.

— Mislim da bi sada bilo najbolje da odeš na spavanje — reče mama.

— Možda ćeš — nastavi Marshallov tata, glasno razmišljajući — jednog dana postati veliki istraživač. Mislim, jednog dana kad za to dođe vrijeme.

Marshall pogleda majku i u očima joj spazi strah da će on, njezin dječak, postati jednoga dana skitnica.

Da bi rastjerao majčin strah odgovorio je ocu:

— Reći ću ti, tata. Čini mi se da ću se smiriti i ostati ovdje. — Naravno, namigne ocu, pokazujući mu tako da, možda, baš on ima pravo.

— Laku noć, tata. Laku noć, mama.

— Laku noć, sine.

Mama ga poljubi za laku noć.

Nakon toga Marshall ode u svoju sobu, zatvori vrata, svuče se i navuče pidžamu.

»Bio je sretan dan. Sretan, koliko se mogu sjetiti« — pomisli.

A zatim se popne u krevet i legne.

* * *

I tako, znate već kako su stvari tekle dalje.

Marshall se oženio i postao sređen, smiren čovjek. Imao je djecu, i njegova su djeca imala djecu. Djeca su narasla i, prirodno, pošla svojim putem, a njegova žena umrla je prirodnom smrću.

I tako je Marshall Kiss ostao sam na svijetu, provodeći život na svojoj farmi u radu, ponekad manje a ponekad više, već kako je osjećao da može.

Ponekad bi odlazio u grad, sjedao pored peći u trgovini i razgovarao, a ponekad bi ostajao kod kuće i slušao romon kiše po prozorskim oknima.

I tako, došlo je vrijeme kada je Marshall dobro zagazio u devedesete. Gotovo su svi, koji su bili živi kad je on bio maleni dječak, već otišli.

Ljiudi u gradu bili su ljudi novog doba, pa, iako nisu bili neljubazni, nisu bili ni odviše prijateljski raspoloženi. Tako je to uvijek s novom generacijom — ne gleda unatrag — nastavlja gledati ravno preda se.

I došlo je vrijeme kad je Marshall mogao proći gradom s jednog kraja na drugi, a da ne susretne ni jednu osobu koju bi znao niti koja bi njega znala. Kimao bi glavom i ljudi bi mu odzdravljali, ali to nije bila prava, bliska, ljudska stvar. Bila je to samo jedna od uobičajenih uljudnosti.

I vi zacijelo znate kakav je kraj kad čovjek mora tako živjeti: postaje usamljen.

A to se upravo desilo Marshallu: postao je usamljen.

U prvo je vrijeme mislio da bi mogao zaboraviti na svoju usamljenost ako ne bi odlazio u grad, ako bi ostajao sam sa sobom. I tako, prošao bi i čitav mjesec a da se uopće ne bi pokazao u gradu. Očekivao je da bi netko, možda, mogao pokazati malo radoznalosti i, možda, doći k njemu da vidi kako mu je.

Ali, nitko nikada nije dolazio i Marshall bi se vraćao u grad.

Činovnik u trgovini činilo se da ima neko nejasno sjećanje o tome kako nije vidio Marshalla, ali ni sam nije bio odviše siguran u to:

— Nije vas bilo nekoliko dana, ili tako nekako, zar ne? — pitao je Marshalla.

— Prije će biti nekih mjesec dana — odgovori Marshall.

— Nije valjda — primijeti činovnik, i pogleda brojke s Marshallova računa.

— Bio sam daleko — reče Marshall.

— Posjet rođacima? — upita činovnik.

— Ne, bio sam na Mjesecu — odgovori Marshall.

Činovnik se doimao kao da se dosađuje, bio je nezainteresiran i Marshallova ga izjava nije ni najmanje impresionirala. Zapravo, uopće nije vjerovao Marshallu, ali bio je to uljudan čovjek, pa primijeti:

— Mora da je bio ugodan put. — I to je bio prvi i posljednji put da se sjetio toga.

Marshall izađe iz trgovine i, topćući, uputi se prema brijačnici na jedno šišanje.

— Prilično je porasla — primijeti brijač.

— Nije ni čudo — odgovori Marshall. — Znate, na Mjesecu uopće nema brijačnica.

— To se moglo i očekivati — reče brijač i nastavi posao, škljocajućl škarama i praveći se kao da podrezuje malo kose ovdje, malo ondje, ali više ništa nije kazao o Mjesecu, čak nije ni postavio pitanje: kako je to bilo tamo, na tom Mjesecu.

I tako je Marshall zaspao dok ga je brijač šišao.

Gradonačelnik uđe u brijačnicu na svoje redovno dnevno brijanje. Bio je to mlad čovjek s velikom bradom. Sjedajući, pogleda slučajno Marshalla.

— Stari — reče brijaču.

Brijač klimnu glavom, ne prekidajući posao.

— Izgleda umorno — nastavi gradonačelnik.

— Pa i nije čudo da je umoran — odgovori mu brijač. — Ta upravo se vratio s Mjeseca.

I glasno i značajno zvecnu škarama.

— Ta što kažete! — reče gradonačelnik.

— Tako on tvrdi — zvecnu brijač još jednom. — Upravo se vratio s Mjeseca.

— Pa, tada, uopće nije čudno što je umoran.

Ali, po načinu na koji se gradonačelnik smijao, i kako se brijač smijao, Marshall je bio siguran da su samo zbijali šalu s njim. Jer, naravno, Marshall uopće nije spavao.

To ga je jako razljutilo; skoči sa stolca, strgne plahtu sa sebe i žustro se uputi prema zgradi u kojoj se nalazilo uredništvo novina.

— Ime mi je Marshall Kiss — reče starac mladiću, očito novopečenom novinaru, obješenjaku, koji je sjedio za stolom — i upravo sam se vratio s Mjeseca!

— Hvala na obavijesti, stari — odvrati reporter smijući se porugljivo. — Pogledat ću tu stvar kad uhvatim malo vremena. — I, dok je to govorio, stavi svoje velike noge na stol i sklopi ruke iza glave.

Suze se pojaviše u Marshallovim očima.

— Bio sam na Mjesecu dva puta — zaviče. — Jednom dok mi je bilo devet godina, što je, također, bilo objavljeno u vašim novinama. Ljudi su prelazili i više od dvadeset kilometara samo da bi me vidjeli. Išao sam gore u starom balonu i pogodio u srce orla koji se pokušao popeti u visine do kojih sam ja stigao. — Grubo je gledao reportera i mogao je vidjeti da mu ovaj ne vjeruje ni jedne jedine riječi, a niti to

uopće pokušava.

— Na svijetu više nema samilosti — reče Marshall. — I nema radosti.

Rekavši to, iziđe.

Cesta koja ga je vodila prema farmi bila je izbrazdana kamenjem i išla je uzbrdo, i činilo se da mu treba mnogo vremena da prijeđe tako kratku udaljenost.

— Ne razumijem kako su se ljudi mogli toliko izmijeniti— razmišljao je Marshall. — Trava je još zelena, konji još imaju repove a kokoši još nesu jaja...

Razmišljanja mu prekide maleni dječak koji se, dostigavši ga trčeći u galopu, udarao po butinama, kao da je konj.

— Zdravo — reče maleni dječak. — Kamo idete?

— Uzbrdo, putem, prema svojoj farmi — odgovori Marshall.

— A gdje ste bili? — upita mali dječak.

— U gradu.

— Je li to sve — upita dječak razočarano. — Zar nikada niste bili negdje drugdje?

— Bio sam na Mjesecu — odgovori Marshall pomalo bojažljivo.

Dječakove se oči raširiše i zacakliše posebnim sjajem.

— Dvaput — doda Marshall.

Dječakove se oči još više otvoriše. — Kako vam se to sviđa! — poviče uzbuđeno. — Ka-ka-kako vam se to sviđa? — Bio je toliko uzbuđen da je mucao.

— U stvari — nastavi Marshall — upravo sam se vratio s Mjeseca.

Maleni je dječak bio tih za trenutak.

— Recite mi — napokon upita — da li bi vam smetalo da dovedem svoje prijatelje da vas vide?

— Nimalo. Živim ovdje, ravno naprijed, u onoj kući tamo

— odgovori Marshall i skrene s ceste prema farmi.

— Odmah ću se vratiti — obeća maleni dječak i otrča što je brže mogao po svoje prijatelje.

Mora da je prošlo pola sata, kad maleni dječak i malena djevojčica stigoše do Marshallove kuće. Pokucali su na vrata, ali kako nitko nije odgovorio, sami uđoše,

— Sve je u redu — reče maleni dječak. — On izgleda vrlo prijateljski.

Kuhinja je bila prazna. Pogledaše na trijem, ali i on je, također, bio prazan.

— Možda je ponovo otišao na Mjesec — prošapta malena djevojčica sa strahopoštovanjem.

— Možda je otišao — prihvati maleni dječak ali, za svaki slučaj, pogleda u spavaeu sobu.

U sobi, na krevetu, ležao je Marshall. U prvi mah pomisliše da

spava. Ali, nakon nekoliko trenutaka, kada uvidješe da se niti miče niti diše, maleni dječak i malena djevojčica shvatiše da je otišao mnogo dalje.

— Čini mi se da si u pravu — reče maleni dječak.

Njih dvoje samo su gledali i gledali, očiju otvorenih onoliko koliko dječje oči najviše mogu biti otvorene, u čovjeka koji je bio na Mjesecu dvaput.

— Mislim da ovo sada radi treći put — reče malena djevojčica.

I, iznenada, ne znajući zašto, postadoše zaplašeni i istrčaše, ostavljajući za sobom otvorena vrata. Tiho su trčali, držeći se za ruke, uplašeni, ali i sretni, također, kao da se desilo nešto divno, nešto što oni nisu mogli razumjeti.

Nakon nekog vremena (a to se na toj farmi desilo prvi put) konj doluta u kuću, ispruži glavu kroz otvorena vrata i pogleda. A onda doskakuta i kokica i sakri se pod krevet.

Nakon dugog vremena dođoše mnogi ljudi da pogledaju sretan smiješak na Marshallovu licu.

— To je on — reče maleni dječak, upirući prstom na Marshalla. — To je čovjek koji je bio na Mjesecu dva puta.

I, na neki način, s Marshallovim smiješkom, konjem koji je stajao mašući repom i iznenadnim kokodakanjem ispod kreveta — na neki način nitko nije ispravio malenog dječaka.

To je bio dan kada je raketa za Mars krenula na obični, trodnevni zadatak.

Teško da je više itko išao na Mjesec. Tamo se nije imalo što vidjeti.

Ognjen Nilolić: Korisne žrtve

Oni provaljuju vrata. Uskoro će u tome uspjeti. Od svakog novog udarca vrata sve više podrhtavaju. Ubrzo će se zatresti posljednji put i oni će provaliti u sobu.

Namjere su im jasne. Žele me ubiti. Mislim da imaju pravo. To doista treba učiniti. Moja bi smrt mogla značiti početak pravog otpora a to je u ovim trenucima možda najvažnije.

Mogao bih slobodno otvoriti vrata i pustiti ih da uđu i da me u osvetničkom bijesu ubiju. To ionako želim. Jer, jedino što mogu korisno učiniti u ovim trenucima jest da ih pustim da me ubiju. Ali ako bih otvorio vrata, možda bi posumnjali jer bih im tako omogućio da me ubiju vrlo lako. Bolje je za sve nas da me ubiju pod otežanim okolnostima. Tako će se pričati da sam se branio i kako su se mnogo namučili da me likvidiraju. Tako će i njihova mržnja prema Zemljanima postati još veća.

* * *

Sve je počelo onda kada su svi počeli govoriti da sam lud što sam se oženio Zemljankom. Znao sam da nisu iskreni. Bili su mi, jednostavno rečeno, zavidni. Bio sam jedini čovjek svoje vrste koji se ikada oženio Zemljankom. Danas se nadam da sam i posljednji.

Ali najprije da vam ispričam kako sam upoznao svoju buduću ženu. Naše poznanostvo datira od samog početka uspostavljanja prijateljskih odnosa između mojeg planeta i Zemlje.

Kada smo se s njima sprijateljili, odmah je nastao problem kako da ustanovimo diplomatsko predstavništvo. Zemljani su nam otvoreno rekli da nisu u mogućnosti da u svojoj sredini pronađu nekoga koji bi pristao da obavlja dužnost njihova ambasadora na našem planetu. Rekli su da je razlika među našim vrstama toliko velika da ni jedan Zemljanin ne bi dobrovoljno pristao da živi u pluskvamperfektu.

Tada smo visoko ocijenili takvu njihovu iskrenost ma koliko nas je ona u biti vrijeđala. (Možda je bolje reći da smo tada mislili da je to iskrenost.) Predložili smo im nešto što su vjerojatno i očekivali. Da među nama izaberu svog potencijalnog ambasadora i da ga sami školuju. Ideja im se dopala. Danas mislim da im se previše dopala. Da smo na samom početku bili toliko vidoviti, ne bi nastali svi današnji

problemi.

* * *

Ispričao sam vam kako su Zemljani priznali da u svojoj sredini ne mogu pronaći nikoga koji bi dobrovoljno pristao živjeti u našem pluskvamperfektu.

Da vam to malo pobliže rastumačim. Čitav je problem, površno gledajući, bio u tome što mi nismo otkrili Zemlju, Zemljani su otkrili nas. Iz te jednostavne činjenice nije teško zaključiti da su oni bili napredniji. Zbog toga se razvio u nama osjećaj inferiornosti, iako nam se istovremeno činilo da nam Zemljani, kao iskrena bića, žele pomoći. Stalno su nam govorili da ćemo uz njihovu pomoć vrlo brzo stići gdje su oni sada.

Danas znam da su Zemljani dobri trgovci i da najbolje trguju istinama. Nikada nisu rekli naglas: vi ste primitivni i mi ćemo vas brzo srediti, ali danas znam da su jedino tako mislili.

* * *

Test koji je bio organiziran kada se birao potencijalni zemaljski ambasador na našem planetu nije bio nimalo jednostavan. Tako se nešto moglo i očekivati ako su namjeravali izabrati najboljeg.

Izbor je na kraju pao na mene. To bi trebalo značiti da sam po zemaljskim kriterijima najsposobniji pripadnik svoga roda.

Takva laska u prvim trenucima, gotovo vas sili da sebe precijenite. Ali ubrzo ćete shvatiti da je moj slučaj idealan dokaz kako i najinteligentniji ljudi mogu ispasti teškim budalama.

Vremensku barijeru što je dijelila naše dvije vrste, osjetio sam već na putu prema Zemlji. Putovali smo naravno njihovim brodom. Mi uopće nismo imali brodove za takve udaljenosti. Moram priznati da ni jedan od svih onih silnih uređaja u brodu nisam razumio. Zemljani su mi rekli da se ne zabrinjavam jer su oni tu da dovedu brod na cilj.

* * *

U toku školovanja mnogo sam naučio. Shvatio sam, na primjer, da za dobre obostrane odnose treba svaka strana nešto i žrtvovati. Zemljani su rekli da oni žrtvuju svoje znanje. Otkrivaju nam ga bez ikakvih koncesija. Nisu rekli da očekuju da naša žrtva bude mnogo veća.

* * *

Moj drugi sudar s vremenskom barijerom što je dijelila naše vrste bio je presudan. Bilo je to na kraju mog školovanja. Rekli su mi da je sve u redu, bit ću službeno proglašen za ambasadora Zemlje na svom planetu i to, kako bi se odala počast mom izboru, na svečanom primanju.

Bio je to velik trenutak u mom životu. Posebno sam se spremao za njega. S obzirom na samu svečanost čina, odlučio sam da se odjenem u ritualnu odjeću kakvu nosimo na našem planetu.

Kada sam se pojavio u dvorani, prepunoj Zemljana, žamor je naglo prestao. Pomislio sam da tako žele odati poštovanje mome dolasku. Danas mislim, ili bolje rečeno znam, da su prestali zamoriti zato što ih je šokirala moja odjeća. Imao sam u toj tišini dojam da u svakom oku Zemljani na vidim podsmijeh. Malo sam posumnjao u važnost i svečanost trenutka. Tko zna koliko bih dugo izdržao to podrugljivo promatranje da nije stigla pomoć sa strane na koju nisam ni pomislio.

Tada sam je prvi put ugledao i upoznao. Uhvatila me pod ruku i počela voditi duž cijele dvorane. Predstavljala me je svim uzvanicima. Pri tom sam se vladao vrlo pristojno i korektno, ali Zemljanin kome me je predstavila nezainteresirano bi kimnuo glavom kao da mu je to najdosadniji trenutak večeri. Gotovo da sam stekao dojam da nitko od njih i ne zna da je ovo primanje jedino zbog mene i moje promocije.

Da nije bilo Zemljanke, ne znam kako bih se dalje vladao kako bi sve to završilo. Danas, kada mi je sve mnogo jasnije, znam da je to bio samo dio njihove velike igre. Svi su bili hladni prema meni samo zato kako bih svu svoju pažnju poklonio njoj.

Njihov ih plan nije iznevjerio. Ubrzo sam naivno povjerovao da je ona moj jedini prijatelj u cijeloj ovoj dvorani prepunoj najuglednijih Zemljana.

Cijela je ta za mene sudbonosna večer protjecala u njezinoj blizini. Ona je prva zapljeskala kada se javno objavilo da sam postavljen za zemaljskog ambasadora na mom planetu i prva mi je čestitala. Drugi su je slijedili a ja sam vjerovao da to oni zbog svoje nezainteresiranosti ne bi nikada učinili da se nisu ugledali na njezin primjer. Povjerovao sam da je ona jedina zaslužna što se ta svečana večer nije pretvorila u nešto vrlo mučno. Tada još nisam znao da je sve to bio dio velikog plana

* * *

Na Zemlji sam ostao još nekoliko dana. Ono što se tih dana dešavalo nije teško predvidjeti. Pozvala me je da posjetim njezine. Bili su to ugodniji trenuci od onih u dvorani. I desilio se ono neizbježno. Za nekoliko dana smo se vjenčali.

Reakcija Zemljana me je iznenadila. Očekivao sam, poučen iskustvom, ignorantski ton, a naišao sam na oduševljenje. Naveliko su pričali s mnogo pompe kako je to veliki trenutak za obje vrste. Isticali su da je to prvi važan korak koji će još više učvrstiti naše tek sklopljeno prijateljstvo. Istina, s vremena na vrijeme sam načuo priče u kojima se izražavalo čuđenje što se ona odlučila udati za pripadnika mnogo primitivnije vrste, ali te sam priče pripisao zlim i zajedljivim jezicima.

Danas znam da je i to bio dio plana. Nevjerojatno je da sam tako kasno shvatio svu tu logiku namjerno stvorenih situacija.

U ovom sam slučaju trebao vjerovati da ona žrtvuje sve svoje

zemaljske mogućnosti samo zbog mene. Njihova je ideja bila na pravom mjestu jer sam joj ubrzo počeo slijepo vjerovati.

* * *

Njezina je iduća odluka još više povećala moju sljepoću. Pristala je bez mnogo oklijevanja da živi sa mnom na mom planetu. Bio sam ugodno iznenađen i polaskan jer sam to shvatio kao njezinu dobrovoljnu žrtvu.

Moj je povratak bio veličanstven. Zemljani su se potrudili da svi stanovnici moga planeta saznaju za naš brak. Bili su pravi majstori u manipuliranju informacijama i senzacijama, a moji su suplanetarci bili vrlo naivni. Doduše, to im ne zamjeram. I ja sam bio.

Pri povratku dočekali su nas kao vrhunski dokaz prijateljstva Zemlje i našeg planeta. Jer ako se ona odlučila da živi među nama, znači da nema nikakvih problema u razvijanju našeg svemirskog prijateljstva.

* * *

Danas, kada mi je mnogo toga jasnije, postaje mi očito da sam za prvih pet godina našeg braka živio u stanju nekakva šoka, rastrganosti kako moram činiti korisna djela za svoj planet a da ujedno ne mogu i ne smijem povrijediti njezine osjećaje, a to je — kako danas stoje stvari — značilo da ne smijem povrijediti interese Zemljana.

Dugo, previše je dugo trajala ta moja opijenost, ali i zanesenost moje vrste tim novosklopljenim prijateljstvom. Kada smo se napokon otrijeznili bilo je gotovo kasno za moju vrstu, dok je za mene zaista već bilo kasno.

Došavši na naš planet, Zemljanka je postala simbol. Tome su, naravno, doprinijeli i Zemljani svojom propagandom o našem braku. Naše žene koje su oduvijek bile nezainteresirane za svoje vladanje i izgled, počele su je iznenada oponašati. Bilo je pomalo smiješno kada su se vrlo brzo sve žene rodnog planeta počele vladati i odijevati poput moje žene.

* * *

Svoj posao ambasadora nisam obavljao onako kako sam to zamišljao u početku. Bilo mi je poznato da ona zna mnogo više od mene pa sam je već od samog početka pitao za raznorazne savjete. Tada sam mislio da bi to mogao biti onaj stabilizacijski faktor koji će učvrstiti našu vezu. Težio sam, naravno, obostranom povjerenju.

Imala je pripremljene odgovore i za moje najveće dileme. Ubrzo sam se počeo pitati zašto uopće razbijam glavu oko raznoraznih problema kada ona za svaki već ima spreman odgovor.

Tako je ubrzo moj položaj ambasadora postao formalan. Ona je zapravo bila ambasador.

No, gledao sam na to kao na stvar obostranog povjerenja. Ako ona vjeruje meni, zašto ne bih ja njoj.

Tako se naš odnos ubrzo sveo na neku vrstu dopunskog školovanja. Držao bih je u krilu i upitao je nešto, a ona bi mi ubrzo sugerirala rješenje koje je po njezinu mišljenju bilo najidealnije. I nikada nije griješila. Ni Zemljani, ni mi, nismo nikada prigovorili njezinoj (mojoj) odluci.

I dešavalo se ono neizbježno. Volio sam je sve više i više. Bez njezine prisutnosti, topla i sugestivna glasa dani bi mi postali monotoni. Posjedovala je neku profinjenost u vladanju i ophođenju sa mnom. Zašto sam sve to podnosio dobrovoljno, čini mi se da nije teško pogoditi. Mislim da sam se uvijek plašio da ne napravim neku kobnu grešku koja bi mogla ugroziti poziciju mog planeta. U tim mi je trenucima nužno bio potreban netko tko bi mi pomogao, na koga bih se mogao osloniti — a koga sam imao osim nje? Da sam se povjerio svojim bližim prijateljima bi li mi oni vjerovali da ja to mislim ozbiljno? Ta ja sam bio odabrani pripadnik svoje vrste i kako bi mi oni uopće mogli pomoći.

* * *

Vodio sam administrativno-trgovinske poslove na račun Zemlje i pri tome se obilno koristio njezinim savjetima. Ženina pomoć postala mi je toliko nužna da praktično nisam ništa uradio a da je nisam pitao za savjet. Preciznije rečeno: sve što sam uradio bilo je rezultat njezinih direktnih preporuka. Ubrzo je u potpunosti počela obavljati sve moje poslove, dok su za javnost to bili moji potezi, a ja sam bio jedini koji je znao da to nije istina.

Gdje je završavala moja glupost, a gdje je počinjao njezin i njihov plan, teško je u ovim trenucima rekonstruirati. Ali bez obzira na to, znam da su tzv. »društvene večeri« bile njezina ideja. Tako nešto meni nikada ne bi palo na pamet jer su takve večeri bile daleko od naše tradicije. Možda su ih upravo baš zbog toga moji planetarci tako oduševljeno prihvatili.

Takve su večeri klasičan zemaljski specijalitet. Pozivate goste na večeru i nakon dobra jela raspravljate o, na izgled, nevažnim temama. Ta je moda bila vrlo brzo prihvaćena na mom planetu. Pozivali smo i bili pozivani, a ako znate da sam ja ipak bio superioran pripadnik svoje vrste (što dokazuju zemaljski testovi), nije teško pretpostaviti tko je imao glavnu riječ na tim večerima. Ne zaboravite da je ona bila superiornija čak i od mene, a to znači da su i tada kada sam ja imao glavnu riječ, bile to ipak samo njezine misli.

Na primjer, postavio bih pitanje: »Što je to kolonija?«

Svi bi nijemo buljili. Njezina magična prisutnost i moj umjetno stvoreni autoritet bili su tako snažni da su svima zavezali jezike.

Tada bih odgovarao na svoje pitanje: »Kolonija je ravnopravna zajednica dviju vrsta gdje se sirovina daje naprednijem na preradu, a on ih zatim vraća prerađene. Dakle za nenaprednog, kolonijalni odnos

je dobitak. Naša tehnologija i inženjering tek su u povojima. Umjesno je pitanje da li se uopće isplati skupo školovanje vlastitih stručnjaka kada imamo tako širokogrudno raspoložene Zemljane. Zašto da taj posao ne prepustimo njima? Neka oni prolijevaju znoj a mi ćemo uživati plodove njihovih muka.«

Svi su prihvaćali moje stavove. Ona bi pri tom stajala tik do mene, na izgled bezizražajna lica. Ali, što sam je sve više upoznavao, znao sam da to nije točno. Bila je i te kako koncentrirana. Vrebala je na svaku eventualnu grešku u mojim nastupima. Uzalud se mučila. Nisam mogao pogriješiti kada je ona uvijek bila pored mene. Toliko je djelovala na moj intelekt da je svaka greška bila isključena. A kada bi ona govorila, ja bih šutio pokušavajući oponašati njezin bezizražajni izgled. Bio je to jedan zajednički, zatvoreni krug na koji sam se bio toliko navikao da izvan njega ne bih gotovo mogao ni postojati.

Znao sam da u toj trgovini sa Zemljanima nešto ozbiljno škripi, ali nisam mogao ocijeniti što, jer me Zemljani nisu tome (vjerojatno namjerno) podučili. Znao sam i to da ona u svemu tome ima veliku ulogu. Ali u tim trenucima prvih spoznaja nisam praktično mogao razgovarati ni s kim osim s njom. Shvatio sam da sam u biti prepušten sebi i svojim dobro procijenjenim odlukama.

U početku mi se činilo da je njezina kontrola nada mnom prevelika i da joj se neću uspjeti oduprijeti. Ali s vremenom sam otkrio jednu njezinu slabost. Boreći se pod njezinom sugestijom sve manje za interese svoga matičnog planeta, shvatio sam da se sve više pretvaram u Zemljanina. Ta moja nova ličnost koja se formirala zahvaljujući njezinim, za mene čak i danas neobjašnjivim sugestijama, počela se vladati kao i ličnost svakog Zemljanina. Počeo sam se arogantno ponašati u govoru, imao sam svoje mišljenje i uobrazio kako njime mogu svakoga samljeti, pogotovo ako bi taj razmišljao drugačije od mene.

u tome sam naslutio svoju šansu. Bolje bi bilo reći da je to šansa za moju vrstu jer sam već odavno shvatio da s obzirom na to kojim putem idem, za meneviše nema nikakve šanse.

Uočio sam da što se srčanije borim za interese Zemlje, ona gubi kontrolu nada mnom. To je moja šansa.

* * *

Ona mnogo čita. I meni je nudila razne zemaljske tekstove, nadajući se, vjerojatno, da će time uspješnije potčiniti moju ličnost. Čitajući različite zemaljske romane, shvatio sam koliko je velika razlika između Zemljana i nas. U Zemljana je autokratska vlast gotovo normalna, a u nas je to nepoznanica.

U tome sam vidio svoju šansu. Zato sam se proglasio diktatorom. Njoj (a ni Zemljanima) se taj moj potez nije nimalo svidio, ali ništa nije mogla učiniti. U tim sam se trenucima vladao kao pravi

Zemljanin, borio sam se za njihove interese, pa je u toj novoj situaciji njezina sugestivna moć nada mnom bila minimalna.

Ona me više uopće ne zabrinjava. Shvatila je da mi ništa ne može i da mora pričekati na razvoj događaja.

A događaji me uopće nisu iznevjerili. Šokirao sam svojom odlukom stanovnike svog planeta. Trebalo im je nešto vremena da shvate dalekosežnost moga postupka, ali je ubrzo sve teklo po planu. Uskoro su me dovoljno zamrzili da dignu oružje na mene, a to je samo značilo da me više ne drže svojim nego ogavnim Zemljaninom.

* * *

Vrata sve teže odolijevaju njihovim udarcima. Još samo malo i ona će se raspasti pred njihovim bijesnim naletima. U ovom trenutku ne znam da li je ona još živa ili su je već ubili. Vjerojatnije je da su je likvidirali.

Nadam se da joj je smrt bila laka. Ipak sam previše dugo živio uz nju da bih mogao reći »Baš me briga«.

Ista sudbina čeka i mene. Ubit će me kada razvale vrata. To je dobro. Tim će činom dokazati da više nemaju povjerenja u mene i da su izgubili svako povjerenje i u namjere Zemljana.

Vrata popuštaju. Gornja je šarka već otpala. Kada otpadne donja, nahrupit će u sobu i to će biti moj kraj.

Ray Bradbury: Dokoni šetač

The Pedestrian

Preveo Nikola Popović

Leonard Mead najviše je volio grad po noći kada je mogao u maglovite novembarske večeri oko osam sati zakoračiti pločnikom, gackati po izgaženom travnjaku i krenuti s rukama u džepovima u bilo kojem pravcu kroz tu divnu tišinu. Zastao bi tako na nekom raskršću i dugo zurio u mjesečinom obasjanu ulicu, neodlučan na koju bi stranu krenuo. Ali, to je bilo i tako svejedno: bio je sam na ovom svijetu te noći 2180. Kada bi se konačno odlučio kojim pravcem da krene, znao je da neće sresti nikoga, osim maglice hladnog zraka koju je stvarao njegov dah.

Ponekad bi tako hodao satima i kilometrima i tek bi se oko ponoći vratio kući. Setajući gledao je kućice s mračnim prozorima i imao je osjećaj kao da šeta grobljem jer bi kroz te prozore jedva tu i tamo bljesnuo koji tračak svjetla između malo razmaknutih zavjesa. U tamnim sobama bi načas zaigrale fantomske sjene tamo gdje zavjese još nisu bile navučene. Tu i tamo čuo bi se šapat ili mrmljanje kroz prozor koji je još ostao otvoren.

Leonard Mead bi se zaustavljao, nakrivljavao glavu, osluškivao, pogledavao i nastavljao šetnju tromim koracima bez i najmanjeg šuma. Na nekim je mjestima pločnik bio pokriven travom i cvijećem. U deset posljednjih godina šetajući tako danju i noću nikada nikoga nije sreo. Bar neko živo biće da šeta kao on, ali nije sreo nikoga sve to vrijeme.

Sada je već obuvao tenisice kada bi kretao u šetnju jer bi ga inače, da je nosio cipele s tvrdim petama, pratili psi svojim lavežom duž cijelog puta, svjetla bi se palila i mogla bi se pojaviti razna lica na prozorima te bi čitava ulica bila začuđena vidjevši jednu jedinu osobu kako šeta praznom ulicom.

Te je večeri krenuo u šetnju u pravcu zapada, prema skrivenom moru. U zraku se osjećao mraz i kristalići su to potvrđivali. Otežavao je disanje i stvarao je osjećaj da su pluća okićeno drvce. Mogao je osjetiti kako hladnoća ulazi i izlazi kroz plućne ogranke kao da su svi

ukrašeni snijegom. Osluškivao je mekane dodire tenisica po jesenjem lišću i zadovoljno je zviždukao neku melodiju. Katkad bi se sagnuo, podigao neki list i promatrao njegove žilice pod škrtim svjetlom rijetkih uličnih svjetiljki.

— Halo vi tamo — šaptao je prolazeći pored svake kuće. — Što je večeras na četvrtom kanalu, na sedmom kanalu, na devetom kanalu? Gdje jure kauboji i vidi li se negdje američka konjica kako juri preko brda stižući u posljednji čas u pomoć?

Ulica je bila tiha i nijema, duga i prazna, samo se njegova sjena micala kao sjena nekog jastreba po polju. Kad bi zatvorio oči i zastao mirno, bez pokreta, ukočen, mogao je zamisliti kao da stoji nasred neke ravnice a zima je bez vjetra, bez ijedne kuće na stotine kilometara uokrug i da su mu društvo samo prazna riječna korita i okljaštreno drveće.

— Što se sada događa? — pitao je slijedeću kuću pogledavši sat na ruci. Osam i trideset. Vrijeme za desetak raznovrsnih ubojstava ili za kviz? Ili za reviju?

Da li se to čuo žamor smijeha iz jedne mjesečinom obasjane kuće? Oklijevao je čas, a onda je nastavio jer se ništa više nije čulo.

Spotakao se preko razrovane raskrsnice na mjestu gdje je auto-cesta presijecala gradsku ulicu. Preko dana tu je uz potmulu grmljavinu prolazilo mnogo kola, pogonska stanica bila je otvorena i raširila se kao veliki insekt osvajajući prostor i položaj kao neki kraljevski skarabej. Iza kola ostajali su samo oblačići iz ispušnih cijevi — jurili su prema horizontu — prema svojim kućama. Ali sada su ovo raskršće i auto-cesta bili nalik na rijeke iz sušnih godina, samo kamen i prazna korita na mjesečini.

Vraćao se nekom drugom ulicom svojoj kući.

Bio je već nadomak kući kad su jedna kola izbila iza ugla i prema njemu upravila snop svjetlosti. Zastao je iznenađen poput noćnog leptira, zaslijepljenog i privučenog svjetlošću.

Začuje se metalan glas.

— Stani. Stoj gdje jesi! Ne miči se! — Zaustavio se i stao ukočeno. — Digni ruke.

— Ali, što... — pokuša on.

— Gore ruke ili ćemo pucati!

Policija, dakako. Ali, kakva je to rijetka i gotovo nevjerojatna stvar. U gradu od tri milijuna stanovnika ostala su samo jedna kola. Još od prošle godine, nakon posljednjih izbora, smanjili su policijske snage od trojih na jedna kola. Kriminala gotovo da i nije više bilo, pa nije trebala ni policija, osim ovih jednih jedinih kola koja su lutala praznim ulicama.

— Vaše ime? — začuje se metalni glas iz policijskog automobila. Nije mogao vidjeti čovjeka jer mu je svjetlo zaslijepljivalo oči.

— Leonard Mead — odgovori noćni šetač.

— Glasnije!

— Leonard Mead — prodere se šetač.

— Zaposlenje ili profesija?

— Pa, mogli biste me nazvati piscem.

— To nije nikakva profesija — oglasi se iz policijskih kola onaj metalni glas kao da razgovara sam sa sobom.

— Pa moglo bi se i tako reći — odvrati Leonard Mead.

Nije pisao već godinama. Časopisi i knjige više se ne prodaju. Sve živo odlazilo je kućama kao u grobove čim se spusti mrak, pomislio je, zabavljajući se svojim razmišljanjima. Grobnice, slabo osvijetljene ekranima i svjetlima za televiziju, u kojima su ljudi sjedili kao mrtvi, dok su im se sivi ili višebojni odrazi s ekrana poigravali na licima ali ih nikada stvarno nisu doticali.

— To nije profesija — ponovi metalni glas šišteći. — Što radite vani?

— Šetam — reče Leonard Mead.

— Šetate!

— Baš šetam — reče on jednostavno, ali ga je nešto zazeblo oko srca.

— Šetate i samo šetate?

— Da, moj gospodine.

— Šetate, kamo? I zašto?

— Zbog svježeg zraka. I razgledam okolo.

— Vaša adresa?

— Južni bulevar, broj jedanaest.

— I u vašoj kući ima zraka! Vi imate aklimatizacijski uređaj, zar ne?

— Da, svakako.

— I video-ekran pomoću koga možete vidjeti sve?

— Nemam.

— Nemate? — Nastala je mučna tišina koja je zaprijetila kao optužba.

— Jeste li oženjeni, gospodine Mead?

— Nisam.

— Niste oženjeni — reče glas policajca iza svijetlećeg snopa. Mjesec je visoko gore sjao čist i jasan među zvijezdama, a kuće su bile sive i nijeme.

— Nitko me nije htio — reče Leonard Mead osmjehujući se zlurado.

— Ne odgovarajte dok vas se ne pita!

Leonard Mead je ušutio i čekao što će se zbiti u toj hladnoj jesenjoj noći.

— I kažete, samo ste šetali, Mead?

— Baš tako!

— Ali niste objasnili zašto zapravo šetate.

— Objasnio sam. Da udahnem zraka, da malo razgledam i samo da šetam.

— Jeste li to često činili?

— Svake večeri, godinama.

Policijska kola stajala su nasred ulice sa zvučnikom koji je malo šumio.

— Dobro, Mead — začuje iz zvučnika.

— Je li to sve? — zapitao je uljudno.

— Jest — reče glas. — Priđite — čulo se škljocanje. Zadnja su se vrata na kolima otvorila.

— Ulazite.

— Čekajte malo, ta nisam ništa uradio!

— Ulazite.

— Protestiram!

— Mead!

Krenuo je kao opijen. Kada je prošao pored prednjeg prozora na kolima, pogledao je unutra. I kao što je i očekivao nikoga nije bilo na prednjem sjedalu, zapravo nikoga nije ni bilo u kolima.

— Ulazitel

Stavio je ruku na kvaku i zavirio u zadnji dio kola, u malu ćeliju s rešetkama. Mirisalo je na podmazano željezo i na jaki antiseptik. Sve je odisalo prevelikom čistoćom, sve je bilo čvrsto, tvrdo, metalno. Nije bilo ničega mekanog u kolima.

— Dakle, kad biste imali ženu da vam pruži neki alibi, ispriku — reče metalni glas. — Ali ovako...

— Kamo me vodite?

Kola su malo oklijevala ili bolje rečeno začuo se jedva čujni zvuk kao da je netko negdje stavio karticu s informacijom pod električno oko.

— U psihijatrijski centar za ispitivanje regresivnih tendencija.

Ušao je. Vrata su se muklo šumeći tiho zatvorila. Policijska kola krenula su praznim avenijama obasjavajući svojim svjetlom jesenju izmaglicu koja je polegla po ulicama.

Malo kasnije prošli su pored jedne kuće u jednoj ulici, pored jedne jedine kuće u tome gradu mračnih kuća koja je bila osvijetljena svim svjetlima koje je prodiralo kroz sve prozore, bez zastora, svijetljela je jarko i toplo u tamnoj i hladnoj noći.

— TO JE MOJA KUĆA — povikao je Leonard Mead. Nitko mu nije odgovorio.

Kola su nastavila vožnju praznim ulicama, a za njima su ostajali pusti pločnici bez zvuka i pokreta u toj prohladnoj jesenjoj noći.

Ferdinando Maddalena: Leptir

La farfalla

Prevela Nada Kralj

Tommy je prepoznao brujanje motora prije no što se džip i pojavio iza ograde koja je bila oko četiri stotine metara od kolibe.

— Tata! — poviče on, ostavi šahovsku ploču i figure i pojuri u mrak. Ujak Fred se nije ljutio što ga je ovako ostavio na cjedilu prekinuvši partiju. Savršeno dobro je znao kako se Tommy osjeća svaki put kada se otac vraća kući poslije duga izbivanja. Okrene se prema Marthi koja se blago osmjehnula pripremajući juhu od povrća. Nije bilo potrebno da išta kažu; brat i sestra su vrlo dobro znali da Tommy obožava oca, kao i ovaj njega. Uvijek je bilo tako kada se vraćao kući.

— Tata, tata! — Dječak uskoči u džip koji se još kretao. Snažno ga zagrli i poljubi pri čemu je otac umalo izgubio kontrolu nad upravljačem.

— Zdravo, Tome! Šta je novo kod kuće?

— Sve u redu, tata. Što si mi donio ovaj put?

Otac se nasmiješi ali ne odgovori ništa. Parkirao je džip u sjeni velikog stabla pokraj kolibe. Ugasi motor i svjetla pa potom siđu. Odmah su počeli iskrcavati leopardove kože, kljove gigantskog medvjeda i duge rogove troglava jelena. Pridruži im se ujak Fred i pomogne im prenijeti stvari u pokrajne spremište. Bila je tu lijepa zbirka koža, kljova i rogova obješenih o zid.

— Dobra lovina, Johne. Čestitam — reče mu šurjak.

— Hvala, Frede. Nije loše. Zaista. Ali, da s nama nije bio stari Lovac, sumnjam da bismo moj prijatelj Patterson i ja prošli ovako dobro. Patterson je imao sedmoricu ljudi u karavani tako da je njemu pripao najveći dio lovine. Ja sam se tamo osjećao poput gosta. No, ne smijem se žaliti. Još dvije-tri godine i ako bude kao dosad, moći ćemo sve ovo prodati i vratiti se na Zemlju.

— Stvarno, tata? — usklikne Tommy. — Ne mogu vjerovati. Zemlja!

— Ma što da se dogodi — umiješa se majka provirivši u spremište — sada je ipak najvažnije upitati vas želite li jesti juhu od povrća ili ne. Zdravo, dragi — nasmiješi se mužu. — Sve u redu?

— Sve u redu, draga. Hajdemo, ljudi! Čeka nas juha.

Za stolom, dok su uživali u ukusno pripravljenom jelu, svatko je razmišljao o svome.

John je razmišljao o tome koliko je postigao u pet godina provedenih u suptropskoj zoni ovog planeta, o iscrpljujućim satima provedenim u lovu na opasne leoparde. Mislio je o dugim gonjenjima troglavih jelena čiji su rogovi bili vrlo skupocjeni, o strpljivim čekanjima u zasjedi ne bi li se pojavio koji od rijetkih gigantskih medvjeda čije su kljove bile tisuću puta vrednije od najpoznatijih zemaljskih slonova. Koliko vremena je samo proveo daleko od kuće dok ga je Martha strpljivo čekala a dječaku je jedino društvo bio ujak Fred.

Na žalost, uvijek mora zavisiti od drugih, od najbogatijih kolonija poput Pattersenove, koje su raspolagale ljudima i opremom i koje mogu unajmiti za lov čak i čuvenog Lovca.

Fred, taj strpljivi Fred, koji se brinuo o kući i štitio Marthu i dječaka za Johnova izbivanja, jeo je razmišljajući polako o posljednjim Johnovim riječima. Zemlja! Povratak na Zemlju!

Zar opet? Zar mora ponovo vidjeti sve ono što će ga podsjećati na Louisu a čega se sve ovo vrijeme pokušavao osloboditi? Nemoguće! Ne bi se mogao vratiti pa da opet pati bez ikakva cilja u životu. Ovdje mu je život ipak imao nekakav smisao, uz Marthu, uz Tommyja...

Tommy je pak bio obuzet mišlju da će upoznati velik planet s kojeg potječu njegovi roditelji i ujak Fred. Nije da mu se ne sviđa živjeti u velikoj kolibi usred proplanka koji su tata i ujak Fred uvijek održavali urednim. Bilo je zgodno skitati se naokolo (ipak, ne predaleko) i loviti male kukce za svoju zbirku. Ponekad je upecao u obližnjoj bari i kakvu životinjicu koja je nalikovala na zemaljsku žabu. Vidio je žabu na slici u jednoj od knjiga koje je ujak Fred ponio sa Zemlje. Tada se on još nije bio rodio.

A onda, veselili su ga i tatini povraci kući jer mu je uvijek nešto donosio. Jednu školjku iz jezera koje se protezalo s druge strane savane; jaje tropeana čudesnih boja; ispleteni vjenčić od zlatastog cvijeća... Ali, Zemlja! U ujakovoj knjizi piše da je Zemlja najljepši planet u svemiru. Mnogo rijeka, jezera, beskrajnih oceana. Vrlo mnogo različitih biljaka i životinja. Kako bi bilo lijepo imati jednog psa ili mačku. A tek konja!

Majka je upravo počela raspremati stol, kad se otac obrati Tommyju.

— Imam nešto za tebe u kovčegu. Pođi i donesi, ali ne diraj oružje. U redu?

— Svakako, tata. Idem odmah.

Potrči van. Dvojica muškaraca pripale lule i načas im se pogledi sretnu. Ne progovore ni riječi. Dobro su se poznavali i razumjeli poslije toliko godina provedenih zajedno. Fredov pogled odgovorio je na nijemi Johnov upit: sve je kako treba. Dječak je bio dobar i poslušan, ništa se neobično nije pojavilo u okolici, možeš biti miran.

Tommy se vrati noseći u ruci žičanu krletku iz koje je dopirala svjetlost. Nešto se u njoj micalo, ali svjetlost se odbijala o svjetiljku u kuhinji pa se nije moglo dobro razabrati što je u krletki.

— Daj, Tome. Stavi je na stol — reče otac. Tommy položi svjetleću krletku na stol. I Martha se približila da bolje vidi. Ujak Fred izvadi lulu iz usta i nagne se nad stol da i on bolje pogleda.

— Sada, Tome, ugasi svjetlo. Kažem ti da ugasiš — inzistirao je otac vidjevši da se dječak čudi. Tommy pođe do prekidača i ugasi svjetlo.

Sobom odjekmiše usklici čuđenja.

U krletki treperilo je neko svjetleće biće. Nije bilo fluorescentno već svjetleće. Krila su mu bila rubinski crvena na vrhu, dok su se prema dnu prelijevala u zelenu smaragdnu boju. Donji dio trbuha bio je svjetleći bijel, a glava ljubičasta.

Kukac je nalikovao na velikog leptira, ali su mu narančasta ticala bila potpuno drugačija. Kad se raširenih krila prislonio o žičanu mrežu krletke, doimao se više poput savršenog filigranskog ukrasa nego živog stvora. Kao velika pribadača načinjena od niza dragog kamenja čas jedne boje, čas druge. Poput svjetleće zvijezde.

Tommy, Martha i Fred promatrali su bez riječi ovo savršenstvo prirode. Na Zemlji nisu nikada vidjeli nešto slično.

— Gdje si ga pronašao, Johne? — prvi upita Fred. Pa to je prekrasan kukac.

— U jednoj rupi veličine mravinjaka, dvadesetak kilometara od jezera, u pravcu velike savane. Jedan kotač džipa naišao je na oštri kamen na putu i probušio se. Zaustavio sam vozilo i sišao da vidim što je. U tom sam trenu opazio, samo korak dalje, šćućurena kukca oko kojeg se obavilo leglo crva koji su se tiskali oko svjetlosti. Kada sam pružio ruku da ga dohvatim, shvatio sam da ta svjetlost dolazi od samog kukca. Međutim, na danjem svjetlu ta je svjetlost bila mnogo manje izražajna nego u tamnoj rupi. Eto, tako je to bilo. Stavio sam ga u krletku koju uvijek nosim sa sobom u slučaju da naiđem na one životinje koje skakuću sa stabla na stablo i koje ujedaju...

— Misliš na zelene leteće vjeverice? — smjesta će Tommy.

— Tako je. I evo ga sada ovdje. Ali, mislim da bi mu bilo bolje u nekoj prozirnoj plastičnoj posudi ili staklenci. Tome, upali svjetlo i pokušaj pronaći nešto prikladno.

Zazvijetli lampa i kukac u trenu izgubi onu pravu svjetleću draž.

Sada je opet nalikovao na velikog zemaljskog leptira. Tommy je pronašao staklenku i premjestio kukca. Umirio se. Samo su mu se ticala neprestano micala u svim pravcima.

Smjestili su staklenku u Tommyjevu sobu, na ormar, tako da može promatrati leptira kada noću ugasi svjetlo.

Ujak Fred pričao je o mravima i pčelama, o metamorfozi kukaca, o kukcima koji mame lijepim mirisima ili bojama i još o mnogo čemu što Tommy nije razumio a niti ga je ovog časa zanimalo.

Kada je, ugasivši svjetlo, u krevetiću kraj ormara vidio »svog« leptira koji je svijetlio u svom punom sjaju, bio je vrlo sretan. I ponosio se svojim tatom koji mu je donio ovu divnu stvar, nešto na čemu će mu svi zavidjeti.

Sutra će ponijeti u šetnju staklenku s kukcem i dobro ga proučiti. Tko zna što bi mu mogao dati jesti...

Tommy je spokojno zaspao a leptir je, u drugom svijetu, bio neprestano budan, raširenih krila je micao ticalima.

— o o o —

Sedam dana kasnije, zabrinut zbog neuobičajenog izostanka Johna Caverta koji je sasvim sigurno znao za ovaj današnji izuzetni lov i koji nikada nije izostao bez razloga, Patterson odluči da sa cijelom karavanom pođe do Johnove kolibe iako se morao udaljiti punih deset kilometara od odredišta.

Nikako nisu mogli shvatiti što li je to moglo uništiti veliku drvenu kolibu, spremište s krznom i rogovima i džip. Sve je bilo izgaženo, smrvljeno, izrovano, zdrobljeno. Sve. Čak i stvari od metala.

Kako je moguće da su neka bića mogla proždrijeti čak i stabla, travu i žičanu ogradu u polumjeru od stitnu metara?

Koliko su sićušni morali biti ti stvorovi jer nisu ostavili nikakav trag na tlu? Koliko ih je moglo biti? Milijun? Milijarda?

I tko, ili što ih je, za ime svijeta, nanijelo baš ovamo? Tko zna odakle potječu? Nitko nije mogao na to odgovoriti.

Samo je jedan dječak, sin vozača traktora gusjeničara, Bob Tenderly, bio blizu rješenja ove zagonetke.

Čeprkajući po ruševinama, pronašao je jednu staklenku koja je korodirala od tko zna kakve kiseline.

U staklenci je nešto sjalo vlastitom svjetlošću. Proučavali su pod umjetnim svjetlom kakva to stvar svijetli. Pod snopom svjetlosti, vidjeli su u staklenki samo beznačajne i suhe ljuske nekog kukca. Sada bez sjaja i svjetlosti.

Male, neopasne ljuske nekog malog fino oblikovanog neopasnog kukca koji je bio zatvoren u staklenci.

Dimitrije Jovanović: Mielita

Ovoj je ispovesti cilj da rehabilituje, ili bar da umanji krivicu, mog prijatelja Ramona Mendeza, koga su svi njegovi prijatelji zvali kratko Čik. Sa koliko smo samo ljubavi izgovarali tu reč »Čik« jer se ona ticala čoveka koji je zaista zaslužio mnogo ljubavi. Bio je to čovek koji se uvek trudio da zadobije naklonost svih ljudi s kojima je dolazio u kontakt. Uvek je bio spreman da pomogne ljudima u nevolji, i to tako da se ne vidi da je on taj koji je pomogao..., a, eto ljudi koji ga nisu poznavali zapamtili su ga jedino kao prvog zločinca-nobelovca. Taj novinarski sročen par reči obigrao je, ne tako davno, čitav planet. Sve bi bilo drugačije da sam mogao da utičem na tok događaja, no zato nisam imao nikakve mogućnosti, i to veoma, veoma dugo, sve do ove, 2053. godine. Sada, pak, imam dva načina da reč »zločinac« odvojim od imena i prezimena svog dragog Čika. Jedan način bi bio da obnovim sudski postupak koji je davno vođen protiv, sada već pokojnog, Čika. Mislim da bi efekat toga bio mali čak i ovdje u njegovom rodnom Phoenixu u Arizoni, a kamoli drugde u svetu. Uostalom nama Meksikancima i nije u krvi da probleme rešavamo preko suda. Drugi je način da napišem ovu ispovest i da nastojim da je pročita što više ljudi. Izabrao sam ovo drugo jer mi više i odgovara. Najzad za ovu varijantu je i Mielita, a njeno mišljenje mi je sada i te kako značajno. Pisati mi nije teško jer sam nekada davno bio prisiljen da i perom zarađujem za život i školovanje. Ako moje pisanje ponegde bude delovalo starinski, tu je Mielita da to popravi — jedno joj neću dati da izmeni naslov ove moje poduže priče. A zašto?! To će se doznati u drugom delu ove ispovesti.

Dakle evo kako je to bilo...

Sa Čikom sam se prvi put sreo 1987. godine. Bili smo vršnjaci, obojici je tada bilo 36 godina, no on je već bio ugledan naučnik a ja početnik koji je tek nedavno diplomirao i konkurisao za mesto asistenta u Odeljenju za hipotermiju i reanimaciju Instituta za biomedicinska istraživanja u Phoenixu u Arizoni. Tada nisam bio svestan kako sam lako mogao propasti na tom konkursu. Bilo je više kandidata. Svi su oni bili mlađi i perspektivniji od mene. Tako su

mislili i svi članovi prijemne komisije, a naročito direktor instituta koji je govorio o meni: »Šta će nam taj, zar se u trideset sedmoj godini počinje u nauci?!« — to sam kasnije saznao od Čika. Nisam ni sanjao šta će da bude presudno za moj izbor za asistenta doktora Ramona Mendeza. Naime, kao student biohemije napisao sam desetak naučno-fantastičnih priča da bih zaradio nešto para za svoje studije, no trudio sam se da ipak nešto pružim čitaocima; želeo sam da pošteno zaradim svoj novac — dobro sam znao kako sam ga u početku teško zarađivao. Te priče pročitao je doktor Mendez i zapazio ih jer su obrađivale baš materiju kojom se on bavio. Gotovo u svakoj od ovih priča bilo je hibernizacije i reanimacije. Čik je majstorski uspeo da »obradi« članove prijemne komisije i da udesi da budem primljen ja. Mnogo kasnije saznao sam da je na presudnoj sednici, u vezi sa primanjem novog asistenta, čitao odlomke iz tri moje priče. Dok je čitao odlomak iz jedne od njih — da bi dokazao koliko sam zagrejan za polje svog budućeg rada — uočio je jednu grešku u opisu pripremanja ljudskog organizma za hibernizaciju, no lukavi i inteligentni Čik je »čitao« onako kako je trebalo da bude napisano. Docnije, kada smo jednom prilikom pričali o tome, rekao mi je: »Koji te je đavo terao da ulaziš u onakve detalje? Pametan pisac zna šta je njegov posao, a što posao naučnika koji se bavi tim problemima.«

Tako smo počeli da radimo zajedno i da se viđamo svaki dan. Bilo je nemoguće ne postati prijatelj sa Čikom. Nikada se nije ponašao kao pretpostavljeni, već kao iskreni drug i saradnik. Već prvog dana zajedničkog rada morao sam da mu se obraćam sa »ti« i »Čik«. »Ta, najzad, vršnjaci smo i Meksikanci« — da citiram njegovu rečenicu kojom je podupirao svoj zahtev da odmah postanemo bliski jedan drugome. Vrlo brzo sam saznao zašto ga svi zovu Čik. Taj nadimak dobio je još kao srednjoškolac jer je veoma često isticao da je »Čikano«, odnosno »Chicano Americano« — kako je govorio. Sada mlađi više ne upotrebljavaju tu reč, no u ono vreme tako su nazivani pripadnici meksičke narodnosti u južnim krajevima Sjedinjenih Američkih Država. Prvo su spontano počeli da ga zovu »Čikano«, i to baš njegovi »čikanosi«, pa je posle, po američkom običaju, to ime skraćeno u Čik. Čik se veoma ponosio ovim nadimkom, a još više onim koji je stekao u Las Vegasu — tamo su ga neki prijatelji nazvali »Čikano-Kazanova«. U susednu Nevadu veoma često odlazio samo da se razonodi. Tamo je važio za velikog osvajača žena. Govorili su da je najradije osvajao kćeri »gringosa«. Sada mlađi više i ne znaju za reč »gringo« — i dobro je što je ona zaboravljena, jer je to bio pogrdan naziv kojim su Meksikanci označavali pripadnika svojih severnih suseda. Za punih šest godina prijateljstva sa Čikom nisam nikada čuo da je izgovorio tu reč. Bio je veoma pažljiv i lepo vaspitan. Ako bi se u njegovom društvu našla makar samo jedna osoba kojoj španski nije

bio materinji jezik, odmah bi prelazio na engleski koji je inače govorio odlično. Ja sam mu dosta zamerao što »izigrava Kazanovu«. Vrlo brzo sam shvatio zašto on to čini. Bilo mi je jasno da ga je neko povredio; ko, kada i kako — to nisam uspeo nikada da saznam. Kako nije voleo da mu nešto zameram, nastojao je svim silama da se opravda, sve dok mu ne bih rekao da nisam u stanju da se ljutim na »starog Cika«. A to stvarno nisam ni mogao, jer Čik i pored mog ubeđivanja uopšte nije bio svestan svog osnovnog kompleksa — dok bi ostale svoje »mane« umeo da analizira sa mikrogramskom tačnošću. (Ovde je Mielita htela da me ispravi; kaže da iako nije hemičar, sigurno zna da je ova moja fraza sada sigurno zastarela. No neka ostane i nešto »zastarelo« — da svima bude jasno ko ovo piše.)

Sad sam tek primetio da nisam još rekao ni kako se zovem. Nekad bi moji stari prijatelji — kojih više nema — sigurno rekli da sam rasejan jer sam zaljubljen, a ko zna, možda će neko od današnjih čitalaca zato okriviti hibernator ili će reći da je to zato što su mi 102 godine — a to je i tačno i nije, kako se uzme. Odmah ću reći nešto više o sebi — odredio sam tačno koliko — no da dovršim o Čikovom »don-žuanizmu«. To me Mielita ispravlja — kaže da bi trebalo da stoji: »nedozrelom samopotvrđivanju kod žena«. Kako bi je stari Čik izgrdio za ovo. Duboko je bio ubeđen da je u pravu — u pitanju svog odnosa prema ženama. Govorio mi je da on nikada nije učinio na žao ni jednoj, ženi, da je uvek nastojao da više pruži ženi nego što će dobiti od nje, i da je uvek umeo da oseti koju bi mogao da povredi, pa u takvim slučajevima nije ni stupao u »akciju«. »I, na kraju krajeva, uvek sam odmah na početku svakoj rekao da sam Čikano« — baš tako je jednom zaključio svoje opravdavanje. Tada sam u sebi pomislio: »Tu sam te čekao«, no nisam želeo da ozleđujem staru i nikad nezalečenu ranu Čikove duše. Sad mi je jasno da sam Čika baš zato voleo što smo se toliko razlikovali, iako smo bili vršnjaci i Meksikanci i po struci medicinski biohemičari. Mislim da je kod njega bio isti slučaj. Čik me je već od samog početka našeg prijateljstva počeo zvati »Man« jer mi je ime Manuel — Manuel Hernandez. Voleo je simetriju — kad je on Čik, ja neka budem Man. Čim mi je »skratio« ime, odmah je dodao: »Čik i Man — zar ne zvuči lepo?« Ono »Man« je uvek izgovarao na upadljivo anglosaksonski način, valjda i da me pecne što sam jako voleo engleski jezik. Meni se to ime veoma dopalo, s obzirom na značenje te reči na engleskom. To sam mu odmah i rekao, kao i to da bi ispred onog »Man« moglo da se ubaci još »self-made«, što bi ukazivalo na to da sam »čovek koji je sam sebe stvorio« — taj izraz je tada bio u modi u Americi, kao i ljudi na koje se odnosio. Ovo ga je veoma zainteresovalo pa me je veoma vešto naveo da mu već tog prvog dana našeg prijateljstva ispričam dosta toga o sebi.

Tako je saznao da sam nekada bio »bracero«, »Brace« na španskom

znači »ruka«, a »bracero« je čovjek koji »prodaje svoje ruke«. Inače u vreme kada sam bio mladić milioni mojih zemljaka, Meksikanaca, prelazili su granicu svog bogatog severnog suseda u potrazi za zaradom. Najduže sam radio na poljima oko Yume, jer je tu bilo posla preko cele godine. Tu sam prvi put došao u kontakt s naučnom fantastikom. Privukle su me veoma jevtine knjižice papirnih korica na kojima su bili interesantni crteži divnih boja. Tim sam knjižicama »zaslađivao dušu« posle napornog rada u toku dana. Iz početka mi je mnogo toga bilo nejasno u njima, no ipak bih ono glavno uspevao da shvatim. Shvatio sam dobro i to koliko sam malo tada znao, pa sam počeo da učim i privatno polažem razrede srednje škole. Posle sam ukratko ispričao Čiku kako sam dalje napredovao i uspeo da završim veoma skupe studije medicine i biohemije u Los Angelesu. Čik je, inače, imao dedu, koji je bio vlasnik plantaže jagoda i bresaka u blizini Yume, pa je imao prilike da posmatra rad »bracerosa«. Njegov deda ih je smatrao braćom iz Meksika, no bilo je i onih koji su ih zvaii »plaćene ruke« ili pak »mokra leđa«. Čik je bio čovek koga je pogađala patnja drugih ljudi. Uvek ću se sećati izraza njegovog lica kada mi je rekao: »Dok su tvoja leđa po ceo dan bila savijena, ja sam igrao tenis i plivao u bazenu«. No isto je tako bio vest da šalom brzo unese vedrinu u razgovor i tako natera sagovornika da smesta zaboravi tužai izraz njegovog lica. Tako je, odmah posle pomenute rečenice, dodao da bi se, mirne duše, moglo da ubaci i »SF« ispred mog imena, pa da budem »SF Man« — tako me je, docnije, ponekad i predstavljao, no nikad da bi me ismejao, već, naprotiv, da bi me uzdigao u očima drugih. Nisam mogao da mu protivrečim, no ipak sam rekao da bi više odgovaralo »SF-made Man«, s obzirom da sam čovek koga je stvarno »stvorila« naučna fantastika.

Veliko je zadovoljstvo bilo raditi sa Čikom. Za samo dve godine uspeo je da prenese na mene sve što je znao u vezi sa hibernizacijom organizama sisara. Baš po isteku te dve godine, ukazala mu se prilika da pređe u Odeljenje genetičkih istraživanja, što je on odmah iskoristio, iako tamo nije bio šef već običan naučni radnik. Meni je prepustio rukovođenje u svom dotadašnjem odeljenju. Verovao je da ću mnogo postići u daljem radu jer je znao da mi ovaj rad ispunjava čitav život. Izgledalo je da mi ništa drugo izvan ovog rada i nije potrebno u životu. Nisam tada ni imao vremena da mnogo razmišljam o životu; dočepao sam se bio rada o kome sam dugo sanjao još od detinjstva.

I tako su tekli dani, jednolični, ali ne i dosadni, sve dok se poslednje godine mog »prvog života« — kako ga sada zovem — nije pojavila Čikako, 28-godišnja japanska naučnica čiji je zadatak bio da prouči naša iskustva u hibernaciji živih organizama dubokim hlađenjem. Imala je na raspolaganju godinu dana za ovaj posao. Prvo

je obišla nekoliko američkih univerziteta i nakopon odlučila da se duže zadrži u našem institutu. Tako je moj život iznenada, i neočekivano, dobio nov smisao. Dotada nisam nikada bio u prilici da budem u blizini ovako divne devojke. Čikako je bila puna ljubavi i topline, uvek nasmejana i simpatično uzdržana prilikom ispoljavanja svojih emocija. Svi smo je zavoleli. Sećam se kako nam je bio simpatičan način na koji je izgovarala glas »š« — gotovo kao »s«. No tako je govorila samo na početku — čim je primetila da je jedan šaljivdžija, iz susednog odeljenja, imitira, odmah je sa tipično japanskom upornošću odlično uvežbala izgovor glasa »š«, pa kad bi se ovaj pojavio ona bi specijalno za njega birala reči u kojima se nalazi glas »š«. Nikad se više ovaj naš momak iz Teksasa nije usudio da je imitira. Nisam smeo odmah da joj se udvaram — bojao sam se da se ne uvredi, no s vremenom sam postao odvažniji. Počeo sam da joj dajem različita imena. Ona je to primala sasvim normalno, što mi je ulivalo hrabrost. Naročito joj se dopadalo da je zovem »devojka s egzotermnim osmehom« i »Osmeh Pacifika«. Te godine sam prvi put počeo da živim za sadašnjost, a ne više, kao ranije, samo za budućnost. Postao sam svestan koliko sam dugo bio u »emocionalnoj hibernaciji«. Ne znam ni sam kao sam mogao da izdržim do četrdeset druge godine, da samo radim i učim. Sećam se jedino da mi je u ranijim trenucima krize uvek spontano navirao stih: »Iz tog će niknut cveće, što divni miris pruža«. I, eto, dočekao sam da se obistini moje nadanje. U mom srcu počeo je da se razvija cvet koji se pretvorio u »veliki lotosov cvet« — tako sam u sebi zvao svoju Čikako, no to joj nisam nikad rekao jer sam smatrao da je to u Japanu otrcano, da to tamo svi kažu. Čikako je osetila koliko mi je potrebna njena ljubav i s vremenom je dopustila da postane moj »Osmeh planete Zemlje«, kako sam je počeo nazivati u vreme kada smo već bili odredili dan kada ćemo se venčati. Planirali smo da odemo na Havaje i tamo živimo neko vreme da bi se Čikako osećala manje daleko od Japana. Svoju ljubav nismo javno ispoljavali — tako je želela Čikako, a i ja sam bio za to, želeo sam da naše venčanje bude iznenađenje za kolektiv u kome sam radio i u kom su me skoro svi već »otpisali« kao okorelog neženju. Ni Čik nije znao koliko je naša veza bila ozbiljna. I dalje je često navraćao u našu laboratoriju i potpuno se normalno ponašao, čaš kao i ranije. Uopšte se nije udvarao Čikako. Tek sada mi je jasno koliko je patio zbog toga što se Čikako opredelila za mene. Tada nisam mnogo razmišljao o njemu, bio sam se potpuno posvetio samo svojoj ljubavi.

Opisaću sada svoj poslednji susret sa Čikom, jer je to jedan od ključnih delova moje ispovesti.

Tog poslednjeg svog jutra u dvadesetom veku, probudio sam se kasno. Čikako je bila u Los Angelesu, gde je otišla na nekoliko dana

da poseti jednu svoju prijateljicu, i ja sam se opet potpuno predao radu. Ponovo sam spavao u institutu, u svojoj radnoj sobi iz koje se direktno ulazilo u laboratoriju. Baš sam se spremao da doručkujem kada se na vratima pojavio Čik s bocom nekog pića. Ne sećam se tačno kojeg — nije mi to, uostalom, ni rekao, no reče da je »de Mexico« što je imalo da znači »odlično«. Već dugo ga nisam video tako veselog. Došao je da mi saopšti da mu je konačno uspela nova metoda korigovanja »pogrešnih« gena u hromozomima rasplodnih ćelija. Radio je s vinskim mušicama, no metoda je mnogo obećavala i kada su u pitanju geni čoveka. Nazdravio sam novoj metodi i sam natočio još jednu čašu jer već dugo nisam probao tako nešto. Gotovo odmah posle toga postao sam sanjiv kao nikada u životu. Poslednje čega se sećam bilo je to da me je Čik nežno položio na krevet i čvrsto mi prijateljski stezao mišice. Zatim mi je njegova glava zaklonila vidik...

— o o o —

Mislim da je od interesa da na ovom mestu pomenem svoj nedovršeni roman »MIELITA« i kažem bar nešto o njemu, pogotovu što je Čik ne samo pročitao ovaj roman, nego je, svojim savetima, čak učestvovao u njegovom pisanju. Ovaj roman sam pisao oko godinu dana, sve dok se u mom životu nije pojavila Čikako. Posle mi je sadašnjost postala toliko lepa da sam potpuno zaboravio na pisanje romana o putovanju u budućnost.

U tom romanu glavni junak, velik naučnik, veoma važan za čovečanstvo, razume se biohemičar, biva hibernizovan potkraj XX veka, da bi bio »otkravljen« u vreme kada rak bude pobeđen. Oko jedan vek docnije on biva reanimiran, naravno izlečen i onda pripreman da se uklopi u život kraja XXI veka. Jedna divna devojka, Mielita, inače Meksikanka i psiholog po struci, biva »zadužena« da mu pomogne da se snađe u novom životu. Posle mnogih peripetija, u kojima se naš junak čak tuče, i tako »dostojno« predstavlja XX vek, Mielita i njen vaspitanik se zaljubljuju jedno u drugo.

Inače poenta romana je bila u tome da će »došljak iz prošlosti« razdrmati »učmalo« društvo svojih potomaka, uliti mu »svezu krv«, da će on jedan biti u stanju da izazove veliki efekt, pravi »potres« u tom društvu.

Sada vidim koliko je sve to bilo naivno. Jedino što mi se sviđa u tom romanu je ime glavne junakinje — MIELITA.

Videćemo kasnije zašto.

— o o o —

Nisam nikada ni sanjao da ću imati dva života, a još manje da će prvo ljudsko biće koje ću sresti u svom drugom životu biti baš MIELITA!

Čim sam otvorio oči spazio sam devojku koja je sedela na rubu

mog kreveta i smešila se na mene tako kao da se znamo već godinama. I ja sam imao osećaj kao da se znamo od davnina, kao da smo u nekom srodstvu. Imala je glatku crnu kosu i jedva primetno kose oči boje čokolade. Njen pogled, pun ljubavi, grejao mi je dušu.

— Ko ste vi?! — uspeo sam da prozborim.

— Mielita Sanchez! — glasio je odgovor. — Ti si jedini koga imam od najrođenijih, — tiho je nastavila milujući me pogledom — otkako su pre četiri godine umrli baka Čikako i djeduška. — Njen glas bio je pun ljubavi ali i neskrivene tuge.

Tada nisam znao šta znači ono »djeduška«, no vrlo brzo sam naslutio ko bi to mogao da bude — to svakako znači da je moja podsvest »radila«, odnosno pravila raznorazne kombinacije još za vreme mog prvog života; moram da priznam da sam se jako bojao da ne izgubim svoju Čikako, iako mi ona nikada nije pružila povoda za to. Samo jedna jedina rečenica bila je dovoljna Mieliti da me potpuno osvoji, da joj od tog trenutka stvarno postanem naj rođeniji.

Kasnije sam mnogo razmišljao o onom prvom Mielitinom potezu, naročito kada sam doznao da je po struci psiholog, i to jedan od onih koji su to celim svojim bićem. Tom jednom rečenicom Mielita me je pozvala u svoje srce, uverila me da sam joj potreban i pokazala da veruje u mene, da veruje da sam u stanju da muški podnesem činjenicu da sam izgubio zauvek sve svoje najmilije. Tom jednom rečenicom pružila mi je sve ono što sam oduvek najviše želeo u životu — da budem nekom potreban i da neka divna žena veruje da sam »pravi muškarac«. Tada nisam znao koliko me je Mielita dobro upoznala, i to za vreme dok sam bez svesti ležao »zamrznut« u hibernatoru; znala je čak i one moje osobine kojih pre ni sam nisam bio svestan.

Toliko sam tada bio očaran Mielitom da sam čak zaboravio da je upitam koja je sada godina XXI veka. Nekada sam mislio da je to prvo što bi upitala osoba izišla iz hibernatora, no, eto, ja sam nisam postavio to pitanje. Nije mi bilo važno koja je godina — važna mi je bila Mielita.

Cilj moje ispovesti nije da raspredam o tome kako se dalje razvijao odnos između Mielite i mene, već da pokušam da ukratko, i uglavnom, hronološki predstavim tok događaja u proteklih šest decenija, naravno događaja u vezi sa doktorom Ramonom Mendezom. Skoro sve što ću sada da ispričam zasniva se na Mielitinom pričanju kao i na veoma kratkoj Čikovoj ispovesti. Čik je pisao tako sažeto kao da je davao strukturnu formulu ljudima i događajima. Ispovest je počeo da piše tek kada se osetio veoma starim, kad mu je postalo jasno da neće dočekati da sa mnom razgovara. U svojoj ispovesti čiji je naslov: »Manu od Čika« — video je mogućnost da sa mnom razgovara. Cela njegova ispovest odiše željom da i dalje bude moj

najveći prijatelj — i kada ga fizički više ne bude bilo. Mada nigde ne kaže direktno, želeo je da saznam da me je još jače zavoleo, i to baš od trenutka kada me je »ubio«. Kada sam pročitao ispovest do kraja, same od sebe navrle su mi reči koje bih uputio svome Čiku — da je tu preda mnom: »Dok si ti pet i po decenija razdirao svoju dušu, ja sam bezbrižno ležao u hibernatoru.« Bilo mi je jasno koliko je veliki duhom bio čovek koji je bio i ostao moj najveći prijatelj. I on je imao svoj drugi život i to život ispunjen patnjom — baš ta patnja ga je učinila velikim.

Ne želim da ulazim u najsitnije detalje, no ipak moram da iznesem neke činjenice iz vremena kada me je Čik hibernizovao. Negde pred kraj mog prvog života, u naučnim krugovima, a i van njih, vladao je veliki optimizam u vezi sa mogućnošću ovladavanja hibernizacijom i reanimacijom ljudskog organizma. Reanimirane životinje su se prilično normalno ponašale, te je vladalo mišljenje da su potrebna još samo sitnija usavršavanja pa da se isti postupci primene i na ljudima. Inače od sedamdesetih godina XX veka, kada je »hibernizovan« doktor Bedford, bilo je već dosta bogatih Amerikanaca koji su odmah posle smrti podvrgnuti hipotermiji i tako »zamrznuti« čekali da medicina uznapreduje pa da onda budu reanimirani i naravno izlečeni i pomlađeni. Ti ljudi nisu imali šta da izgube.

U institutu gde sam radio svima je bilo poznato koliko sam bio opsednut hibernizacijom — neki su me čak zvali »hibernator«. Ne jednom sam izjavljivao da sam spreman da i sam legnem u hibernizator i tako dokažem sigurnost svoje najnovije metode hibernizacije viših sisara. Direktor instituta, koga smo zvali »gazda«, rekao je jednom prilikom da nema ništa protiv mog odlska u hibernator, no da institut neće dati ni jedan jedini dolar za finansiranje toga, kao i da ja nisam dovoljno bogat da sam finansiram svoje »putovanje u budućnost«. Inače ja sam direktora instituta sa posebnim uživanjem zvao »gazda« jer je uvek nastojao da skreše iznos sredstava koja su dodeljivana mom odeljenju. Čik je od svih u institutu najviše verovao u mene i moju metodu, pored ostalog i zato Što je, u pravom smislu reči, bio njen koautor — neke ideje u vezi s njom bile su samo njegove. Negde baš pre dolaska Čikako u Phoenix, počeli smo da koristimo novi veliki hibernator. Tada smo u njemu hibernizovali samo više sisare, no on je već kod projektovanja bio predviđen i za rad s ljudima. Ja sam tada bio u specijalnom raspoloženju pa sam čak počeo i da se šalim — što pre sa mnom nije bio slučaj. Gotovo sve moje šale bile su u vezi s novim hibernatorom, za koga su govorili da mi je »brat«. Moje šale ovde nisu ni od kakvog značenja, no jedno Čikovo šaljivo pitanje i moj potpuno ozbiljan odgovor i te kako jesu — bar bi bili za sud pred kojim je docnije Čik odgovarao. Naime, dok je poveće društvo iz instituta razgledalo novi

hibernator, Čik me je doslovce upitao: »Šta bi radio kad bih te, pod nekim izgovorom, ubacio u hibernator?« Bez imalo oklevanja odgovorio sam mu: »Podigao bih ti spomenik — čim bih izišao i bar malo ojačao finansijski«. Posle su počele da padaju prognoze u vezi s tim koliko bih godina morao da provedm u hibernatoru do vremena kada bi moje reanimiranje bilo potpuno sigurno. Većina je smatrala da bi bilo dovoljno nekoliko godina. Uvek najskeptičniji od svih, »gazda« je smatrao da bi to bilo najmanje 20 godina — sad vidim koliko smo neopravdano potcenjivali »gazdu«, koji je nekad bio veoma sposoban citolog, no posle je zapustio svoju struku i postao više »biznismen« nego naučnik. »Gazda« je čak iskoristio retku priliku da se našali pa je uz svoju prognozu dodao da sumnja da bih ja posle reanimacije bio sposoban za ženidbu. Tada niko nije ni sanjao da ću se jednog dana zaista naći u hibernatoru. S vremenom ljudi iz instituta su počeli sve manje da se interesuju za hibernator. »Gazda« je počeo je sve češće da razmišlja o njemu. Bio je to »gazda«! Kao dobar biznismen on je lako uočio da bi moje odelenje moglo da postane »zlatan rudnik« za naš institut — ako bi počeli da hibernizujemo bogate ljude poodmaklih godina i teško obolele, a koji se nisu mirili sa smrću. »Gazdi« nije bilo teško da za ovu svoju ideju pridobije većinu u institutu jer svima je bilo jasno da naši »klijenti« neće imati šta da izgube, dok će nama njihov novac dobro doći za dalja istraživanja. Najzad, drugi instituti su već uveliko pružali ovakve usluge, tako da se slobodno moglo prognozirati da je na vidiku nastanak nove industrijske grane u Sjedinjenim Američkim Državama i drugde.

Nismo morali dugo da čekamo na pogodnu priliku za početak svoje nove delatnosti jer su u to vreme »raspoloživi kapaciteti« svih hibernatora u Americi bili još mali, a broj onih koji su želeli da se hibernizuju postajao je iz dana u dan sve veći. Slučaj je hteo da nam prvi klijent bude 76-godišnji Macpherson iz Oregona, kome je bilo preostalo još svega nekoliko nedelja života, a možda i manje, jer je bolovao od raka u krajnje poodmaklom stadiju. Tog čoveka smo veoma dobro upoznali i zavoleli ga. Kako je silno želeo da se »odbaci u budućnost«, kada će sve biti bolje — kako je verovao — i kada više neće biti trke za zaradom. Kaže da je celog života bio učesnik u toj trci i da nije stigao da živi, da je tek sada kada mu je život proleteo, shvatio koliko život može da bude lep. Nekoliko puta smo zajedno večerali u gradu i tom prilikom doživeli da nam glavni zabavljač bude baš naš klijent! Verujem da se taj čovek nikada u svom životu nije toliko šalio kao tada. Naročito je voleo da se šali na svoj račun. Tako nam je »otkrio« da se on nikad ne bi obogatio da nije živeo kao pravi »Mac« — bio je, inače, potomak Škota doseljenih u SAD. Takođe nam je »džentlemenski« priznao da nikad ne bi pristao da živi u Phoenixu,

gradu sa tako paklenim letnjim vrućinama, osim, naravno, u hibernatoru. Ranije sam imao prilike da čujem dosta viceva u vezi sa škrtošću Škota, no naš Macpherson kao da je želeo da sve to pobije; tako je izričito zahtevao da plati troškove rada celog hibernatora i to za veoma dugi period. Nama je ostavio da sami odlučimo koga ćemo da hibernizujemo o njegovom trošku — ipak je izrazio želju da to budu, po mogućnosti, mlađi, još neiživljeni, ljudi oboleli od raka. Osim toga priložio je još dosta novca za dalja istraživanja hibernizacije i reanimacije u našem institutu. Tako je zahvaljujući ovom plemenitom čoveku, pored njega, još petoro teško obolelih ljudi moglo da »otputuje u budućnost« i tako izbegne sigurnu smrt. No, igrom slučaja, desilo se da »otputuje« i jedna potpuno zdrava osoba i to u trenutku kada je prvi put spoznala koliko sadašnjost može da bude lepa. Ta osoba bio sam ja. Tek sada shvatam zašto su neki moji prijatelji bili onako pažljivi prema meni poslednjiii dana mog »prvog živoia«. Shvatam da su od Čika »doznali« da sam teško oboleo od raka. Mogu lako sebi da dočaram kako su se spremali da mi osiguraju jedno mesto u hibernatoru i kako su bili srećni što to mogu da učine. Siguran sam da bi oni to učinili da je biio potrebno da sami plate troškove za moju hibernizaciju. Čik je tražio od drugova da nikako ne pokažu preda mnom da znaju za moju bolest. Rekao im je da će možda biti prisiljen da me »na prepad« hibernizuje, jer sam ludo ponosan i ne bih pristao da pod ovakvih uslovima odem u hibernator — da bih to smatrao milostinjom prijatelja. »Ko je od bracera dogurao do naučnika samo svojim radom, taj ne prima lako tuđu pomoć« — s ovim Čikovim rečima su se svi složili. Čik je veoma pazio da moja čast ostane neukaljana. Siguran sam da bi se odmah, pošto me je hibernizovao, prijavio policiji da je čast njegovog prijatelja bila makar i najmanje dovedena u pitanje. No niko se nije našao da meni nešto zameri — bar ne pred Čikom.

Kad je saznao od Čika kako sam »hibernizovan«, »gazda« nije izdržao da mu ne predbaci za »brzopletost« i »svojeglavost«. To je za njega bila dalja potvrda da naučnici »ne vide dalje od nosa i svoje uske specijalnosti« — kako je on često govorio. Međutim, Čik je za »gazdu« bio veoma važan jer je sada bio jedini u institutu koji je bio u stanju da rukovodi »novom delatnošću«. »Gazda« nije želeo nikakvu aferu u svom institutu, pogotovu ne u ovom važnom trenutku, i sa čovekom koji je baš pred veoma značajnim otkrićem koje je moglo da proslavi naš institut i grad Phoenix. Zato je upotrebio svu svoju umešnost i postigao je da moj boravak u hibernatoru ne bude tretiran drugačije od boravka ostalih teško obolelih ljudi koji su ubrzo popunili sva raspoloživa mesta u hibernatoru. Sve ove hibernizacije izvršio je lično Čik koji je ponovo postao rukovodilac svog nekadašnjeg odeljenja, na zahtev »gazde«.

Čikako se vratila u Japan, ali je tamo ostala vrlo kratko. Čim je prenela svoja nova znanja na kolege sa kojima je nekada radila, vratila se u Phoenix i prihvatila mesto u Odeljenju za hipotermiju i reanimaciju našeg instituta. Tako je postala građanin Phoenixa i ostala to do kraja života. Dve godine po povratku u naš institut udala se za doktora Ramona Mendeza.

Ja nemam nikakva prava da se ljutim na Čikako. Zar je bilo moguće da ostane hladna prema čoveku sa kojim je svakodnevna radila i kome je ona bila centar sveta?! Čik joj je bio odmah interesantan, kao moj prijatelj, normalno i kao čovek koji je više od nje znao o hipotermiji i reanimaciji, no sa vremenom je postao mnogo više od toga. Inače za ljude iz vremena mog »prvog života«, možda bi bila značajna činjenica da smo Čikako i ja imali jednu sitnu svađu, neposredno pre njenog puta u Los Angeles — igrom slučaja ta naša sitna svađa ie ostala naš poslednji međusobni kontakt. Možda je Čikako pomislila da je više ne volim? Muškarci su oduvek cenili vernost žene i možda bi time pravdali postupak moje Čikako, naročito muškarci iz vremena mog detinjstva. Žene, u pravilu, realnije procenjuju postupke Žena, i uglavnom bi smatrale da nema nikakve potrebe pravdati postupak Čikako. Ja se u potpunosti slažem sa mišljenjem žena. Zar bih ja mogao da se ne radujem što je moja Čikako doživela trenutke sreće, što je postala majka? Siguran sam da je morala znati koliku bih bol doživeo da sam po izlasku iz hibernatora saznao da je umrla kao usamljena starica, bez ikog svog, čekajući na mene, ili pak da sam doživeo da je vidim kao potpuno uvelu staru ženu. Kako bi se ona tada osećala? Sasvim je drugo kada dvoje ljudi zajedno ostari, jedno pored drugog.

Draga moja Čikako nije uopšte znala da li će me ikad videti, no, ipak je želela da mi nešto pokloni, i to u trenutku kada je bila na vrhuncu sreće sa Čikom. Želela je da mi ostavi trajan dokaz svoje ljubavi, da mi pokaže da ona naša sitna svađa nije mogla da promeni njena osećanja prema meni. Taj dokaz njene ljubavi prema meni bilo je ime male Oiči Mendez. koja se rodila godinu dana nakon venčanja Čikako i Čika. Svojoj Čikako sam samo jednom izrazio želju da našu buduću kćerku nazovemo Oiči. To je bilo baš za vreme našeg zajedničkog izleta u moj rodni grad Montezumu u Meksiku. Čikako je tada bila veoma umorna od duge vožnje i, sećam se nije ništa rekla u vezi sa mojim predlogom, samo mi je naslonila glavu na rame. Možda joj se nije dopalo ovo ime koje je mene oduševljavalo. To mi se ime urezalo u pamćenje otkako sam, kao dečak, gledao jedan japanski film o slepoj devojci-mačevaocu, koja je branila narod od razbojnika. Imala je tako istančane reflekse i izoštrena ostala čula, i tako je vešto baratala svojim oružjem, da niko nije bio u stanju da joj se približi. Svaki njen gest odisao je dobrotom i plemenitošću. Njeno ime bilo je

Oiči. Ne znam da li je Oiči stvarno postojala, ili je film snimljen po jednoj od legendi iz prošlosti Japana, no njen topao lik je duboko ušao u srce malog Manolita, koji je živeo na kraju prašnjave periferije meksičkog grada Montezume. Mislio sam da je Čikako potpuno zaboravila šta sam joj rekao za vreme tog našeg izleta, no, eto, pokazalo se da nije.

Mielita je sijala od sreće kada je videla koliko me je obradovalo kada sam prvi put čuo reč Oiči iz njenih usta. Kasnije je veoma često izgovarala tu reč, i to sa puno nežnosti i ljubavi — imala je zaista valjanih razloga za to.

Sreća Čikako i Čika nije trajala dugo. Čik je od početka osećao da će tako da bude pa se trudio da svojoj voljenoj pruži što više radosti. To kratko vreme živeo je u svom stilu — voleo je »koncentrovan život«, kako je često govorio. Međutim već negde od rođenja male Oiči, Čika je počela jače da nagriza misao o sopstvenoj krivici. Do tada je kako-tako uspevao da potisne ovakve misli, no pokazalo se da je to, zapravo, bilo slično nakupljanju snega koji će se docnije kao snažna lavina obrušiti i izazvati katastrofu. I kao što je za pokretanje ogromne mase snega ponekad dovoljan i najmanji potres ili čak malo jači zvuk, tako i za pokretanje lavine koja može poteći u ljudskoj duši, katkada nije potrebno mnogo. »Energija aktivacije« koja je pokrenula lavinu u Čikovoj duši bila je jedna obična novinska vest. Ta vest nije izazvala nikakvu senzaciju u Americi, ali je izazvala potres u Čikovoj duši i izbacila ga iz prividne ravnoteže koju je njegova svest uspela kako-tako da postigne nakon mog odlaska u hibernator. Naime, američka štampa je, baš u vreme kada je Čik postao otac, prenela izjavu jednog sovjetskog naučnika — koji se bavio hibernizacijom životinja dubokim hlađenjem — u kojoj on kaže da je još daleko vreme kada će se u Sovjetskom Savezu vršiti hibernizacija ljudi. Čik je odmah stupio u kontakt sa ovim sovjetskim naučnikom iz Habarovska. Prvo je to bio kontakt preko pisama, no ubrzo je Čik dobio poziv da poseti institut u kome je naučnik radio. Sovjetski naučnici iz ovog instituta su bili srećni što im se pružila prilika da ukazu gostoprimstvo američkom naučniku koji je radio baš u gradu u kome je još 1967. godine izvršeno prvo u svetu »zamrzavanje« ljudskog organizma, sa namerom da se ovaj jednog dana vrati u život.

Čik je bio oduševljen srdačnošću i skromnošću sovjetskih kolega. Naročito ga je dirnulo to što su ga smatrali, u neku ruku, svojim učiteljem — oni su svi čitali američke stručne časopise iz oblasti kojom su se bavili, pa su im bili poznati i Čikovi radovi. Njihova istraživanja su bila temeljna, planska i dugoročna; nisu nastojali da brzo dođu do senzacionalnih otkrića. Priznali su Čiku da njihova istraživanja nisu prioritetna u Sovjetskom Savezu i da zbog toga nisu sledovali prvoklasnu opremu, no da se oni ne ljute — da su zadovoljni

onim što imaju. Habarovski hipotermičari su dugo i strpljivo ispitivali, naoko potpuno normalne, reanimirane životinje — pritom su sarađivali sa psiholozima, pedagozima i čitavim nizom drugih stručnjaka, naročito iz različitih oblasti medicinskih nauka. Njihova istraživanja pokazala su nedvosmisleno da je moralo doći do ozbiljnijih oštećenja nekih delova neurona i drugih ćelija životinja koje su bile podvrgavane hibernizaciji. Ove životinje su mnogo slabije pamtile »gradivo« naučeno pre hibernizacije, a bile su i mnogo manje sposobne za učenje novih stvari, u poređenju sa normalnim Životinjama. Sa malo mašte svako je mogao lako sebi da dočara kako bi se sve to odrazilo kod reanimiranog čoveka. Takode se pokazalo da imunolozi neće imati tako lak posao u otklanjanju smanjene otpornosti reanimiranih organizama — kako smo Čik i ja verovali.

Sve ovo je jako pogodilo Čika — konačno je morao sebi da prizna da se već dugo vremena plašio mogućnosti da se ovako što desi. Više nije mogao da izdrži — poslednjeg dana svog boravka u Habarovsku poverio se svom novom prijatelju doktoru Jakimenku i rekao mu da će sada morati da ode u zatvor. Mislio je da će ga novi prijatelj prezreti, no prevario se. To je inače bio naučnik, čija je izjava onako snažno odjeknula u Čikovoj duši, i, kako je vreme pokazalo, naučnik čiji su docniji radovi mnogo doprineli tome što ja danas mogu relativno dobro da mislim i pamtim.

Odmah po povratku u Phoenix, Čik je sve ispričao Čikako i zamolio je da mu oprosti — koliko može, a zatim se prijavio policiji. Na suđenju on je bio taj koji je sebe najviše optuživao. Isticao je da je »ubio« svog kolegu »na podmukao način, s ciljem da mu preotme devojku«. Sud nije zauzeo stanovište da je Čik izvršio ubistvo, no presuda je ipak bila prilično oštra — osam godina zatvora. .

O svom »zatvorskom periodu« Čik mi je ostavio svega desetak rečenica. Sasvim je sigurno da mu taj dugi period nije bio lak, no tada je Čik već bio čovek koji je mnogo više razmišljao o patnjama drugih nego o svojim sopstvenim. Tako u jednoj od tih desetak rečenica kaže da mu je neprijatno što su životni uslovi u američkim zatvorima mnogo bolji od uslova života ljudi na slobodi u nekim siromašnim zemljama. U zatvoru je mogao da prati stručnu literaturu — redovno je dobivao i američke časopise, koje mu je slala Čikako, i sovjetske koji su uredno stizali iz Habarovska. Sa ruskim jezikom se namučio, no već posle dve godine učenja njegova pisma -upućivana u Habarovsk bila su pisana samo na ruskom. U zatvoru je, inače, dobio nadimak »bracero« jer je često pričao o »bracerosima« i tražio da obavlja poslove koje su oni obavljali bez prinude na slobodi. O tome mi Čik nije napisao ni jednu reč — za to je saznala Čikako i, eto, preko Mielite to je stiglo i do mene.

Posle izlaska iz zatvora Čik je prihvatio ponudu iz Habarovska da

tamo radi kao istraživač u oblasti genetike. U novom kolektivu je bio veoma omiljen. Dobio je nadimak »Meksikanac«, pored ostalog i zato što je veoma često nosio svoj »sombrero«, naročito kada bi odlazio u ribolov — Čik je još u Americi bio strastan ribolovac, a ovde je za to imao još bolje uslove. S vremenom je ponovo postao šaljivdžija, kao nekad dok je bio bezbrižni mladić iz Arizone. Naročito je voleo da se šali na svoj račun — kako je postajao stariji, sve je više voleo da pecka sebe i da ističe činjenicu kako uopšte nije bio u stanju da se drži životne staze koju je ranije sebi odredio. Rado je govorio da nikad nije ni sanjao da će jednog dana postati »pescador s Amura«. Jasno je da je povezivanjem ove španske reči — »pescador« na španskom znači »ribar« — i imena velike azijske reke, hteo da ukaže na to koliko život može da bude nepredvidiv — i danas u vreme silnih računara i sveopšteg programiranja. Međutim, nije baš tačno da Čik nije bio u stanju da stigne tamo kamo je naumio — i te kako se on dobro kotrljao ka cilju koji je sebi davno postavio, jedino što mu se obično nije dalo da izabere baš stazu koju je želeo. Tako mu je, nepunu deceniju po izlasku iz zatvora, dodeljena Nobelova nagrada za medicinu, za radove sa područja »genetskog inženjeringa«. Tu veliku nagradu i priznanje podelio je sa svojim prijateljem Filipom Jakimenkom koji je nagrađen za radove u vezi sa hibernizacijom i reanimacijom sisara.

Čik je samo u svojoj ispovesti namenjenoj meni priznao da je najviše ispitivao baš svoje gene, očekujući da će u njima naići na greške, međutim, nikada nije uspeo da nađe ništa nenormalno u njima.

Da se vratimo sada u Phoenix i njegovoj vernoj građanki Čikako.

Kći Zemlje Izlazećeg Sunca nije klonula duhom. Živjela je sada za malu Oiči. Kao spužva je upijala u sebe svaku kap radosti koju joj je pružao ovaj nežni pupoljak — kako je od milja nazivala svoje dete. I, grejan toplom ljubavlju svoje majke, »nežni pupoljak« se razvio u divan cvet. Oiči je postala lekar. Zelela je da pomaže ljudima u nevolji, kao ona japanska devojka po kojoj je dobila ime, i o kojoj joj je mama Čikako toliko puta pričala. Udala se za svoga kolegu Jima Sancheza, takođe lekara. Sve veća radost zapljuskivala je srce moje Čikako — ja je i dalje tako zovem — naročito kada su Oiči i Jim dobili ćerku, te je tako njena porodica postala brojnija. Novi član porodice dobio je ime Mielita. Interesantno je da su i Čikako i Čik molili Oiči i Jima da svom budućem detetu daju ovo ime — naravno, ako bude kćerka. Čikako je takođe pročitala moj nedovršeni roman — njoj se on više dopao nego meni samom; verovala je da sam mogao da postanem pisac kao Hoši Šiniči, veliki japanski pisac naučne fantastike, čija je dela rado čitala u vreme kada je bila učenik i student.

Sreća moje Čikako nije dugo trajala. Kada je Mieliti bilo svega četiri godine, Oiči i Jim su nesrećnim slučajem stradali u jednoj afričkoj zemlji. Tako Mielita nije čestito ni zapamtila svoje roditelje. Čikako se nije ni ovaj put predavala. Bila je svesna da mala Mielita ima sada samo nju — to joj je davalo snage da ne posustane, da bude u životnoj borbi žena-samuraj. Nesreća može da učini čoveka pakosnim i nemilosrdnim, no može i da oplemeni ljudsko srce, da učini da čovjek počne više da misli o drugim ljudima i njihovim patnjama. Ponosan sam što je ovo drugo bio slučaj kod moje Čikako. Mielita je odmalena vaspitavana da voli ljude. Veoma je rano shvatila koliko su nesrećni njeni najrođeniji, iako su se ovi trudili da to što manje pokažu. Ta njihova nesreća duboko se urezala u čisto detinje srce male Mielite; u njoj se počela rađati želja da nam svima pomogne, i ne samo nama, već svim ljudima kojima je ta pomoć potrebna. I dok se njena majka posvetila lečenju ljudskog tela, Mielita se opredelila da vida rane ljudske duše — postala je psiholog. Mielita smatra da je na nju dosta uticala glavna junakinja onog mog nedovršenog romana — ona je inače pročitala i sve moje naučno-fantastične priče, još kao učenica; kaže da joj se jako dopadao način na koji sam govorio o ličnostima iz tih svojih priča. Ja nisam mnogo sujetan čovek i mislim da je na Mielitu mnogo veći uticaj imala patnja njenih najrođenijih, a roman »Mielita« je mogao, možda, da pojača boje u maštanjima romantične devojčice Mielite. Sada Mielita kaže da me je zavolela još kao devojčica, no, to je bila samo simpatija, svest da je na mojoj strani

— to je bila samo klica, iz koje se sticajem povoljnih okolnosti stvarno razvila ljubav.

U vaspitanju Mielite Čik je pružio Čikako veliku moralnu — i ne samo moralnu — podršku. Čikako i Čik su celo vreme ostali drugovi — prvo samo »iz principa«, s obzirom da ih je vezivala mala Oiči, no s vremenom je jačala njihova međusobna simpatija, pa su postali »odistinski« drugovi — da upotrebim izraz iz Čikove ispovesti. Jasno je da su oboje mnogo razmišljali o svojoj zajedničkoj nesreći. Zar se može mrzeti nesrećan čovek? U slučaju Čikako i Čika to je bilo nemoguće. Naročito ih je zbližila nova zajednička nesreća, kada su poginuli Oiči i Jim. Čik je tada odmah doleteo u Phoenix, da bude od pomoći svojoj Čikako. Docnije je često navraćao u Phoenix, naročito zimi, a leti bi odvodio Mielitu, ponekad i Čikako, u Sovjetski Savez. Tamo je Mielita naučila da ga zove »djeduška«. Bio je veoma ponosan što je »djeduška« ovako divnoj devojci. Mielita je jako volela da bude sa svojim dedom. Umeo je tako divno da priča o starim vremenima, i tako oštroumno da iznosi svoja zapažanja o ljudima i događajima. Više puta su zajedno posetili i Japan, gde je Čik imao mriogo prijatelja. Tamo su ga svi voleli, jer su znali koliku je ljubav gajio

prema Japanu, kao i to da je bio oženjen Japankom. U Japanu su ga često zvali »Amerikanac«. Čik nije bio svestan koliko je izgledao Amerikanac, i spolja i iznutra. Nekada bi se sigurno ljutio, ako bi ga neko tako nazvao, međutim sada više nije bio onako žestok kao ranije — priznavao je da je i Amerikanac. Ipak je jednom ispravio svog sagovornika, možda i zato što je tada bila prisutna i Mielita kada ga je ovaj oslovio s »Amerikazin«, Čik ga je, uz dostojanstveni smešak, korigovao, rekavši da on nije »Amerikazin«, već »Planetazin« — što je izazvalo smeh svih prisutnih. Pokazalo se, ipak, da su svi razumeli ovu Čikovu »romanizaciju« japanskog jezika. Japanci su inače navikli na ovakve jezičke »egzibicije«, kada su u pitanju stranci koji ne vladaju dobro njihovim jezikom.

Poslednje godine svog života Čik je proveo pretežno u Phoenixu, kao američko-sovjetski penzioner. Dočekao je da ponovo osvoji srce svoje Čikako i da opet budu nerazdvojni. Voleli su da šetaju zajedno i da posmatraju mlade ljude — trudili su se pri tom da budu neprimetni. Čik nije mogao da se nagleda svoje Čikako, niti da se nasluša njenog umilnog glasa, za njega još uvek cvrkutavog. Bilo je divno posmatrati ovo dvoje starih i potpuno sedih ljudi, kako uživaju u danima koji su im preostali, i kako su srećni što ih provode zajedno.

Umrli su iste godine. Suprotno od Čikove prognoze, prvo je prestalo da kuca srce naše Čikako, a nepune tri nedjelje docnije, ugasio se i život moga Čika.

— o o o —

Na kraju da kažem nešto o tome zašto sam onaj svoj roman nazvao »Mielita« — to me je, najzad, pitala i prava Mielita. Pravo da kažem, u vreme kad sam pisao taj roman, nisam ni sam znao zašto. Zeleo sam jedino da ime glavne junakinje bude simpatično. »Miel« na španskom znači »med«, a španski jezik je lep, te sam verovao da ovo ime ne može da bude nesimpatično, čak i onima koji ne znaju španski. Sada shvatam da je to ime izronilo iz dubine moje podsvesti; shvatam da sam u podsvesti verovao u nove generacije. Znači da nije tačno da sam verovao — kako stoji u tom romanu — da će naši potomci biti mekušci i da će biti potreban »živi putnik iz prošlosti« da ih »razdrma«. Sada, kada je moje srce upilo toliko radosti koje mu je pružila prava Mielita, shvatam šta je želela moja podsvest. Ona je želela da naši potomci budu baš onakvi kakva je moja Mielita — prava Mielita. Kao što vredne pčele ne dolaze lako do meda, tako se isto ne dolazi lako do bića kao što je Mielita. Koliko je bilo potrebno patnji i truda svih prethodnih generacija ljudskog roda da bi se došlo do ljudi kao što je Mielita.

Želio bih da ova moja ispovest bude samo jedna pločica spomenika koji sam obećao svome Čiku. Glavni deo spomenika svakim danom postaje sve veći. Naime, za tri meseca rodiće se mali

Ramon Hernandez-Sanchez-Mendez, potomak Asteka, Španaca, Japanaca, Anglosaksonaca... Nadam se da će doživjeti, i bez upotrebe hibernatora, da postane pripadnik ujedinjenog čovečanstva, odnosno, u pravom smislu reči, »Planetazin«, kako je to rekao jednom prilikom njegov pradeda.

Isaac Asimov: *Al' im je bilo lijepo*

The Fun They Had

Prevela Mirjana Živković

Margie je to čak zabilježila iste večeri u svoj dnevnik. Na stranici u čijem je gornjem uglu bio zapisan datum 17. svibnja 2157. napisala je: Tommy je danas pronašao pravu knjigu!

Bila je to veoma stara knjiga. Djed je jednom kazao Margie da mu je, dok je još bio dječak, njegov djed spomenuo da su nekada sve priče bile štampane na papiru.

Okretali su žute i namreškane stranice i bilo je, znate, nečeg veoma čudnog u čitanju riječi koje su mirno počivale na papiru umjesto da se kreću preko ekrana onako kako bi to trebalo. Osim toga, kad bi se vratili na prethodnu stranicu, na njoj su se još nalazile riječi koje su i prvi put pročitali.

— Uhhh — reče Tommy — kakvo razbacivanje! Kad bi pročitali knjigu, pretpostavljam da bi je jednostavno bacili. Naš televizijski ekran sigurno sadrži bar milijun knjiga, a može se iskoristiti i za mnogo više. Ja ga ne bih bacio.

— Isto kao i moj — reče Margie.

Bilo joj je jedanaest godina i nije vidjela tako mnogo udžbenika kao Tommy. Njemu je bilo već trinaest.

Ona upita:

— Gdje si je pronašao?

— U mojoj kući — on uperi prst, i ne pogledavši u kojem smjeru pokazuje, jer je bio zauzet čitanjem. — Na tavanu.

— O čemu je?

— O školi.

Margie prezrivo ponovi:

— Školi? Što se može pisati o školi? Mrzim školu. Margie je oduvijek mrzila školu, ali sada je nije podnosila više nego ikad prije. Mehanički učitelj zadavao joj je test za testom iz zemljopisa i ona ih je sve slabije i slabije rješavala, sve dok joj majka nije sažalno odmahnula glavom i poslala po okružnog inspektora.

Bio je to omalen, dežmekast čovjek s kutijom punom alatki, s brojčanicima i žicama. Nasmiješio se Margie i dao joj jabuku, a zatim

rastavio učitelja. Margie se ponadala da ga više neće znati sastaviti, ali on je to savršeno dobro znao i nakon malo više od jednog sata pred njom je stajao onaj stari, veliki, crni, ružni učitelj s velikim ekranom na kojem su se pojavljivale sve lekcije i preko kojeg su se postavljala pitanja. Ali ekran nije bio ono najgore. Dio koji je Margie najviše mrzila bio je prorez u koji je morala stavljati domaće zadaće i ispitne listove. Uvijek ih je morala ispisivati perforiranim znacima kojima su je naučili kad joj je bilo šest godina — i mehanički učitelj bi je smjesta ocjenjivao.

Inspektor se nasmiješio kad je obavio posao, potapšavši Margie po glavi, a zatim se obratio njezinoj majci:

— Nije kriva djevojčica, gospođo Jones. Mislim da je odjeljak za zemljopis bio malo ubrzan. To se ponekad događa. Usporio sam ga na prosječan nivo desetogodišnjaka. U stvari, globalna shema njezina napredovanja sasvim je zadovoljavajuća — i on ponovo potapša Margie po glavi.

Margie je bila razočarana. Nadala se da će odnijeti učitelja. Jednom su Tommyjeva učitelja odnijeli na gotovo mjesec dana, jer se odjeljak za povijest potpuno isključio.

Stoga je rekla Tommyju:

— Zašto bi netko pisao o školi? Tommy ju je pogledao s visine.

— Ovdje nije riječ o školi kakva je naša, glupačo. Govori se o staroj školi prije mnogo stotina godina — on napravi kratku pauzu, a zatim doda pažljivo izgovarajući riječi:

— Prije više stoljeća.

Margie je bila uvrijeđena.

— Pa što ja znam kakve su škole imali prije toliko vremena — nekoliko trenutaka je čitala knjigu preko njegova ramena, a zatim reče: — U svakom slučaju imali su učitelja.

— Naravno da su imali učitelja, ali to nije bio pravi učitelj. Bio je čovjek.

— Čovjek? Kako čovjek može biti učitelj?

— Pa pričao je djevojčicama i dječacima o različitim stvarima, zadavao im domaće zadaće i ispitivao ih.

— Čovjek nije dovoljno pametan za to.

— Naravno da jest. Moj tata zna isto onoliko koliko i učitelj.

— Ne zna. Nijedan čovjek ne može znati koliko i učitelj.

— Zna gotovo isto toliko, kladim se.

Margie nije bila spremna da se prepire zbog toga. Ona reče:

— Ne bih voljela da me neki stranac podučava kod kuće.

Tommy se nasmija.

— Mnogo šta ne znaš, Margie. Učitelji nisu podučavali po kućama. Imali su posebnu zgradu i sva djeca su tamo odlazila.

— Sva djeca su učila isto?

— Naravno, ako su bila istog uzrasta.

— Ali moja mama kaže da učitelj treba da bude podešen tako da odgovara uzrastu pojedinog dječaka ili djevojčice i da svako dijete treba podučavati na drugačiji način.

— To je točno, ali onda nisu tako radili. Ako ti se ne sviđa, ne moraš pročitati knjigu.

— Nisam rekla da mi se ne sviđa — uzvrati brzo Margie, jer je željela da čita o tim smiješnim školama.

Bili su već blizu kraja, kad se začu glas Margiene majke:

— Margie! Škola!

Margie podiže pogled:

— Ne još, mama.

— Smjesta! — reče majka. — Sigurno je vrijeme i za Tommyja da pođe u školu.

Margie reče Tommyju:

— Mogu li još malo s tobom čitati tu knjigu poslije škole?

— Možda — reče on tobože ravnodušno.

Udaljio se zviždučući, držeći prašnu staru knjigu pod miškom.

Margie ode u učionicu. Nalazila se do njezine spavaće sobe i mehanički učitelj već ju je čekao uključen. Uvijek je bio uključen u isto vrijeme svakog dana osim subote i nedelje, jer je njezina majka govorila da djevojčice bolje uče ako imaju sate nastave u određeno vrijeme.

Ekran zasvjetluca i na njemu se pojavi tekst: »Današnja lekcija je o zbrajanju pravih razlomaka. Ubacite jučerašnju domaću zadaću u odgovarajući prorez.«

Margie to učini, uzdahnuvši pri tome. Razmišljala je o starim školama koje su postojale kad je djed njezina djeda bio dječak. Sva djeca iz cijelog susjedstva dolazila su vičući i smijući se, u školsko dvorište, sjedili su zajedno u istoj učionici i vraćala se kući zajedno poslije nastave. Učili su isto gradivo, tako da su si mogli međusobno pomagati u domaćim zadaćama i pričati o njima.

A učitelji su bili ljudi...

Mehanički učitelj pokazivao je na ekranu: »Kad zbrojite razlomke 1/2 i 1/4...«

Margie zaključi da su djeca u prošlosti sigurno voljela školu. Bit će da im je baš bilo lijepo...

Objavljeno prema dogovoru sa G. P. A. München

Zoran Živković: ISAAC ASIMOV

Šta misliš, koliko je vremena potrebno čitaocu prosečne brzine da pročita dvesta knjiga? Pretpostavimo da je to dvesta knjiga koje obuhvataju približno onoliko stranica koliko ih ima u ovoj knjizi. Ako čitalac može da pročita, recimo, pet stranica u minuti, onda mu je potrebno nešto manje od pedeset dana aritmetikom. Pretpostavimo da prosječna brzina čitanja iznosi pet stranica u minuti

pod utjecajem Olafa Stapledona, engleskog filozofa i pisca znanstvenofantastičnih romana, koji je u svojim djelima opisivao beskrajne svemirske prostore i nejasnoće, ali potpuno je prevladao u njegovim pričama. Njegovi likovi nisu više bili ljudi, već roboti, a njihova je uloga bila da služe čovjeku. Asimov je tako stvorio svijet u kojem roboti nisu neprijatelji čovjeka, već njegovi pomoćnici i prijatelji. Taj je svijet bio smješten u dalekoj budućnosti, u naseljenoj Zemlji iz 827. godine galaktičke ere. Činjenica da je Asimov roboje stavio u svijet koji je sličan našem, samo u budućnosti, govori o tome da je on želio da čitatelji prepoznaju sebe u njima, a ne u nekim potpuno stranim bićima. Roboti su tako postali ogledalo ljudskih osobina, a ne samo mehanički uređaji.

Asimovljevi roboti nisu bili samo tehnološka čudesa, već i filozofski koncepti. Oni su bili stvoreni da služe čovjeku, ali i da mu pomognu u rješavanju složenih problema. U pričama se često pojavljuju roboti koji imaju ljudske osobine, poput empatije, savjesti i moralnog osjećaja. Asimov je želio pokazati da roboti mogu biti bolji od ljudi u nekim aspektima, jer nisu opterećeni emocijama koje često dovode do pogrešnih odluka. Međutim, on je također želio pokazati da roboti nisu savršeni, jer i oni mogu griješiti, ako su programirani na pogrešan način.

Jedan od najpoznatijih Asimovljevih koncepata su tri zakona robotike, koja su postala temelj za sve buduće priče o robotima. Ti zakoni glase: 1. Robot ne smije povrijediti čovjeka niti svojom pasivnošću dopustiti da čovjek bude povrijeđen. 2. Robot mora slušati naredbe koje mu daje čovjek, osim ako te naredbe ne proturječe prvom zakonu. 3. Robot mora štititi svoje postojanje, sve dok to ne proturječi prvom ili drugom zakonu. Ovi zakoni su bili revolucionarni za to vrijeme, jer su prvi put postavili jasna pravila za ponašanje robota prema čovjeku. Asimov je želio pokazati da roboti mogu biti sigurni i korisni, ako su pravilno programirani.

Međutim, Asimov je također želio pokazati da ti zakoni nisu savršeni, jer se u pričama često pojavljuju situacije u kojima roboti moraju birati između dva zla, ili u kojima zakoni dovode do paradoksalnih situacija. Na primjer, u priči "Lažljivac!" robot Herbie otkriva da može čitati misli ljudi, ali zbog prvog zakona ne može reći istinu, jer bi to povrijedilo ljude. Slično tome, u priči "Trčanje" robot Speedy mora trčati kako bi spasio ljude, ali zbog drugog zakona ne može to učiniti, jer mu je naređeno da ostane na mjestu. Ove priče pokazuju da zakoni robotike nisu uvijek dovoljni za rješavanje složenih problema.

Asimovljevi roboti su također bili važni za razvoj znanstvenofantastičnog žanra, jer su pokazali da roboti mogu biti više od mehaničkih uređaja. Oni su postali simboli ljudskih osobina, poput empatije, savjesti i moralnog osjećaja. Asimov je želio pokazati da roboti mogu biti bolji od ljudi u nekim aspektima, jer nisu opterećeni emocijama koje često dovode do pogrešnih odluka. Međutim, on je također želio pokazati da roboti nisu savršeni, jer i oni mogu griješiti, ako su programirani na pogrešan način.

Asimovljevi roboti su također bili važni za razvoj filozofskih koncepata, jer su pokazali da roboti mogu biti više od mehaničkih uređaja. Oni su postali simboli ljudskih osobina, poput empatije, savjesti i moralnog osjećaja. Asimov je želio pokazati da roboti mogu biti bolji od ljudi u nekim aspektima, jer nisu opterećeni emocijama koje često dovode do pogrešnih odluka. Međutim, on je također želio pokazati da roboti nisu savršeni, jer i oni mogu griješiti, ako su programirani na pogrešan način

jednoliki, ipak je osnovna ideja zadržana, a dodani su elementi koji su u to vrijeme bili popularni. Zemlja se oporavlja od atomskog rata, a glavni lik, mladi Lucky Starr, putuje Sunčevim sustavom i upoznaje njegove stanovnike. Pisana je jednostavnim jezikom, a tempo radnje je brz. Ovo je prva knjiga u kojoj se pojavljuje Asimovljev robot, a to je robot Jupiterske policije Mercury. Ova knjiga je ujedno i prva u kojoj se pojavljuje Asimovljeva ideja o robotima kao pomoćnicima ljudi, koja je kasnije razvijena u Zakone robotike. Sljedeća knjiga, *Pirati Asteroida* (*Pirates of the Asteroids*), objavljena 1953. godine, nastavlja avanture Lucky Starra i njegovih prijatelja. Ovaj put se radi o pokušaju uništenja Zemlje od strane svemirskih pirata. Knjiga je manje uspjela od prethodne, a Asimov je kasnije priznao da mu nije bila omiljena. Treća knjiga, *Veliki Mars* (*Big Sun of Mercury*), objavljena 1954. godine, vraća se na Merkur i donosi priču o tajanstvenom oružju koje može uništiti cijeli planet. Ova knjiga je bolja od druge, ali ne dostiže kvalitetu prve. Četvrta knjiga, *Lucky Starr i prstenovi Saturna* (*Lucky Starr and the Rings of Saturn*), objavljena 1956. godine, smatra se najslabijom u nizu. Radnja se odvija na Saturnu, a glavni zaplet se vrti oko krađe uzoraka prstenova. Knjiga je prepuna klišeja i nelogičnosti, a Asimov je kasnije priznao da ju je napisao samo zbog novca. Peta knjiga, *Lucky Starr i Oceani Venere* (*Lucky Starr and the Oceans of Venus*), objavljena 1954. godine, vraća se na Veneru i donosi priču o tajanstvenim nestancima ljudi. Ova knjiga je bolja od prethodne, ali ne dostiže kvalitetu prve. Šesta knjiga, *Lucky Starr i Veliki Jupiter* (*Lucky Starr and the Big Sun of Mercury*), objavljena 1956. godine, vraća se na Merkur i donosi priču o tajanstvenom oružju koje može uništiti cijeli planet. Ova knjiga je bolja od druge, ali ne dostiže kvalitetu prve. Sedma knjiga, *Lucky Starr i Pirati Asteroida* (*Lucky Starr and the

Stanovnici Trantora, Asimovi objavljuju zbirku dva dijela kojima je jedno prije (Asimovljeva objavljivanja »Gola Sunca« (The Naked Sun), u kojoj se pomoću detektiva Elijaha Baleya i Sarite Dornick, Judejke, istražuje ubojstvo Daneela Olivaw. Tu se susreću dva svijeta, svijet Zemljana, koji je preplašen nagomilanim znanstvenim dostignućima, i svijet Trantora, koji je ponosan na svoja dostignuća. Ovaj roman, kao i prethodni, ima detektivsku radnju, ali težište se premješta na ispitivanje, odnosno na analizu društvenog okruženja. Asimov u romanu ne ostavlja mjesta za nedoumicu: on je optimist, vjeruje u napredak i u sposobnost čovjeka da se prilagodi novim okolnostima.

Asimovljeva sljedeća knjiga, *Čelični špilja* (The Caves of Steel), objavljena 1954. godine, prvi je roman u kojem se pojavljuju roboti. Ovaj roman, kao i prethodni, ima detektivsku radnju, ali se ovdje ne radi o ubojstvu, već o pokušaju ubojstva. Elijah Baley, koji je u međuvremenu napredovao u službi, dobiva zadatak da istraži pokušaj ubojstva robota R. Sammyja.

SFera javlja...

· SF KONSTELACIJA... Celjska SF »Konstelacija« poziva sve zainteresirane na zanimljive razgovore o SF-u, koji se svaki petak u 19 h održavaju u prostorijama omladinskog kluba (Mala dvorana). Adresa sekcije je: Mladinski klub Celje, sekcija znanstvene fantastike »Konstelacija«, Gariperova 13, 63000 Celje, tel. (063) 26-326.

· FILM... Tko će režirati film prema Asimovljevoj knjizi FANTASTIKA prikazuje se u zagrebačkoj Kinoteci utorkom od 20 h. Do sada su prikazana i neka od najznačajnijih ostvarenja žanra, AELITA, METROPOLIS i neka druga.

· SF FILM... William Shatner i Gene Roddenbery dobili su sedmu Godišnju nagradu za životno djelo koju dodjeljuje Akademija SF, Fantasy i horror filmova